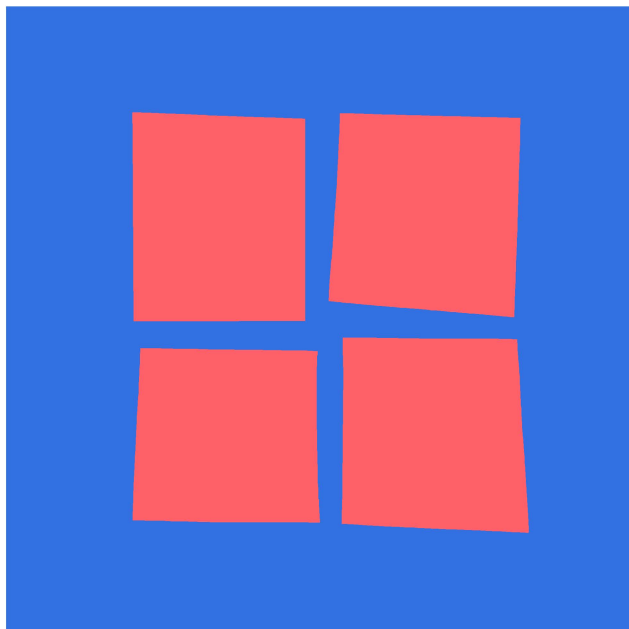

M. Nemetschek

Isten
a gyermek
életében

ISTEN A GYERMEK ÉLETÉBEN

MONIKA NEMETSCHEK

**ISTEN
A GYERMEK
ÉLETÉBEN**

BÉCS, 1978

Az eredeti mű címe és kiadója:
GOTT IM LEBEN DES KINDES, 4. kiadás
Tyrolia-Verlag, Innsbruck – Wien – München

Egyházi jóváhagyással

Fordította: *Petur Margit*

Fedőlapterv: *Agnes Falkner*

Copyright 1978 by Opus Mystici Corporis Verlag

(in Verbindung mit dem Österreichischen Pastoralinstitut)

A-1090 Wien, Boltzmanngasse 14. – Verlags-Nr.: 413.

Druck: Novographic, 1238 Wien.

TARTALOM

Előszó	6
Miért neveljük még ma is vallásosan gyermekeinket? .	9
Itt-ott egy „kis mennyország”	11
Tehetség az élethez	19
Ezeregy kérdés	23
„Jó” gyermekek?	49
Évről évre újra...	64
Kérlek, édes Istenem, szüntesd meg a háborút!	75
A hitoktatás problémája	88
Elsőáldozó gyermekek gyónása	101
Utószó	118

ELŐLJÁRÓBA

Könyvünk szerzője pszichológus, és igen népszerű előadó Felső- és Nyugat-Ausztria iskolán kívüli népművelésében. E könyvében a kisgyermek családi vallásos neveléséről szóló előadásainak anyagát adja közre. Elgondolását legalkalmasabban az ő tollából idézzük az eredeti mű előszavában:

„E sorokat eredetileg leveleknek szántam Önökhöz, akikkel Felső-Ausztriában, Tirolban, vagy Vorarlbergben találkoztam előadásaim során. Mindnyájukhoz szólok, akik mint ifjú szülők, vagy hitoktatók segítséget vártak és várnak tőlem. Megkísérlem előadásaimnak a lényegét visszaadni. A könyvet amolyan kis emlékeztetőnek számnom. Olvasás közben egy és más eszükbe fog jutni és újra megelevenedik majd Önök előtt, akikhez írás közben újra meg újra beszéltem. Így, ez az írás számomra nem valamilyen szakkönyv lesz — mindenek előtt nem tudományos értekezés —, hanem beszélgetés egykori hallgatóimmal.

Azt is meg fogják érteni, hogy nem térhetek ki minden lényeges kérdésre, nem ölelhetek fel minden fontos szempontot. Ugyanakkor tudatában vagyok annak, hogy sok kérdés nyitva marad. Nem lehet ennek a könyvnek sem feladata, sem indítóoka, hogy szépen kikerekített valláspedagógiai értekezést nyújtson. Mégis, remélem, hogy egyik-másik kérdésben utat mutathat, eligazítást adhat.

Egyébként meg kell mondanom, hogy az Önök állandó kérése és sürgetése volt végső soron az oka annak, hogy ezeket, az egykori beszélgetéseket, papírra vetettem. Szeretném, ha nemcsak ösztönzést nyújthatnék mindennapi nevelőmunkájukhoz, hanem, ha bizalmas beszélgetéseink, új bizakodással és örömmel töltenék el olvasóimat.

Egy szót még a könyvben idézett gyermek-válaszokról. A beszélgetéseket minden alkalommal a Pedagógiai Főiskola jelöltjei jegyezték le gyorsírással, részben a

gyermeknek nevével. Azokat a válaszokat, melyek írásban a birtokomban vannak, változatlanul, szószerint adom közre. El tudom képzelni, hogy egynéhány válaszon csodálkozni fognak és esetleg manipuláltnak tartják. Meg kell mondanom, hogy tudatosan sohasem kínáltam fel tanítványaimnak üres szóvirágokat, hanem igyekeztem mindent a gyermeki tapasztalás alapján kihozni belőlük. Ez fárasztó és eleinte időtrábló munka, de dús gyümölcsöt terem. A válaszok nem utánamondott, beszajkózott, rájuk ragadt szavak, hanem ők maguk fogalmazták meg azokat.

Ugyanakkor ne felejtsek el, hogy a feleletek városi gyermekektől származnak, akik gyakorlóiskolába járnak, beszédképességüket kifejlesztették és ezért ügyes a fogalmazásuk. Negyedik osztályosaimnak sokszor meglepő és érett válaszai nem utolsósorban annak a hitoktató és a szülők között négy éven át folyó együttműködésnek az eredménye, amely a gyermekek élő hitét kifejlesztette.”

A modern lélektan és pedagógia szellemében folyó családi vallásos nevelés szellemét képviselő eddigi kötetünk — Hilda Laible és Eva Petrik művei — mondanivalóit jelen kiadványunk elmélyíti és gyakorlati példák-
kal illusztrálja. Abban a reményben, hogy ezért bő tanulsággal szolgálhat, bocsátja közre e könyvet

A KIADÓ

Miért neveljük még ma is vallásosan gyermkeinket?

Egyáltalán, időszerű-e még ma vallásosan nevelni egy gyermeket? Nem gátoljuk vallásos neveléssel természetes, egészséges fejlődését? Másképpen kifejezve: nem ártunk-e vele a gyermeknek? Ilyen és ehhez hasonló nézeteket hallunk manapság nem is ritkán.

Azt hiszem sok szülő abból a régi felfogásból indul ki, hogy evvel tartozik gyermekének. Úgy érzik, hogy ezt a lehetőséget meg kell adniuk nekik, nehogy lelkiismeretüket mulasztással terheljék. Ez az ösztön még sok szülőnél megmaradt, noha ők maguk már nem vallásosak.

Ha megkérdezik a szülőket, miért küldik gyermekeiket hittanórára a válasz gyakran: „Ez hozzátartozik a neveléshez. Valamiben csak kell hinnie az embernek.” Emögött sokszor az a nézet rejtőzik: „Ha nem is használ sokat, ártani bizonyára nem fog. Végül is váljanak a gyermekek becsületes emberekké.”

Aki így érvel, aligha lesz képes gyermekét a hitéletre előkészíteni. Iskolába fogja küldeni, ahol hitoktatásból részesül, de ő maga semmit sem fog tenni, sem előmozdítására, sem megakadályozására.

Maguk a gyermekek következetesebbek. Megkérdeztem elsőosztályosaimat, miért kereszteltették meg szüleik őket. Az egyik kisfiú így válaszolt: „Hogy Jézussal boldog emberekké váljunk.” Hogy édesanyja is így gondolta-e? Kétlem. — Tovább kérdezem tehát: „Vajon az, aki keresztény, boldogabb-e, mint mások?” Felelet: „Az tudja, hogy egyszer minden jóra fordul.” Azt hiszem itt rövid és velős indokolást kaptunk, nemcsak a keresztiségre, hanem az ebből következő vallásos nevelésre is.

Minden ember felveti élete folyamán a kérdést: „Mi lesz belőlem?” A feleletben határozottan elkülönül egy mástól a nem keresztény és keresztény, mert az utóbbiak Jézus Krisztus által hozzájutottak a feltámadás hitéhez.

Ez megadja nekik azt, amit végső válasznak nevezhetünk. A feltámadásban való hit megoldja az élet értelmének kérdését. Itt olyan választ kapunk, ami boldog bizakodással tölthet el bennünket. Nem elég indíték-e a vallásos nevelésre az, hogy ezt a hitet nyújthassuk gyermekeinknek?

Ez nem abból áll, amint régen értelmezték, hogy ti. terheket raknak ránk, amit cipelnünk kell, megtetézve néhány parancsolattal és kötelességgel, ami alatt szenvedünk, úgyhogy az ember időnként átsandít a nem keresztényekre, és így szól: „Istenem, ezeknek könnyű.” Aki így látja a kereszténységet, az „szegény ördög”.

Sokkal inkább az élet gazdagítása, egy új távlat az, amit a gyermekeknek nyújtani kívánunk. Hogy ez miként történjék, ezzel fogunk a következőkben foglalkozni.

Az, hogy a szülőknek, ebben olyan szerep jut, amit senkisémm vállalhat át tőlük, kiviláglik a következő esetből: Egy apa felkeresett egy papot, két – 5 és 6 éves – fiával. Így szólt: „Itt hozom Önnek két fiamat, kérem, nevelje őket vallásosan. Én magam nem vagyok hívő, nem tudok hinni. De szeretném, ha gyermekeim hívő emberekké válnának. Valójában, én nihilista vagyok, de szeretném, ha gyermekeimnek nem kellene úgy élniök, mint nekem.”

Micsoda felfogás ez! Ez az apa nem tudott gyermekeinek hitet adni. De élete alapján arra a meggyőződésre jut, hogy gyermekeit meg kell kímélnie saját élettapasztalataitól. Most olyasmit tesz, ami szinte ügyefogyottnak tűnik. Olyan valakihez viszi őket, aki maga is hívő, és aki „hivatásánál fogva” alkalmas Isten igéjének hirdetésére.

A pap most hozzáláthat, hogy a gyermekeknek a jó Istenről beszéljen. Ez viszont elegendő-e? Vajon az ilyen hitoktatás egymaga elegendő-e ahhoz, hogy nyomán boldog, hívő emberekké váljanak a gyermekek?

Itt-ott egy „kis mennyország”

Egészséges kereszténység, egészséges emberséget tétel fel. C.G. Jung mondta egyszer: „Isten nem fejlődhet ki lelkileg fejletlen emberiségben”. A sértetlen család döntően hozzájárulhat ahhoz, hogy a gyermek emberileg gazdagon kibontakozhassék, és benne Isten igéje termékeny talajra hulljon. Az Istennel való élet „antennáját” a szülők elkészíthetik. Megtehetik ezt akkor, ha a gyermek alapvető igényeit komolyan veszik, és a lehetőséghez képest kielégítik.

Egész sor ilyen alapigényt sorolhatnánk fel. Én csak négyre szorítokozom, mégpedig azokra, melyeknek a gyermek kereszténnyé válásában különös jelentősége van.

Védettség – valaki itt van számomra

Manapság sok szó esik a fészekmelegről, mégsem vesszük elég komolyan. Védettnek akkor érzi magát a gyermek, ha tudja: anyám mellett van. Erre nincs mindig lehetőség, de ahányszor csak mód van rá, érezze ezt a gyermek. Elsősorban a kisgyermekkorban.

A szülők hamar meg tudják különböztetni, mikor sír a gyermek azért, mert unatkozik, s mikor, ha fél, vagy fájdalma van. Ha a gyermeknek szüksége van valamire, valakinek mellette kell lennie. Csak így tapasztalhatja meg, hogy mit jelent a védettség.

Egy eset, amely a szomszédunkban történt: új lakók költöztek a házunkba. A csecsemőnek, egy kilenchnapos kislánynak csípőficama volt. Mindkét lábacska gipszben volt, nem tudott megmozdulni, megforulni, felülni. Egyik este a gyermek egyedül volt. Órákon át tartó sírás után, aminek okát eleinte nem értettük, a házgondnoknő tartalékkulccsal kinyitotta az ajtót.

Ágyacskájában reszketve feküdt a csecsemő, izzadt-ságcseppekkel a homlokán, teljesen kimerülve.

Mit élhetett át ez a gyermek ezekben az órákban! Elhagyottnak, magára maradottnak, kirekesztettnek érezte magát. Méghozzá valószínűleg ez nem egyedi eset volt. A szülők ezen az estén moziban voltak, utána még elmentek valahová.

Az a gyermek, aki életének ilyen korai szakaszában, – mikor minden benyomás mély nyomot hagy benne, – az elhagyatottság érzését ilyen kemény formában éli át, később, az Isten közelségéről szóló tanítást nem fogja elhinni. Ilyen gyermeknek azt mondani: „Isten itt van, Isten szeret téged, teljesen hiábavaló. Nem fog benne visszhangot kelteni.”

Az első találkozást Istennel a gyermek apja és anyja jelenlétében éli át, amikor megajándékozzák a hittel. Az a gyermek, aki ezt a szeretetteljes támogatást nem kapta meg, később ésszerű okból hajlamos lesz az egyik, vagy másik hittételt elfogadni, de teljes szívvel nem tud hinni. A tapasztalat másra tanította.

Ismeretes, hogy azok a gyermekek, – ezt itt csak mellékesen jegyzem meg – akiknek a családon belül kevés védettségből volt részük, hajlamossá válnak a káros szenvedélyekre. Valamilyen „anyapótlást” (Prohászka) keresnek. Nem tudnak felhagyni a nyalakodással, a torkoskodással, később a dohányzással, az ivással, esetleg megpróbálkoznak a kábítószerekkel. A mértéktelen kívánságokra való hajlandóság alapjait már a kora gyermekkorban lefektetik náluk.

Biztonság – valaki jótáll a rendért

A gyermek számára az apa közvetíti a biztonságot. Az apa a biztonság megtestesítője, és ugyanakkor jótáll a rendért. Ahol a gyermek apja jelenlétét érzi, ott biztonságban érzi magát. Az apa közelében fejlődik ki a gyermekben a biztonságérzet.

Az apa az, aki a keresztyén hit csíráját elülteti a gyermekben. Neki kell a gyermeket a tárgyak világába, – mely gyakran a nehézségek világa is – bevezetni. Átala

tanulja meg, hogyan kell ebben a világban élnie és helytállnia.

Az a gyermek, aki apja oldalán biztonságban él, bízni fog önmagában, a világban és Istenben. Önbizalom: a gyermek önmagában is hinni fog, és így képes lesz rá, hogy életét kialakítsa. A világban való bizalom: jóhiszeműen nézi a világot, és ezért könnyebben fog érvényesülni benne. Istenben való bizalom: meg fogja tanulni, hogy átadja magát egy apai kéz vezetésének, átvitt értelemben is.

Sokféle módja van annak, hogy az apa biztonságérzetet ébresszen gyermekében. Esetleg úgy, hogy kézenfogva, biztonságosan átvezeti a forgalmas úttesten az iskolába. Vagy azáltal, hogy száműzi a világból a „kísérteteket”, miközben gyermekét a „sötétben” kíséri. Milyen értékes az az időszak, amíg az apa távoltarthatja a rosszat gyermekétől. Később még annyi baj fogja érni a gyermeket és az apának már nem lesz módjában, hogy elhárítsa azt felőle. Tegye meg addig, amíg módja van rá. Ha az apa hiányzik, vagy jelenléte ellenére *távol* van: ha újságja vagy hivatalos munkája mögé elsáncolja magát, és mindent az anyára hárít, akkor esetleg a gyermek sohasem fog igazán boldogulni. Nem fog bizalommal és hittel nekimenni az életnek.

Szeretet – olyanak fogadnak el, amilyen vagyok

Ahogy a védettség és biztonságérzet szükséges a sikeres kezdethez, ugyanúgy a gyermek szeretetigényét is ki kell elégíteni. Ehhez elsősorban a szülői ház légköre járul hozzá. A gyermeknek éreznie kell, hogy elfogadták. Mégpedig olyanak, amilyen, nem pedig olyanak, mint amilyennek szülei vágyálma szerint lennie kellene. A gyermekben él egy „ösvágyakozás” arra, hogy szeressék (Hollenbach), és ezt a szeretetet mintegy a saját bőrén kell éreznie, tapasztalnia. Minél fiatalabb, annál inkább, mert a gyermek leginkább a saját bőrén szerzett tapasztalatokból él. Meg kell engedni neki, hogy odabújjon

apjához, anyjához, cirógatni és becézgetni kell. Éspedig olyan mértékben, amennyire a gyermeknek igénye van. Vannak időszakok a gyermek életében, amikor ezekből a szeretetélményekből él.

Egy kis elsőosztályos, akinek az édesanyja dolgozni jár, óra előtt odajött hozzám, és ragyogó arccal mondta: „Tanító néni, a mamám beteg.” „De hiszen ez szomorú”, válaszoltam csodálkozva. „Nem, ez egyáltalán nem szomorú. Most mindig otthon van. Ha hazamegyek, már vár reám, és akkor mindjárt kezdődik a becézgetés!

Ha ezt az igényét nem elégítik ki, ha a gyermek szeretetre éhes marad, és szeretetre való vágyakozása egykor elemi erővel fog kitörni, és szinte mániákusan keresi majd annak a kielégítését. Az ilyen ember sokszor hiába vágyik rá, hogy kapcsolatba kerüljön valakivel, mert miután őt nem szerették, ő sem tud senkivel tartós kapcsolatot fenntartani, mert gyermekkorában nem juttatták hozzá. És van még valami, amire a szeretet nélkül nevelődött ember nem lesz képes, szabályoknak és törvényeknek képtelen alávetni magát. Ő maga lelkileg rendezetlen, mert hiányzott neki a szeretet, ami rendet teremthetett volna benne. Találkozunk vele a züllöttek vagy a bűnözők alakjában. Magatartása embertelen, „átejtí” embertársait, és részvétlenül, megbánás nélkül mondja el tetteinek indokolását. Nem érinti közelebből, mivel ő maga nem jut közel senkihez.

A gyermek szeretet igényéhez az is hozzátartozik, ha látja, hogy szülei szeretik egymást. A hitvesi szeretet gyümölcseinek kell tekintenie önmagát. Tapasztalnia kell, hogy a szülők gyengédek egymáshoz, hogy kedves, buzdító, dicsérő szavakat váltanak, hogy idejük van egymás számára, és kölcsönösen segítik egymást.

Csak az olyan ember lesz képes szeretni, aki a szeretetnek ezt a módját tapasztalhatta és láthatta. Itt a gyökere mindenfajta emberi életnek: a szülői szeretetnek, a gyermeki szeretetnek, a hitvesi szeretetnek, a testvéri szeretetnek és az istenszeretnek.

Az ilyen ember azt is el tudja viselni, ha szeretetében

veszteség éri. Azt is ki fogja bírni, ha házassága válságba kerül. Nem fog féltékenységében a másikba kapaszkodni, csak azért, mert fél, hogy egyedül marad. Végül képes lesz arra is, hogy keresztényi módon, Jézus szellemében szeressen, akkor is, ha szeretete viszonzatlan marad.

Érvényesülés – itt van a helyem

A gyermeknek a családon belül bizonyos fokú jelentőséget és tekintélyt kell kapnia. Éreznie kell: itt a helyem, ide tartozom, ha nem lennék itt, üres lenne a helyem, családomnak hiányoznék, szomorúak lennének. Ha az óvódából, az iskolából hazajövök, valaki vár rám. Erre a tudatra szüksége van a gyermeknek, hogy később el tudja viselni, ha senkisémet várja, vagy ha úgy tűnik, mintha nem volna a számára hely.

Ezért legyen a gyermek időnkint a család középpontja. Érezze magát „ünnepeletnek”, pl. születésnapján, névnapján és í. Az ünneplés ilyen esetekben ne azt jelentse, hogy elhalmozzák ajándékokkal. Az ünneplés abból álljon, hogy az egész család együttműködésével az ünnepélyesen megterített asztalon születésnap tortája álljon, gyertyákkal díszítve. És mondják el a gyermeknek, milyen volt az, amikor megérkezett ő a családba. Mondják el, hogy születésével derűsebbé, boldogabbá vált az életük, – ezt jelképezik a gyertyák a tortán: Ha néha fel is bosszantja őket, mégis sok örömet szerez nekik. Ezt érezze meg a gyermek. Mindannyiunknak szükségünk van siker élményekre a társadalomban. A felnőttek sokat tesznek azért, hogy ezt megszerezzék maguknak: öltözködés, autó, címek stb. Mindezt a látszat kedvéért. Az érvényesülés kudarcát, a tekintély elvesztését sokan igen nehezen viselik el, vannak, akik összeroppannak a súlya alatt. Ennek okát sokszor a kora-gyermekkor sikertelenségben kell keresni. Lehetséges, hogy egyáltalán csak az olyan gyermek enged irigység nélkül, jóakarattal érvényesülni másokat, akinek magának is sikerült érvényesülnie.

Az ilyen gyermek azt is megsejti, hogy ő jelent valamit Istennek, hogy ő „valaki”, és pedig Isten szeretett gyermeke. Ez a tudat viszont előfeltétele annak a szeretetből és bizalomból fakadó beszélgetésnek, amelyet életünk folyamán Istennel folytatunk.

Hogyan nyújthatjuk a megváltottság élményét?

Akinek ilyen irányú alapigényeit gyermekkorban maradéktalanul kielégítették, az — hacsak pillanatokra is — már élményt szerzett magának az üdvösségről. Különböző üdvösség-tapasztalatokat gyűjtünk. Tökéletesen boldog világ nem létezik. Az üdvösség felé mindannyian csak úton vagyunk. Aki tehát azt hiszi, hogy megóvhatja gyermekét minden szomorúságtól, fájdalomtól, bajtól, az nyilván nem tesz jó szolgálatot neki, mert ilyen délibáb-szerű világ a valóságban nem létezik. A gyermeknek meg kell tanulnia, hogy jóban és rosszban, világosságban és sötétségben, boldogságban és boldogtalanságban megállja a helyét. Éppen a derűs pillanatok kölcsönzik az erőt ahhoz, hogy az élet árnyékos oldalával bátran szembenézhesen. Ezért olyan fontos a gyermeknek, hogy „itt-ott egy kis mennyországot” átélhesen. Így alakul ki benne bizonyos sejtelen arról, hogy milyen is lesz végső és mindent átfogó értelemben, az üdvösség. Ezzel megalapozzuk benne a Szentírás „új égről” és „új földről” szóló tanításának megértését. Aki ilyen megtapasztalásból nem részesült, az nehezen tud majd hitelt adni ennek a tanításnak.

Ezzel kapcsolatban eszembe jut egy tanítási óra, amelyet gondozottak iskolájában tartottam. Reggel belépek a háztartási tagozat második osztályába, 17 és 18 éves lányok közé. Felzaklatott állapotban vannak, mert reggel az egyik osztálytársuk, öngyilkossági szándékkal kiugrott egy harmadik emeleti ablakból, és súlyos állapotban kórházba szállították.

Reménytelen lenne tanítással próbálkozni. Az élet értelmének kérdése foglalkoztatja a lányokat. Szorongó

kétségbeesés kerítette hatalmába őket. Megpróbálom a Szentírás: Jel 21, 4-re felhívni a figyelmüket „Szemetekből kitörli a könnyeket. Nem lesz többé halál, sem bánat, sem panasz, sem gond.” Ezen az órán valahogy feldereng a lányok előtt, mennyi vigasz és remény van ezekben az igékben. De a remény rövidéletű, a vigasz csak pillanatnyi, és csupán addig tart, amíg velük vagyok az osztályban. Megdöbbenve veszek tudomást erről, mikor az egyik leány távozásakor így szól: „Kérem, ne menjen most el, mert magával viszi hitünket. Most, hogy egy órán át Önnel együtt voltunk, hittel elfogadtuk, hogy egyszer minden jóra fordul, de magunkban egyedül nem vagyunk erre képesek.” A másik hozzáteszi: „Mit tegyek, hogy hinni tudjak?”

Az eset megvilágította előttem, hogy a hit és a remény nem „megtanítható.” Senkinek sem adhatjuk át, mégoly okosan átgondolt módszerrel, még oly tudatos irányítással sem. A hit, remény és a szeretet átélésből fakad. Nem beszélhetünk hitről annak, aki sohasem találkozott hittel, reményről annak, akit kora gyermek-kora óta csalódásokkal tápláltak, és Isten szeretetéről annak, aki nem tudja milyen az, ha szeretik az embert. Az ilyen emberből hiányzik az antenna, amivel felfoghatná ezt az üzenetet.

A vallásos nevelés sokkal korábban kezdődik, mintsem gondolnánk. Nem akkor, mikor a szülők először teszik össze gyermekük kezét. Sem nem akkor, amikor „mesélni” kezdenek neki a Bibliából. Főleg nem akkor, amikor a szülők fenyegetően feltartott mutatóujjal így szólnak: „Várj csak, a Jóisten lát téged, ő mindent lát.”

Akkor kezdődik, amikor a gyermek apján és anyján keresztül megérzi az Isten szeretetét és gondviselését.

Ha ezt végiggondoljuk, félelem és aggodalom foghat el bennünket oly sok gyermek és fiatal reménytelen helyzete miatt. Mi lesz azokkal, akik életük folyamán alig jutottak el az üdvösség élményéhez. Mi lesz azok sokaságával, akiknek alapélményük a nemkívánság volt? Nem tudnak ösztönösen bízni, mert a *bizalmat-*

lanság mélyen beléjük gyökerezett, és képtelenné teszi őket arra, hogy igazi emberekké váljanak. Nehézségeik lesznek az emberi kapcsolatok megteremtésében. Kapcsolat kiépítésére és összetartozás megőrzésére szolgáló képességük elsatnyult, mielőtt még kifejlődhetett volna. Hogyan verjenek hidat életük folyamán Istenhez, ha hiányoznak a pillérek? Hiszen ezt a hidat, az apjukkal és az anyjukkal közösségben átélt üdvösség-élmények lettek volna hivatva tartani. Mi lesz ezekből a fiatalokból? Örökre el vannak átkozva? – Nem, minden bizonnyal nem! Hála Istennek, saját családjukon kívül is megvan a lehetőségük arra, hogy ezeket az alapélményeket pótolhassák. Létezik anyai szeretet, amely nem testi anyaságon alapszik; apai szeretet, amely nincs törvényszerű feltételekhez kötve; testvéri szeretet, amely nem vérségi köteléken nyugszik. Reménykedjünk abban, hogy, akik olyan szeretetre éheznek, amely pótolná náluk az üdvösség átélését, azt mindnyájan meg is kapják és nem kell csalódnuk ebben. Hiszen mindnyájunkat csakis embertársunk segíthet el ahhoz a fordulathoz, amely a félelmet és bizalmatlanságot önbizalommá, és az emberekben s Istenben való bizalommá változtatja bennünk.

Martin Buber ezt mondja ki, amikor így ír: „Létezik egy ilyen ember – ezért ébred bennem bizalom: bizalom a világgal szemben. Ez a nevelői kapcsolatnak legbensőségesebb műve. Minthogy ilyen ember létezik, azért nem lehetséges, hogy az értelmetlenség volna az igazi valóság, bármennyire szorongató legyen is. Mivel ilyen ember létezik, azért a sötétség minden bizonnyal világosságot, a rémület szabadulást, környezetem közönye pedig nagy szeretetet rejt magában.”

Majd ha mi, szülők, tanítók, lelkiatyák és nevelők már megkíséreltük, hogy apjuk, anyjuk és testvérük legyenek azoknak, akikkel találkoztunk, csak akkor remélhetjük és hihetjük, hogy Isten a lehetetlent lehetővé teszi, mert Ő még a görbe sorokon is egyenesen tud írni.

Nevelési igyekezetünk, amelyet manapság általában „rázúdítunk” gyermekeinkre, többnyire és elsősorban értelmük alakítására irányul. Hogyan lesz tehetséges a gyermekem? — sok szülő számára ez az égető kérdés. Sok anya és apa már csecsemő korában vizsgálgatni kezdi gyermekük fejlődésbeli teljesítményeit, hogy megfelelnek-e azoknak a normáknak, amelyeket különböző képesűságok, mint eléérésre méltót dicsőítenek. Közben sokszor túlterhelik a gyermekeiket. Olyan fejlődési ütemet kényszerítenek rá, ami nem az ő sajátja. Az eredmény az: az értelmi vonalon „rendbetett” gyermek, aki már iskolás kora előtt minden további nélkül mennyiség-tani kérdéseket tud megoldani, és újságot tud olvasni, viszont neveltetésének egyoldalúsága miatt, emberi mi-voltában szükségszerűen elsatnyul. A gyermek legyen „gyermek”: meg kell engedni neki, hogy kibontakozhas-sék, anélkül, hogy állandóan vizsgáztatnák, méricskél-nék. Játshasson céltalanul hajlamai és kedve szerint.

Életörömet nyújtani

A gyermek találjon örömet az életben, a „létezés gyönyörűségét” (Teilhard de Chardin). Optimizmussal induljon neki kis világának. Meg kell tanulnia, hogyan kell helytállni az életben: bátran, vállalkozókedvvel, bizakodóan. A szülőknek kell kedvet teremteniök az élethez. Ne engedjék elbizonytalanodni. Nekik kell őket bevezetniök abba a kockázatba, amelyet életnek neve-zünk. A gyermek fedezze fel az élet szépségeit. De nem szabad segítség nélkül hagyni, ha az élet megsebzí. Idő-ről-időre szükség lesz arra, hogy a szülők felülvizsgálják az élettel kapcsolatban saját beállítottságukat. Sötéten látó, pesszimista szülők, akik mindig valami rossznak a bekövetkezésétől tartanak, és ezt gyermekükkel szem-

ben is megnyilvánulni engedik, gátolják a gyermek életörömét. Sok szülő saját borúlátását örökíti át gyermekeire, és nem is sejti, milyen terhet rak ezzel rájuk.

A szülők tudják a legjobban, milyen élmények váltják ki leginkább a gyermek örömét, és hogy ennek nem kell okvetlenül anyagi természetűnek lennie.

Odavezetni a csendhez

A gyermekek nagyon örülnek, ha szüleik mesélnek nekik. Ebből azonban még más haszon is származik. Mesehallgatás közben a gyermek csendben van, s ez neki, – aki egy ilyen zajos világban növekedik, és annak állandó behatásai permetezik – valóságos jótéteményt, majdnem ajándékot jelent. A lázas, zajos, hajszás életmód, amit a mai ember folytat, oda vezet, hogy mindinkább elveszíti saját magát. Külsőségekkel foglalja el magát. Nem képes többé bensőségesen élni, és elmegy a lényeg mellett.

Sok felnőtt képes minden további nélkül végignézni két-három izgalmas filmet a TV-ben. Kézenfekvő a következtetés, hogy aközben a tényleges esemény inkább csak a szemet, mintsem az embert magát érinti. Egészen másként, sokkal egészségesebben figyel föl mindenre a gyermek. Nem csodálkoztak már Önök is többször azon, hogy gyermekük egy és ugyanazon mesét újra és újra elmesélteti magának, s figyelmesen meghallgatja ugyanazt a szöveget? A gyermek önmagába mélyedve fontolgatja a történetet. Elmélkedik rajta, azért kell oly sokszor meghallgatnia, hogy a tartalmával megbírkózhassék, feldolgozza azt, és a mese hőisével együtt helytálljon.

A gyermek fejlődésénél a csöndes, figyelmes hallgatásnak ebben az esetben épp olyan jelentősége van, mint a történet tartalmának. Különösen öt, hat éves korban van fontos szerepe a *mesének*. Bevezeti a gyermeket a vallás gondolatvilágába. A mesékben megkapja az értelem és létezés összefüggéseit a nélkül, hogy

hosszadalmas magyarázatokra lenne szükség. Tapasztalja a világ, a dolgok és az emberek jelentőségét és értelmét. A mese előkészíti a gyermeket arra, hogy kiismerje magát a világ dolgaiban. A mesében sötét hatalmak, veszélyek, fenyegetések fordulnak elő, víz, erdő, szakadék, farkas, stb. képében, — de örömteljes események is, megmenekülés, segítség, átváltozás — a jó tündér, a jó király, a lakodalmi ünnep, stb. ..., és még most is élnek, ha meg nem haltak.” Végül is minden jóra fordul. Milyen jó ezt tudni! Itt már előre megcsendül valami, amivel később majd a Szentírásban találkozunk.

Megtanítani a csodálkozásra

Elcsendesedik a gyermek akkor is, ha rajzolgatva vagy játszva alkot, ha ünnepélyes, nagy élmény tör be az életébe, ha valami elbűvöli, ha csodálkozik.

A csodálkozásban megnyílik az ember számára a mélyebb valóság. Megilletődik, felhagy azzal, hogy természetes magyarázatot keressen, mert megpillantja a lényegét. Aki csodálkozni tud, rendelkezik azzal a képességgel, amely a hithez szükséges: hogy ne csak a külső megnyilatkozási formákra figyeljen, hanem megsejtse azt, ami ezek mögött van.

Aki megtanult csodálkozni, az a képről a festőre, az építészről az épületre, a műről az alkotóra következtet. A dolgok ilyen módon való megközelítését már a gyermeknél elő kell segítenünk. A legkedvezőbb idő erre a reális korszak, melyet a gyermek kilenc, tíz éves korában ér el. Ebben az időben már érdekli és foglalkoztatja a világ. Tudásszomjában mindennek a végére akar járni, összefüggéseket igyekszik feltárni, a dolgok eredetét kutatja. Ebben a korban kérdez a gyermek saját létéről, — kérdezősködés az apaságról! —, valamint a világ keletkezéséről. Megfelelő vezetéssel ebben a korban már megérnek arra, hogy a világ csodáit felfedezzék. Ezek a csodák időnként valósággal lenyűgözik őket.

Igy, egyik negyedik osztályos tanítványom, két heti tengerparti nyaralása alatt, tíz lelkes levelezőlapot írt nekem. Az utolsón ezt írta: „*Kedves Tanárnő! Mint ahogy már írtam, nagyon boldog vagyok. Mindennap vizisízek, és már nagyon jól megy. De nehogy azt gondolja, hogy nagy boldogságomban megfedkezem az imádságról. Ellenkezőleg, most látom csak, hogy Isten milyen széppé tette a világot, és sokat beszélek vele erről. Sok üdvözlettel, Pál*”.

Hasonlóan vélekedik egyik osztálytársa: „*Nem tudom megérteni, hogy vannak emberek, akik nem hisznek Istenben. Ha az ember a világot nézi, látja, hogy tervszerűen hozták létre. Ahol terv van, ott tervezőnek is kell lennie.*”

Ezeknek a gyermekeknek a számára a világ átlátszóvá vált, és Isten, mint ősszövő áll előttük. Nem állnak meg a nézésnél, a hallásnál és a tapintásnál. Eljutnak a látáshoz, a figyeléshez és az értelmi megragadáshoz. Így képessé válnak arra, hogy meglássák az összefüggéseket, engedelmeskedjenek a lét követelményeinek és végül is átadják magukat Istennek.

Nemcsak biológiai értelemben fognak élni, hanem megéléssel is. Pál még tovább megy, abban látja a célt, hogy adjuk át magunkat az Életnek, mikor ezt mondja: „*Nem én élek már, Krisztus él bennem*”. Keresztények csak úgy lehetünk, ha átadjuk magunkat Jézus Krisztusnak. Ez csak úgy válik lehetségessé, ha a gyermek tartalmas, érett emberré tud fejlődni. Ha megtanulja, hogy bizakodva és boldogan éljen, a csendben megtalálja önmagát, embertársait és Istent, és álmélkodva mindig Isten útján járjon, akkor ezzel a szülei és a nevelői *képesítették* őt arra, hogy Istennel élje az életét.

„Anyu, hol lakik a Jóisten?” – „Messze, fent az égben?” – „Oda lehet repülni rakétával?” – Ilyen kérdéseket hallunk naphosszat. Minden apa és anya beszélhetne ezekről a fárasztó kérdésekről.

Örölnünk kell, ha a gyermekek kérdeznek, mert csak az a felelet nyereség, ami után „kinyújtóztunk”, aminek az elnyerésére törekedtünk. Kérdezve tapogatja körül a gyermek a világot, kérdezve igyekszik a maga számára rendet teremteni ebben a világban, amely annyi újat, ismeretlent, csodálatosat és félelmeteset rejt magában. Igyekszik összefüggéseket feltárni, értelmet és célt felfedezni. Ezekkel a kérdésekkel a gyermek már Isten felé tör, felfedezi őt, mint ősteremtőjét mindannak, amit maga körül, mint valóságot tapasztal.

„Miért”, – kérdi fáradhatatlanul... „Mert Isten ezt így gondolta el,” mondja néha az anya, „és Ő jól tudja, hogy miért”. A gyermek megsejti Istent, mint a végső nagyságot, amit az ember sohasem foghat fel teljesen.

Az ötéves Ili már megint „kikészíti” kérdéseivel az anyját. Végül a kérdések és feleletek láncolata a Jóistenhez vezeti őket. – „És ki csinálta a Jóistent?” – kérdi a gyermek. „Senki” – feleli az anya.” „De valakinek csak meg kellett őt csinálni, mindent csinál valaki.” – „Istent nem teremtette senki. És most már hagyj fel az örökös kérdezősködéseiddel.” – zárja le az anya a beszélgetést. Ili elkotródik a játszárókba. Számára a kérdés a Jóistennel még koránt sincs elintézve. Nemsokára Ili újra rákezd: „Te anyu, én már tudom miért nem csinálta senki a Jóistent.” – Most az anyán van a kérdés sora: „Nos?” – „Tudod, ha valaki a Jóistent csinálta volna, akkor Ő lenne a Jóisten.” Ili elégedett a felfedezésével, s anyjára marad a csodálkozás sora ötéves kislányának filozófiai észjárása felett.

Mikor a gyermeki kérdezősködés mindinkább Isten

és a mennyország körül forog, akkor érzi az anya, milyen kényes és nehéz dolog lesz igazán jó feleleteket adni. Legfőképpen azért, mert a gyermek számára csak a kézzelfogható dolgokat lehet érthetővé tenni. A látással, a hallással, a szaglással, az ízleléssel, a tapintással és a megragadással jut el fokról-fokra a megértéshez. De hogyan alkothat magának fogalmat Istenről? — Vagy hogyan értsen meg vallási alapfogalmakat, amikor ott nincs semmi „néznivaló”? Ez a főnehézsége a hitről való beszélgetéseknek, gyermeknél és felnőttél egyaránt. Egyetlen megoldásnak a hasonlat kínálkozik. Azt mondjuk a gyermeknek: „olyan mint...” s visszanyúlunk egy általa látott vagy átélt élményhez, s ennek segítségével kíséreljük meg a vallásos közlés megértetését. Ha a gyermek talán azt kérdezi, hogy „hogyan néz ki” a Jóisten, akkor az anya azt fogja mondani: „Hogy hogyan néz ki, azt nem tudom, de, hogy milyen azt megmondhatom. Olyan, mint egy jó anya, vagy apa, csupa kedvesség, csupa szeretet. Valahányszor az életben valaki nagyon szeret téged, akkor megérzel valamit a Jóisten szeretetéből.” Így kapja meg a gyermek az első fogalmat Istenről. Megkísérlek útmutatást nyújtani néhány ilyen beszélgetéshez. Néhány irányító pallót állítok fel, ezek segítsenek feleletadás közben, és legalábbis óvjának meg attól, hogy beépítsük a kilátást a gyermek lelkébe.

A vallásosság ős-élménye

Mi, emberek, nem könyvekből merített bölcsességből, nem is az oktatásból, vagy a tanításból élünk, hanem elsősorban a saját tapasztalásunkból. A tapasztalat bölcsésé tesz bennünket, ezt régen tudjuk. Abban rejlik a nagy tragédia, hogy egyik nemzedék sem tanul a másiktól. Mindenkinek magának kell tapasztalatokat gyűjtenie. Istennel való életünk számára ennek a ténynek nem lebecsülendő a jelentősége. Ezért kell vallásos oktatásunkat — sokkal inkább, mint valaha — tapasztala-

tokra felépíteni. Vagyis, mint szülőknek és nevelőknek a mi feladatunk elsősorban az, hogy a gyermeket útnak indítsuk, és megteremtsük számára a lehetőséget, hogy Istennel kapcsolatban tapasztalatokat gyűjtsön. Első vallásos tapasztalatait apja és anyja mellett szerzi. Ebben az összefüggésben egyfajta vallásos alapélményről beszélhetünk, amit a gyermek akkor szerez meg, ha átélhette: „Apa és anya mellettem van, ők szeretnek engem, azt akarják, hogy boldog legyek.” Ilyen gyermeknek elmondhatjuk: „Isten veled van, — Isten szeret téged —, Isten azt akarja, hogy boldog légy.” Itt látom fontos kiindulópontját minden Istenről való beszélgetésnek. Az ember csak olyan Istennek tudja átadni magát, aki közel van. Olyan Istennek, aki a távoli mennyekben van, nincs jelentősége a földi ember számára. Az ember csak olyan Istennek tudja átadni magát, akiről tudja, hogy szereti teremtményeit, és a boldogságukat kívánja. Mennyekben trónoló, ítélkező és büntető Istennel viszont legfeljebb a halál utáni élet kedvéért, „üzleti” alapon érintkezik az ember. Ilyenformán: én elmondom a reggeli és esti imámat, elmegyek a vasárnapi misémre (!), becsületes ember vagyok, aki senkinek sem vét, és te, mennyei Isten, szintén nem ártasz nekem! Békés egymásmellett-élés?

Egymás-mellettség ez, amikor kölcsönösen igyekeznek a lehető legkevesebbet érintkezni egymással. Vallásos életnek, istenes életnek ezt semmiképpen nem nevezhetjük. Vajon, ha így él az ember, nem fog-e végül Isten nélkül élni?

A gyermekek a családi légkörből élnek

Ilyen életmód mellett még az igazán jó, vallásos nevelés sem lesz elegendő a gyermekek számára, mert a szülői ház légkörének alapvető fontossága van. A gyermek csak az együttlétén keresztül jut el saját létéhez. Ezért lehetőséget kell adni neki, hogy együtt higgyen, együtt reméljen és együtt szeressen a többiekkel. Bizo-

nyára többször észrevették már, hogy különösen a kisebb gyermekek, mennyire egybefonódnak a környezetükkel. Ha a testvérek közül az egyik nagyobbbat megszidják, a kicsik mindjárt vele együtt sírnak. A család tagjainak ez a szoros egybetartozása tartós befolyást gyakorol a gyermekre. A családi légkör rányomja veret-szerűen a bélyegét. Remélhetőleg életének ebben a korai szakában gyakran lesz alkalma együtt játszani, együtt mókázni, együtt nevetni és együtt örülni a többiekkel. Egyben azt is reméljük, hogy az együtt-sírássra és az együtttaggódásra csak ritkán kerül majd sor.

Könnyen beláthatjuk, hogy a gyermek részéről ez a részvétel, ami tulajdonképpen a közvetlen környezetében lévők életéből való osztozás, az ő jövőbeli vallásos életében különös jelentőséget kap majd. Azok a szülők, akiknek a számára Isten élő valóság, akivel állandó kapcsolatban élnek, gyermeküket is magától értetődően ilyenné fogják alakítani. Ilyen szülőknek nem kell ag-gódniuk, hogy minden feleletük kifogástalan-e, teológiai szempontból, ők akár bizonyosfokú gondatlanság-gal is beszélhetnek Istenről, mert szavaik szívből jön-nek, s ami szívből jön, az szívbe is jut.

Fejlődésképes hithirdetés

A gyermek vallási magatartásának alakulása attól függ, hogy együtt éli-e át a család vallásos életét. Ez elő-foka és begyakorlása annak, hogy később, személyes döntés alapján maga is vallásos életet folytasson. Ez lényegesen fontosabb minden szóbeli magyarázatnál, buzdításnál, a szülők részéről. De ezzel még nem ju-tottunk el Istenről való beszélgetéseink végére. Igye-keznünk kell felelősségteljesen, fejlődésképesen eljárni, vagyis feleleteink olyanok legyenek, hogy később sem-mit se kelljen visszavonni belőle, esetleg ezzel a meg-jegyzéssel: „Igen, akkor még kicsi voltál, akkor így mondtam, másképpen nem értetted volna meg.” – Egyébként ez gyakran használt kifogás. Ezzel az ürügy-

gyel vonjuk ki magunkat ismételten az útbaigazítás terhe alól, és így megkerüljük az igazságot. Szolgáltatot teszünk ezzel gyermekeinknek? Attól tartok, hogy – nem!

Térjünk vissza Istenről folytatott beszélgetéseinkhez. Feleleteinket úgy kell megfogalmaznunk, hogy ne építsük el a kilátást a gyermekben. A mellett ne tegyünk úgy, mintha tudnánk azt, amit nem tudhatunk. Tudatosan függőben kell hagynunk a megválaszolhatatlan kérdéseket. Ne „faragjunk ki” a kisgyermek kedvéért egy helyes, kedves, „olcsó” Istent. Különben a gyermekben az a benyomás alakul ki, hogy Isten „alakítható”, az emberek alkotása, és csupa olyan vonást kölcsönzünk neki, amilyent szeretnénk.

Ha Istenről beszélünk, a gyermeknek meg kell hallania szavunk mögött, hogy a valóságban Isten sokkal nagyobb, mint ahogy mi elképzeljük, nagyobb, mint amit elmondhatunk róla. A gyermek kezdettől fogva érezze, hogy Istenről való szavaink csak a kisebbik részét érinthetik a felfoghatatlannak. Isten lényegileg érzékfeletti. Különben hogyan is tudhatná az olyan Isten, aki nem magasodik az emberek fölé, kérdéseiket, vágyódásukat és szeretetüket kielégíteni? Túl kicsiny volna ez az igényes ember számára. Tulajdonképpen furcsa, hogy mi mindig Isten nagyságán rágódunk, és jellegzetesen emberi mértékkel akarjuk lemérni, megragadni és szaván fogni. Nemde szellemi alacsonyrendűségünk bizonyítéka, hogy mi mindig újabb és újabb bizonyítékát követeljük Isten létezésének?

„Mondd meg a hitoktatónőnek, tanítsa meg neked végre, hol található meg ez az Isten! Nekem még sohasem került az utamba!” – mondotta egy apa a kislányának, aki az elsőosztályba jár, és mindig lelkesen mesél a hittanóráról.

Ez az apa valószínűleg azért nem találkozhat Istennel, mert téves elképzelése van róla. Az az Isten, akit keres – mert, hogy keresi, ez kiviláglik a szavaiból – túl kicsi. Újtába kerülhet egy kutya, – Isten aligha.

Isten azok előtt tárul fel, akik őt a szívükkel keresik, akik készek imádására. Le kell szállniok a magukemelte magaslatról, alá kell rendelniök magukat, el kell ismerniök őt; kérdeztetés nélkül. Le kell szoknunk róla, hogy mintegy utasításokat adjunk Istennek, hogy hogyan működjék. Fel kell hagynunk azzal a kívánságunkkal, hogy Istent megragadjuk.

Ezért nem tudjuk Istent emberi szavakkal meghatározni. Ő az, aki „egészen más”. Magának a gyermeknek is tapasztalnia kell, hogy sok kérdésre nincs végleges válasz. Éppen ebből a helyzetből bizonyos feszültség adódik, ezt el kell ismernünk. Csak a hívők tudnak megbírkózni vele, s ezt a bírkózó erőfeszítést naponta meg kell ismételniök.

Ami a gyermek számára pillanatnyilag elfogadható válasz, az később újabb problémák olyan sokaságát veheti fel, hogy sokszor lehetetlen megoldani azokat. Semmiféle feleletet adni sokszor többet ér, mint az olyan, ami később nem bizonyul elhihetőnek. Nem szabad azt képzelnünk, hogy – legalábbis a gyermekkel kapcsolatban – mindent maradéktalanul meg kell oldanunk.

Örömhír – nem gyász hír

Meg kell mondanunk ezzel kapcsolatban azt is, hogy felelőtlenség, ha Istent nevelőeszköz szintjére minősítjük le, és afféle „égi mumussá” alakítjuk, aki lesben állva figyel, jól viselik-e magukat a gyermekek.

Valahányszor Istent így óhajtjuk szolgálatunkba állítani, és így akarjuk felhasználni, csődöt mondunk. Ismerjük még a mondókát: „Bárhon vagyok, bármit teszek, Isten mindig lát engemet” – Nincs ennek esetleg kedvezőtlen kicsengése? Nincs emögött a szülők felemelt mutatóujja, mintha csak azt akarnák mondani: „Ne merd megtenni! Ha mi nem is látunk téged, Isten mindig, mindenütt lát! Mimagunk is így tanultuk ezt, de azt az egyvalamit bizonyára nem tapasztaltuk

vele kapcsolatban: hogy ti. Isten állandó, szerető közeli léte nem bizonyos hidegen számító, leselkedő hatalmaság jelenléte, akinek egyszerűen ki vagyunk szolgáltatva.

Vasárnapi mise? – Jaj!

Boldogító üzenet, örömhír legyen a gyerek számára mindaz, amit Istennel kapcsolatban átélnek. Minden erőltetést, minden kényszert mellőzni kell. A kis gyermek számára a vallás területén a „Velünk szabad tenned” jelszó valósuljon meg, így a családi imádságnál, a vasárnapi misénél stb. A nagyobbaknál: „Nem *kell* velünk tenned!” a jelszó. Ne felejtsük el, Isten *meghívott* minket az életre. Itt nem beszélhetünk kényszerről. Isten tiszteletben tartja szabad akaratunkat. Ő nem erőszakol minket, ezt csak mi tesszük, emberek.

Önök most közbe fogják vetni: De hiszen itt a gyermekek neveléséről van szó, a vallási gyakorlatnak bizonyos megszokására van szükség. Mégsem szabad drákói szigorot alkalmazni. Így például elvihetik a három-négyéveseket az istentiszteletre, de lássák be, hogy ők még nem tudnak olyan mozdulatlanul állni, mint egy viaszfigura. Nem szabad azt a benyomást kelteni bennük, hogy Isten, a templom a csendben maradást, a nyugalmat és a mozdulatlanságot jelenti.

Egy ilyen kis apróság templomba megy a szüleivel. Az utcán ismerősökkel találkoznak. „Hová mész?” – kérdezik tőle. „A templomba”. – „És mit csinálsz ott?” – A válasz talpraesett pontossággal: „Ne fészkelődj, és ne fecsegj!” Kommentár felesleges.

Még a hazamenésre vonatkozó kívánságát is figyelemre kell méltatni, mert a gyermeknek hamarabb „elege” van mindenből, nem szabad ilyenkor szólítgatással vagy fenyegetéssel maradásra kényszeríteni. Ilyen módon legfeljebb negatív vallási élményeket nevelünk bele. Ha ilyesmi gyakrabban előfordul, olyan állandó kedvetlenség állhat be a gyermeknél, ami – ha a szülők nem viselkednek okosan, – a vallás egész területére kiter-

jedhet. Az eredmény: vallásilag túltömött, tútelített gyermek, aki aligha fogja életbevágó fontosságúnak tartani, hogy Isten felé törekedjék.

A nagyobb, iskolás gyermektől minden tekintetben többet követelhetünk, és többet várhatunk el. De ott, ahol a keresztény élet külső megnyilvánulásáról vagy végrehajtásáról van szó, megfelelő indokolást kell adnunk. Ha a tízéves tudja, hogy miért megy vasárnap szüleivel a szentmisére, akkor hamarabb hajlandó rá, hogy elmenjen – még akkor is, ha nagyon unalmasnak tartja – mintha a szülők azt mondanák: „Az itthonmaradás szóba sem jöhet. Velünk kell jönnöd!” – Esetleg még azt is hozzáteszik: „Amikor mi olyan idők voltunk, mint te, nekünk is el kellett mennünk!” Az ilyen beszéd senmit sem ér, ez nem megokolás és nem magyarázat. A szülők ezzel azt akarják elérni, hogy a gyermek hozzászokjék a vasárnapi istentisztelethez. Kérdezem, mit nyertek ezzel? Néhány emberrel több van a templomban, többen ülik végig a misét. Ha nem sikerült a gyermek számára az eukarisztia jelentőségét feltárni, akkor nem szabad őt egyszerűen odakényszeríteni.

A gyermeknek a szülők beállítottságából és magatartásából kell rájönnie arra, milyen ajándék az, hogy akkor beszélhetünk Istennel, amikor csak akarunk, hogy Atyánknak nevezhetjük őt, hogy gyónni és áldozni mehetünk. Isten lehajol hozzánk, emberekhez, kielégíti lelki igényeinket, átalakul kenyérré, hogy könnyebben egyesülhessünk vele. Ez mind ajándék, nem egyszerűen magától értetődő dolog, terhes kötelesség. „Na, menjünk csak el újra a húsvéti gyónásra, úgysem tehetünk mást!” Úgy viselkedünk, mint az étvágytalan gyermek. Leül a terített asztal elé, és kedvetlenül kérdezi: „Kell ennem?”

Legjobb lesz, ha magukat a gyermekeket engedjük szóhoz jutni. A negyedik osztályos tanulóim ezt a feladatot kapták: Írd meg a véleményedet, miért mennek az emberek vasárnap misére?

„Vasárnap az emberek egy kicsit mindig a húsvétot

ünneplik. A szentmisénél találkoznak a templomban, és megköszönik Istennek Jézust”. (Isti)

„Vasárnap a misét együtt akarjuk ünnepelni. Isten ezt azért kívánja tőlünk, mert ez nekünk jó. A mise alatt ugyanis egészen közel kerülhetünk Jézushoz. Ilyenkor mindig erősebben hozzátartozunk. Erre azért van szükségünk, hogy mindig a hozzá vezető úton járjunk.” (Bence)

„A vasárnap különleges nap. Pihenés a fárasztó heti munka után. Ezt a napot az emberek meg akarják ünnepelni, és Jézussal akarják eltölteni. Egyben visszaemlékezve mindenre, ami szép volt, szeretnének köszönetet mondani azért, amit az elmúlt héten kaptak, és elmondják, mit kérnek a következő hétre. De azért is ünnepeljük a vasárnapot, mert Jézus ezen a napon adta nekünk ajándékul azt az örömet, hogy a halállal nem végződik be minden. Ezért mennek az emberek szívesen a misére.” (Piri)

„Azért megyek vasárnap a templomba, mert Jézus meghívott minket. Ha meghívnak bennünket, elmegyünk, mert máskülönben ez sértés. Mi annyi jót kapunk Istentől. Hetenként egyszer ezért köszönetet mond neki Isten egész népe” (Pali)

„Én mindig elmegyek a templomba. Azért szeretek odamenni, mert a mise olyan vidám. Mindig részt vehetünk mindenben, néha még tapsolhatunk, és játszhatunk is. Én nagyon-nagyon szeretek odamenni. A prédikáció is hamar elmúlik, mert beszélhetünk azalatt. Ha nyáron H.-ban vagyok, cseppet sem örülök. Olyankor csak azért megyek, mert az áldozásban Jézussal együtt lehetek.” (Gergő)

Kicsoda Jézus?

„Ki az?” – kérdezi a kicsi és a keresztre mutat. – „Jézus” – mondja az anya. A gyermek megpróbálja utána mondani. Később tovább kérdez: – „Miért lóg Jézus a kereszten, ki akarsztotta oda?” „Nem tud le-

jönni?” — Az anya bírkózik a felelettel. — „Jézus a mi bűneink miatt függ a kereszten. Le tudna jönni, de nem teszi, hogy mi a mennyországba juthassunk. Mivel Jézus meghalt a keresztfán, Isten a mennyországban újra jó a rossz emberekhez.” — Micsoda értelmetlen beszéd, még-hozzá egy gyermek számára! Mit fog gondolni ilyen válasz után?

„Nem lehetett jó apa, aki a fiát ilyen rettenetes halálba küldte. Ő is elmehetett volna helyette.” — Így vélekedett egy másodosztályos gyermek, akinek anyja ilyen módon beszélt Jézus kereszthaláláról. Így ez nem megy!

Először el kell mondanunk a gyermeknek, hogy a nagy, hatalmas Isten minket nagyon szeret. Ezt nem tudnánk ilyen jól és ilyen biztosan, ha maga Isten nem jött volna Jézusban, mint emberben hozzánk. Az Atya elküldte Jézust hozzánk, azzal az üzenettel, hogy mindnyájunkat nagyon szeret, és boldoggá akar tenni. Ezt Jézus elmondta az embereknek. Azt is elmondta, és megmutatta nekik, hogy hogyan éljenek. Minden emberhez legyenek jók. Így akarja ezt Isten. Sok ember, aki Jézust látta és hallotta, nagyon boldog lett, és igen szerette Jézust. De másfélék is akadtak. Nem akarták a szavait meghallgatni, sem az üzenetét átvenni. Sőt, még le is akarták téríteni a küldetéséről. De Jézus hű maradt ahhoz, amit az Atya tőle kívánt. Nem menekült el, mikor ezek az emberek meg akarták ölni, nem is védekezett. Azt akarta, hogy barátai lássák, milyen az, ha az ember Istent és az embereket nagyon szereti. Jézus kitartott megbízatása mellett még a keresztfán is. De az Atya is hű volt Jézushoz, és nem engedte át véglegesen a halálnak azt, akit ő küldött. Igazságot szolgáltatott neki, felébresztette őt a halálból: Isten feltámasztotta Jézust. Azért mondjuk így: Jézus feltámadott, feltámadt a halálból”.

Micsoda öröm volt ez barátainak! Most jöttek csak rá, ki is volt Jézus. Az ember-Jézusban maga Isten vált láthatóvá. Ezt értjük azon, ha azt mondjuk: Ő az Isten fia. Az emberek Megváltónak, Szabadítónak, Üdvözítő-

nek is nevezik, mert Ő minden embernek segített.

A gyermek először a felnőtt Jézust ismerje meg, *ne* a „Jézuskát”. Csak felnőtt szavatolhatja a gyermeknek védettség és biztonság utáni vágyakozását. Teherbíróbbnak bizonyul az a Krisztusra való nevelés, amely az Úron alapszik, mint a Jézuska-mítosz, amely mindenkor azt a veszélyt rejt magában, hogy mint „gyermekeset” később túlhaladottnak tartják, és elhagyják.

Az evangélisták is a Húsvét utáni hit világosságában és megértésével írták meg a gyermekség evangéliumokat.

Jézus csodatételeinek elbeszélésével is takarékosan bánjunk, mert valódi jelentőségüket még nem érthetik meg. A kicsi gyermek hajlandó arra, hogy Jézust nagy varázslónak tartsa. Ő még nem tudja felfogni, hogy a csodában örökkévaló üdvösség villan fel számunkra, hogy Jézus a csodában Isten jóakarátának bizonyítékát adja, és azt akarja mondani: egyszer minden nagyon jó lesz, ezt megígérem nektek, és kezeskedem róla.

Azt is megmondjuk a gyermeknek, hogy Jézus nem távozott el tőlünk. Köztünk maradt, és tovább él egyházában. Halála előtt búcsúvacsorát adott barátainak. Ekkor ajándékot adott nekik. Kenyeret és bort vett kezébe, és így szólt: – Ünnepeljétek meg mindig újra ezt a vacsorát, és gondoljatok rám. Ha ezt teszitek, kenyér és bor alakjában köztetek leszek: Egyetek és igyatok belőle, én magam vagyok az, aki kenyér és bor alakjában nektek ajándékozom magam.

Boldogok vagyunk, hogy Jézus velünk maradt. Azért szívesen megyünk a templomba, és együtt ünnepeljük ezt a lakomát Jézus emlékezetére. E közben dicsérjük Istent, és megköszönjük szeretetét. Azokat, akik ezt teszik, Jézus barátainak, keresztényeknek nevezzük. Ők továbbadják Jézus üzenetét mindenkinek, és azon igyekeznek, hogy mindenkihez jók legyenek.

Mindezt nem tudjuk majd egyszerre elmondani a gyermeknek, de ha alkalom adódik rá, próbálunk az itt bemutatott irány szerint feleleteket adni. Ezzel helyes útra állítottuk be a gyermeket Isten és Jézus

jól megalapozott megértéséhez. A továbbfejlesztés az iskolai hitoktatás feladata.

Kerüljük az üres szólamokat

„Az Atya Isten teremtett, a Fiú Isten megváltott, a Szentlélek Isten megszentelt minket.” – Ez volt az első szöveg, amit gyermekkoromban meg kellett tanulnom. Minden osztálytársammal felmondatta ezt a hitoktató, és szemmelláthatóan elégedett volt. Valószínűleg örült a szép haladásnak, amit a kis elsőosztályosok a vallási tudomány terén elértek. És ami a kívülről tudottaknak az értékét még emelte, az a keresztény teológia legvelőjéből származott, a háromszemélyű Istenről szóló tan volt. Minket, gyermekeket az egész alig érintett. Mit is jelenthetett ez: teremtett, megváltott, megszentelt. Üres szólamok voltak ezek, titkos írás, aminek a megfejtése számunkra lehetetlen volt. És így, mint értelem nélküli szavak ragadtak meg gyermeki agyunkban. A szívünkig nem juthattak el, ahhoz túl üresek voltak. Az életünkre nem voltak befolyással, mert semmi valóságosat nem jelentettek. Sajnos, nemcsak ezt az egy mondatot kellett kívülről megtanulnunk. Még sok ehhez hasonló, a valóságos élettől idegen, számunkra értelmetlen mondatot kellett bemagolnunk, mint például: „Isten lélek, aki végtelenül tökéletes” – vagy: „A három isteni erény: hit, remény, szeretet.” Még ma is emlékezem, milyen szigorú megróvásban részesült egyik osztálytársam, aki ennek a mondatnak a leírásánál borzasztó hibát követett el, mert így írta: „A három isteni erszény...” Önszegély volt csupán a részéről – ezt mondhatjuk erről. A fiú a számára érthetetlen szót behelyettesítette egy általa ismert szóval, és az üres fogalmat tartalommal töltötte meg.

Hogyan állunk a lélekkel?

Őnök most azt gondolják, milyen jó, hogy a mai gyermekeknek nem kell annyi értelmetlen dolgot tanul-

niuk. Ez bizonyos. De nem beszélünk-e mi is sokszor olyan nyelven a gyermekkel, ami számára éppoly érthetetlen? Mit gondoljon az a gyermek, akinek ezt mondjuk: Nagyapó lelke most az égben van, teste pedig a sírban. Hogyan képzei el a gyermek a lelket? Másodosztályosokat kérdeztem efelől. A következőkben közlöm eredeti gyermeki fogalmazásban az érdekes, tanár és tanuló közti beszélgetés lényegét.

Október vége volt, megkérdeztem a gyermekeket, milyen iskolai szünnapok következnek, és mit is ünnepelünk most.

„Mindenszentek ünnepét és Halottak napját”, hangzott a válasz, és később: „Ez a halottak ünnepe.”

„A halottak emberek, akik meghaltak, és nem mozdulnak többé.”

„Igen, de a lelkük az égben van a Jóistennél.”

„De csak akkor, ha egészen tiszták voltak.”

„Ha szeplősek voltak, akkor a tisztítóhelyen vannak.”

„És ha teljesen feketék voltak, akkor elvitte őket az ördög.”

„De az nem árt nekik, mert ha valaki halott, akkor már nem érez semmit.”

Ezután a kimerítő felvilágosítás után azt sem tudtam, hol kezdjem a fogalmak tisztázását, annyi átdolgozni való volt. Megkísértem a lélek fogalmával kezdeni. Ehhez arra volt szükség, hogy a gyermekek ezzel kapcsolatos elképzeléseiről többet tudjak. Ha mi meg akarunk értetni valamit a gyermekkel, akkor az ő színvonaláról kell elindulnunk, máskülönben „elhaladunk mellette”, mellébeszélünk.

Igy hát tovább kérdezek: – „Nektek is van lelketek?”
„Igen, a lélek az agyban van.”

„Nem, a szívecskében.”

És a legmulatságosabb vélekedés: – „Itt a hasban”, – a gyermek a köldökére mutat, – itt van egy ,hézagocská’, azt hiszem ott van mögötte”. A gyermekek harsányan kacagnak. Akkor az egyik apróság bizalmasan hoz-

zám fordul: „Mondd meg nekünk te, mi tulajdonképpen a lélek!”

Megpróbálom megvilágítani: azon, hogy lélek, nem valami személytelen dolgot értünk, fehéret és átlátszót, ami rajtunk kívül létezik, amit saját magunkkal nem tudunk azonosítani. Meg szerettem volna értetni a gyermekekkel, hogy, ha a lélekről beszélünk, az „Ént” értjük rajta, a személy lényegét, a személyiség központját, azt, ami elpusztíthatatlan az emberben. De hogyan értessem ezt meg a gyermekekkel? Az öröm érzésével kezdem. A célom az, hogy a gyermekek én-tudatát az öröm érzésének segítségével hívjam elő. Azért azt kérdem:

„Ki örült már közületek nagyon valaminek?” Mindnyájan jelentkezik. – „Mikor?”

A válasz egyhangú: „Születésnapunkon és karácsonykor.”

Most tovább kérdezek: „Akkor az orrotok hegye örült?” – A gyermekek nevetve tiltakoznak.

„A hüvelykujj?” – „Nem!”

„A has?” – Nevetés.

Aztán kissé habozva: „Nem, a has nem tud örülni.”

„Hát akkor ki örül a születésnapon, karácsonykor?”

„Én”, – mondja egyikük, a félreérthetetlen mozdulattal.

Látjátok, ezt az Ént, aki örülni tud, ezt értjük azon, ha azt mondjuk: lélek.”

„Ez az Én szomorú is tud lenni, talán könnyezik is, de ilyenkor nem a szemek szomorúak, hanem az Én.”

„Ez az Én félni is tud, ezt tudjátok, ilyenkor a kezek reszkethetnek, de nem a kezek félnek, hanem az Én.

És ez az Én nem hal meg. Ezt értik az emberek azon, hogy a lélek tovább él Istennel. Ez nagy boldogságot jelent nekünk, mert most mind tudjuk: Én nem fogok meghalni. Csak ez a test fog meghalni, de Jézus újat ad helyette. Úgy, mint ahogy feltámadása után Ő is új és egészséges lett, úgy lesz veled is és velem is.”

„Erre felugrik egy kicsi, és azt mondja: „Jaj, de bol-

dog vagyok, hogy ezt most megtudtam. Ezt még ma megmondom a nagymamimnak. Ő ugyanis sokszor sír, mert azt hiszi, hogy nemsokára meg kell halnia."

Megkérdézem: „Mit fogsz a nagymamádnak mondani?” A felelet: „Nagymami, nem kell többé sírnod, mert nem fogsz meghalni. Csak ez a test hal meg, de neked Éned van, és az Jézustól új testet kap."

Természetesen az életnek és a halálnak ez az értelmezése később majd érettebbé, szélesebbé és elmélyültebbé válik. Ezért időnként a témát újból fel kell vetni. A negyedik osztályig a gyermekeknek alkalmuk van a témáról olyan módon gondolkodni, amit én „fejlődésképesnek” neveznék. De ítélik meg Önök maguk. Közlöm negyedik osztályosaim néhány válaszát arra a kérdésre: „Mit gondolsz, mi történik a halál alkalmával?"

A válaszokat írásban adták, éspedig kérdőívekkel végzett adatgyűjtés során: a Pedagógiai Főiskola egyik hallgatónője házi feladatában azt vizsgálta, milyen válaszokat adnak különböző osztályú és életkorú gyermekek „halál, mennyország, pokol” tárgykörben.

„Tudjuk, hogy a halállal nincs mindennek vége. Az ember teste, amely a földön övé volt, meghal, eltemetik, de a lélek, az Én tovább él mindörökre. De előbb számot kell adnunk tetteinkről, és felelősséget kell értük vállalnunk.” (Isti)

„A test a sírban marad, de az Én, az én lelkem, új testtel feltámad. Minden ember fel fog támadni, mint Jézus Krisztus. Én meg fogom bánni, ami rosszat itt a földön elkövettem.” (Marci)

„Mikor az ember teljesítette a földön azt, amit Isten akar tőle, Isten magához hívja. Istennél újra kezdődik az élet. Örülhetünk ennek akkor, ha itt a földön jó életet folytatunk és tehetségünket kihasználjuk.” (Pali)

„A halállal nincs mindennek vége. A halál buta szó, mert Jézustól még szebb életet kapunk, mint amilyen itt a földön volt. Ha meghaltunk, majd feltámadunk, és Istennél boldog életet folytatunk. Azért szeretnék fel-

készült lenni a halálra. Szeretném, ha egyszer így szólhatnék Hozzá: „Igen, Uram, én felhasználtam és szaporítottam ajándékaidat, jó voltam embertársaimhoz, és nem felejtettelek el Téged.” (Piri)

„Számunkra nem létezik a halál, csak a testünk hal meg, de Énünk abba a birodalomba jut el, amelyet Jézus már régen előkészített számunkra, és ott új testet kap.” (Monika)

„A lélek nem hal meg. Mostani testem meghal, eltemetik, és nekem számot kell adnom.” (Bandi)

„Én sohasem halok meg, ha Istennél leszek, ott minden szebb lesz. Ha egy ember, egy jó ember meghal, örülnünk kell, mert neki ott sokkal jobb lesz.” (Ili)

„Tudom, hogy a halállal nincs mindennek vége. Lehetőleg úgy szeretnék élni, ahogy ezt Isten kívánja tőlem. Mert azt, amit ebben a rövid földi életben elmulasztok, Istennél már nem pótolhatom be. A halál után örök élet következik. A régi test a földön marad, és mi Istentől újat kapunk.” (Gyuri)

Ezek a gyermekek, – ahogy válaszaikból megállapíthatjuk – képesek „tudásukat” önállóan és írásban megfogalmazni. A tartalom egyértelműsége ellenére, a válaszok személyes megfontolást és bizonyos egyéni kidolgozást mutatnak. Egy valamiben minden felelet megegyezik. A húsvéti kinyilatkoztatás hitében: „A halálnak nincs többé fullánkja.” Ennek a hitnek az elfogadása a gyermekek számára is megnyugtató, felszabadító és boldogító.

Mit szerettem volna a szülőknek és a nevelőknek a gyermekek válaszaival elmondani? Úgy vélem, hogy ezek a válaszok, – akár derűt árasztó, akár elgondolkodtató legyen is a megfogalmazásuk – éppen az Önök számára igen tanulságosak lehetnek, mert a gyermekek gondolkozásmódja tükröződik bennük. Ugyanakkor az is kitűnik a negyedik osztályosok válaszaiból, hogy gyermekeket is rá lehet vezetni mélyebb megértésre és érettebb belátásra. Természetesen csak akkor, ha „odamegyünk értük”, ahol állnak, elhozzuk, és a helyes

útra tereljük őket, és megengedjük nekik, hogy a feleleteket és jelentésüket önállóan dolgozzák ki és fedezzék fel. Máskülönben elidegenedés lépne föl náluk, és a feleleteket szükségszerűen koravénnek és gyermektől idegennek éreznénk.

Hol van a mennyország?

Térjünk vissza még egyszer az élet és halál kérdéséhez. Ha gyermekekkel a temetőbe megyünk, és megkérdezik: „Mami, ki fekszik itt a sírban?” Nem szabad azt felelnünk: „A nagymamánk.” Ha keresztény feleletet akarunk adni, azt kell mondanunk: „A nagymama földi teste. Ő maga már otthon van Istennél. Ott ő már nem szomorú. Nem érez többé sem fájdalmat, sem félelmet. Azt mondjuk, hogy az égben van. Most újra egyenesen tud járni, és nincs szüksége többé a botjára. Új és boldog életet él Istennél.” – Esetleg most azt kérdezi a gyermek: „Akkor miért sírsz sokszor, ha a nagymaminak most jó dolga van?” Akkor mondjuk neki: „Annak, hogy jó dolga van, örülök, de sokszor nagyon hiányzik nekem, és akkor sírnom kell, mert szeretném, ha ismét közöttünk lehetne. Tudod, ha valaki meghal, ha valakit Isten magához vesz, az nagyon szomorú azok számára, akik őt szerették. De ez azért nem vigasztalan, mert tudjuk, hogy egyszer mindnyájan találkozunk Istennél, és mindnyájan boldogok leszünk. Ezt Jézus mondta nekünk, és bizonyította feltámadásával.”

A kérdezősködést a mennyország felől – hol van, és milyen is az – aránylag korán megkezdik a gyerekek. Mennyországról alkotott elképzelésük függ a koruktól, az érettségüktől, de az oktatástól és a szemlélettől is, amelyből részesültek. Különböző képeskönyvek a felhős égboltról, a mennyország kapujáról, a trónján ülő égi Atyáról, szolgálatára kész angyalokról, akik őt körülöpdösik, nyomot hagynak hátra a gyermeki elképzelésben, még akkor is, ha csak arra haladtában, egy

pillanatra látta meg a kirakat üvege mögött. Ehhez még hozzájárul, hogy mi a kék égről, a csillagos égről beszélünk neki. Ez mind odavezet, hogy a gyermeknél egészen a reális korszak beköszöntéséig (9. és 10. életéve körül) a mesebeli ég és a csillagászati ég a tudatában öszszemosódik.

Egy beszélgetés a már idézett másodosztályosokkal, nem sokkal a lélekről szóló beszélgetés után, megerősíti ezt a megfigyelést.

Egyik tanuló megkérdezi tőlem: „Tulajdonképpen hol van a mennyország?”

Én továbbadom a kérdést a gyermekeknek.

„Egész fent a magasban, a felhők fölött.”

„Olyan magasban, hogy még egy rakéta sem tud oda-repülni.”

Véleménykülönbségek: „Egy Szaturnusz rakéta igen.” Az osztály tiltakozik.

„Az égbe, ahol Isten lakik, nem tud felrepülni.”

„A rakéta csak a levegőtlen űrben tud repülni, az égben megint van levegő.”

„Ott minden nagyon szép.”

„Minden aranyból van, és csakúgy ragyog.”

„Ott mindent megkapunk, amit csak akarunk.”

„Ott annyi csokoládét és fagyaltot ehet az ember, amennyit csak akar, és nem lesz tőle rosszul.”

„Az ember ott már egyáltalán nem lehet beteg.”

„Egy egészen gyors autót is kap az ember.”

„Ha avval nekimegy az ember valaminek, nem hal meg.”

Gyermeki elképzelés a mennyországról — humoros, felvidítő? Hagyjuk így? Nem hiszem.

Próbálkozzunk meg itt is a továbbfejlesztő beszéddel. Különben is javítgatjuk a gyermekek elképzeléseit, és igyekszünk jobb belátásra bírni őket. Ha mi nem segítünk a gyermekeknek több tartalmat belevinni az „ég” szó jelentésébe, mint amennyi a fentávozott beszélgetésben mutatkozik, akkor előállhat a veszély, hogy ezek a gyermeki elképzelések hamarosan túlhaladottá válnak, és

nem hagynak maradandó, mélyebb nyomot. Ilyen esetben az önálló gondolkozásra ébredt gyermek igyekszik az eget és minden vele kapcsolatos dolgot elfelejteni, mint a mesekorszakból ittfelejtett maradványt. Könnyen megtörténhet, hogy Isten és minden, ami a valláshoz tartozik, lassan túlhaladott és gyerekes dologként elmarad mellőle. Ezért nekünk, mint szülőknek, nevelőknek, hitoktatóknak, arra kell törekednünk, hogy – úgy mondjam – ne váljunk bűnrészessé abban, hogy a gyermek messze eltávolodik a vallás területéről, csak azért, mert a szó tartalma a felnőtt, a mai ember képzeletvilágába nem illik bele. Most tovább mesélem Önöknek, hogyan folytattam ezt a beszélgetést a második osztályban. Adandó alkalommal a témát újra felvettem, és megint elkezdtem:

„Voltatok már egy kicsit a mennyországban?”

A gyermekek csodálkozva néznek rám: „A mennyországban?”

Megismétlem a kérdést, és hozzáfűzöm: „Én már voltam.”

Néhányan jelentkeznak: „Én is, azt hiszem a születésnapomon, akkor olyan boldog voltam.”

„Múltkor, amikor ötöst kaptam a nehéz számtan példámra.”

„Mikor édesapám hazajött külföldi hivatalos útjáról, azt megünnepeltük – az egy kicsit mennyország volt.”

„Anyukám számára meglepetést készítettem. Lefeküdt, mert nagyon fájt a foga, én meg csendesen elmosogattam és eltörölgettem helyette az edényt, és rendet csináltam. Mikor aztán anyukám kijött, csodálkozott, és úgy örült. És én is olyan boldog voltam, mintha repültem (!) volna. Azt hiszem, az volt a mennyország.”

Mindezekben a gyermeki tapasztalatokban volt „egy kis mennyország”. Ha példának okáért kicsiny gyermekük szeretetrohamában átöleli anyja nyakát, és így szól: „Anyukám, úgy szeretlek!” –, akkor vonják őt magukhoz és mondják: „Anyuka is szeret téged, nagyon szeret. Milyen jó, hogy egymáshoz tartozunk és szeret-

hetjük egymást. Érzed, ez is egy kis mennyország, amivel Isten már most megajándékoz minket.”

A mennyországot akkor érezzük, mi, emberek, amikor – akár csak pillanatokig is – maradéktalanul és zavartalanul boldogok vagyunk. Akár azért, mert érezzük, hogy elismernek és szeretnek minket, vagy pedig, mert megajándékoznak valamivel, illetve újra rátalálunk valakire, akit szeretünk; akár azért, mert valakit boldoggá tettünk, s ezzel magunkat is boldogítottuk. Isten minden igazi, tiszta örömben az eljövendő boldogságot ízlelteti meg velünk: kóstolót, előízt ad belőle.

A mennyországot csak az élheti át, akinek a lelkében béke van. Egységben kell lennie önmagával, embertársaival és Istennel. Harmóniában, összhangban, „a szeretetben megmaradva” kell élnie. Ez az előfeltétel ahhoz, hogy átélje, milyen érzés az „bent lenni a mennyországban”. Nem csoda, hogy a gyermekek gyakrabban átélik ezt a mennyországot, mint mi, felnőttek. Hogyan gondolkodnak a negyedikosztályosok a mennyországról?

„A mennyország Isten birodalma. De nem szabad azt hinnünk, hogy a mennyország a felhők fölött van. Már bennünk elkezdődik. De a világban mindig eltűnik. De ha már egészen a mennyben leszünk, akkor már nem lesz többé sem inség, sem gyűlölet, sem fájdalom.” (Monika)

„Már a földön elkezdődik, és minden kis örömmel és minden boldogsággal nagyobb lesz. A halállal, ha jól élünk, Isten az egész mennyországot nekünk ajándékozza.” (Isti)

„A mennyország bennem kezdődik. Minél jobb vagyok embertársaimhoz, annál nagyobb lesz bennem.” (Marci)

„Úgy képzelem el a mennyországot, hogy ott nincs fájdalom, nincs gyűlölet, és nincs semmi gonoszság. Ott az ember boldog lehet, és semmitől sem kell már félnie.” (Pali)

„A mennyország szép, de nem a felhők fölött van. Azokban a percekben, mikor másokon segítünk, és bocsánatot kérünk, megkönnyebbülünk. Akkor átélünk

egy kis mennyországot. A mennyország nem a halál után kezdődik, hanem már bennem elkezdődik a boldog pillanatokban. De a halál után a mennyország már nem csak egy pillanat, hanem örökkévalóság.” (Piri)

„A mennyország néha már most bennünk van. Szeretet és vidámság az.” (Laci)

A mennyországról adott „leírásunk” szegényes és halovány marad, és sohasem tudjuk visszaadni, amit ki akarunk vele fejezni. A zavartalan emberi boldogságban kapjuk meg a megfelelőjét, az „olyan mint”-et, ami által megközelíthetjük, amire Szent Pál gondolt, amikor ezt mondja: „Szem nem látta, fül nem hallotta, emberszív fel nem foghatja azt, amit Isten azok számára tartogat, akik őt szeretik.”

A tisztítótűz – vezeklés

A tisztítótűz is elkezdődik már itt a földön, úgyszólván naponta megteremtjük magunknak. Egyik a másiknak, és mindenki saját magának. Mindig akkor éljük át, amikor valamivel – éspedig mindig ugyanazzal: vagyis a szeretettel – adósak maradunk egymásnak. És ez a legkülönbözőbb módon történhetik. Kezdődik az elmulasztott bátorítással és az elismeréssel, amit nem adtunk meg házastársunknak, folytatódik a sok elhamarkodott ítélettel és szeretetlen megjegyzéssel, egészen a megtagadott segítségig, holott ez fejlődésében segítette volna őt. Életünk úgy egybefonódik, annyira egymásra vagyunk utalva, hogy senki sem áll egymagában, senki sem bukik el egyedül, és senki sem felelős csak egymaga. Tartjuk és visszük egymást, vonzzuk és neveljük egymást, de együtt is tévóvázunk, botladozunk, és elesünk. Így válunk egymás számára boldogsággá, mennyországgá – vagy teherre, tisztítótűzzé.

Ezt már a gyermek előtt is szemléltethetjük – mondjuk egy „tisztítótűzszerű nap” után, ami időnként előfordulhat a családban. Esetleg maga a gyermek váltotta ki. Akkor azt mondják neki: „Látod, ma jó napunk lehe-

tett volna, ha te nem...” A gyermek esetleg még szorong, nem tudja hogyan tegye jóvá a dolgot, akkor mondják neki: – „A fejlődés nem használ. Most azon igyekezz, hogy jóvá tedd a hibádat. Tudom, hogy ez nehéz, ez a „tisztítótűz”. De én segíteni fogok neked. Egy viszont bizonyos: Akinek hibáját kell jóvátennie, az sajnáltnivaló, az „szegény lélek”. Az már mindegy, hogy mikor és hogyan történik meg ez a jóvátétel, törlesztés, bepótolás. Mindig nehéz s fájdalmas, esetleg égető érzést okoz. Ismerjük az égető fájdalmat, nem kell okvetlenül testi fájdalmat érteni rajta. Van égő, belső fájdalom is, és ez majdnem mindig a vétkezésünkkel van összefüggésben.

„A tisztítótűz talán lángokban égő táj?” – kérdezi a gyermek. „Nem”, feleli az anya, „ha hibáztunk, a tisztítótűz bennünk van, olyan, mintha a tűz a saját szívünket égetné.”

„Mennyi ideig tart?” – kérdezi a kicsi, és maga adja meg rá a választ: „Tudom, ameddig a rosszat jóvá nem tettük.”

Bennünk van a pokol

A mennyországot és a tisztítóhelyet a jelzett módon nem is olyan nehéz bemutatni, mivel a gyermek tapasztalatai a világban a tapasztalás birodalmában elegendő kiindulási pontul szolgálnak. A poklot illetően más a helyzet. Hogyan beszéljünk a pokolról a gyermeknek? Egyelőre semmit, mondanám, mivel a gyermek számára annak a sajátosságát, amit pokolnak nevezünk, nem tudjuk kellőképpen megvilágítani. Itt nagyon komoly problémáról van szó, a teljesen elhibázott élet problémájáról. Nagyon lényeges szempont: a poklot mi magunk készítjük elő magunknak. Nem egyszerűen a pokolba kerülünk, hanem mi magunk teremtyük meg a poklot. Mennyi heves vita folyt már a pokol létezéséről. Mindig ugyanaz a kérdés vetődik fel: Hogyan egyeztethető össze az örök kárhozat ténye a szerető, az irgalmas Istennel?

Úgy teszünk, mintha Isten valahol előre előkészített pokolba taszítaná az embereket. Ugyanakkor nem vesszük tekintetbe, hogy nem Isten, hanem mi magunk készítjük elő a poklot önmagunknak. Isten komolyan veszi az embereket, és tiszteletben tartja szabadságukat, mégha rosszul értelmezzük is azt.

Miben áll ez a pokol? Az elátkozottságban. Az ember falat épít maga köré; senkire sincs szüksége, sem Istenre, sem emberre; elsáncolja magát a bástyája mögé, bezárkózik. „Elzárja” magát, megtagad magától Istent, embert, beéri önmagával, ragaszkodik elzártságához.

A pokol azt jelenti, hogy „kárhozatba visszük önmagunkat”. Felismerjük, hogy jóvátehetetlenül elrontottuk életünket, és hogy véglegesen így marad. Ez pedig örökévaló kínszenvedés az ember számára. Hogy ez milyen rettenetes, azt megsejthetjük abból, hogy tudjuk, mennyire alapigényünk a másik ember, a „TE”, és hogy csak partnerünkben találhatjuk meg önmagunkat. Önmagunktól csak akkor szabadulhatunk meg, csak úgy oldódhatunk fel, ha a másiknak ajándékozzuk magunkat. Vegyük még hozzá, hogy nincs ember, aki megadhatná nekünk azt, amire lényünk legbensejében sóvárgunk, „hiszen az egyik ember a másik számára csak ígéret marad, melyet nem tud beváltani”. Akkor igazán megérezhetjük, milyen végleges elveszettséget jelent az, amit a „pokol” fogalmán értünk.

A magábazárkózott, betokosodott ember szükség-szerűen kemény, nem tud felszabadulni, megszabadulni, nem tud mást, mint gyűlölködni. Önmagát ítélte el azok előtt, akiknek szeretésére rendelték. Elzárkózott Az elől, akinek szeretésére teremtették.

A várba vezető ajtó becsapódott, nem nyílik ki többé! Maga az ember zárta be. Semmilyen fénysugár sem tud áthatolni ezen a sötétségen... Nincs sem út, sem híd, sem lépcső. Önmagába zárva, magára hagyatva, egyedül maradva, – ez a pokol!

Tűz, égő fájdalom, – az enyhülés minden reménye nélkül. Az enyhülés csak a másik embertől, csak Istentől

jöhetne, de a kapu be van zárva, a kárhozat van közte. Nincs út, nincs híd, nincs lépcső. Tűz, égő fájdalom — pokol!

Mit lehet erről egy gyermeknek mondani? Keveset, legjobb esetben, — ha kérdez róla — ezt: „A pokol rettenetes.” A pokol azt jelenti: messze lenni, távol lenni Istentől, a jó emberektől. A poklot az ember maga készíti elő gonoszságával, kevélységével, gyűlöletével, önzésével, bűneivel. A legrosszabb az, hogy ez a bűn végleges. A gyermekek képesek arra, hogy felfogják, milyen rossz az, ha hibájukat nem tehetik jóvá. Éppen a gyermek tapasztalja minden alkalommal, milyen megkönyebbülést jelent számára, ha elkövetett vétkéért vezekelhet, ha mindent újra jóvá tehet. Mint „mennysországot” éli át, ha leveszik válláról a terhet és az egészséges, eredeti állapot helyreáll.

Mondhatjuk a gyermeknek, Isten nem akarja a poklot. Szomorúvá teszi, ha valaki poklot teremt magának. De nem akadályozhatja meg, mert Ő nekünk, embereknek szabadságot adott. Isten megmondta nekünk, — mivel szeret minket, — hogy mit tegyünk, de akadálytalanul módunkban áll, hogy rosszat kövessünk el.

Isten megengedi nekünk, hogy szabadon döntsünk, így válik lehetővé, hogy valaki egyre inkább átadja magát a gonosznak, s így megteremti magának a poklot.

Isten azt akarja, hogy figyeljünk és hallgassunk rá, és így mindjobban megtaláljuk a mennysországot. Egyszer Jézus majd újra eljön, mint király és úr, hogy újjáteremtse a mennyet és a földet, és azt akarja, hogy mindnyájan állandó boldogságban éljünk vele és a jó emberekkel együtt.

János ír erről — neki egy kissé megmutatta Jézus, milyen lesz ez... „Az emberekkel együtt fog lakni és ők az ő népe lesznek, és maga az Isten lesz velük. Letöröl szemükről minden könnyet. Nem lesz többé sem halál, sem gyász, sem jajgatás, sem vesződség, mert a régi világ elmúlt. Akkor a trónon ülő megszólalt: Lásd újrateremtetek mindent!” (Jel 21, 3-5)

És az ördög?

Pedagógiai szempontból nem helyes gyermekeknek az ördögről beszélni. Kis gyermekeknél a gonosz problémáját ezzel ártalmatlanná tesszük. Az ördög a mesefigurák közé kerül, Vitéz László színpadára. De ott, — hála Istennek — mindig Vitéz László az erősebb. Ez a szemlélet később oda vezet, hogy a gonosz helyes megítélése eleve téves és lehetetlen lesz.

A „naív realizmus” időszakában a gyermek kezd eltávolodni a mesevilágtól, de az ördög — esetleg már nem sokáig — még életképes lesz, mint borzalmas rémalak. A gonosz tényleges létezése túl komoly és túl összetett valami ahhoz, hogy az ember egy gyermeknek csak némileg is helyesen és „fejleszthetően” megmagyarázhassa. Ehhez járul még, hogy ő minden szörnyűséget, ami az ő tapasztalati körébe esik, belevetít az ördögbe. Ezáltal a valóságos probléma elrajzolódik, bizonyos körülmények között akár ártalmatlanná válhatik. Ezenfelül a gyermek számára sokszor valami hatalmasat, egyfajta ellenistént jelent az ördög, aki azért van, hogy az embereket megfogja és kínozhassa.

Jól érzékelteti ezt egy tízéves fiúcska válasza arra a kérdésre: „Hogyan képzeled el a poklot?” — „A pokol rettenetes. Ott vannak az ördögök, akik hegyes szarvukkal felnyársalják a gonosz lelkeket. Az ördögök nagyon csúnyák. Hosszú farkuk, és lópatájuk van, és szarv van a fejükön. A leghatalmasabb ördög a fiaival embervadászatra indul, a főördög örül a rossz és gonosz embereknek.”

Ugyanakkor a gyermek hajlik arra, hogy minden hazugságért és „csúnyaságért” az ördögre hárítsa a felelősséget. Sokszor hallottam gyermekektől a kifogást: „Az ördög csábított rá.” Nem lenne okosabb és hasznosabb, ha a gyermekek szemét felnyitnánk arra, hogy jó és rossz nagyrészt mirajtunk múlik, és mi vagyunk felelősek érte?

A kegyelem – mi az?

A vallásban vannak kulcskifejezések. Nehezünkre esik lefordítani vagy kifejezni, mit is jelentenek. Kegyelem, pl. – mit értünk rajta? Nyilván nem egy valamit, egy tárgyat, egy dolgot. A Szentírásban a kegyelemmel mindig akkor találkozunk, mikor az Isten felénk fordul, eléri az embert, és az ember – miután Isten feléje forduló szeretete képességet ad neki hozzá – szeretettel válaszol az Isten hívására. Ha kegyelemről esik szó, akkor mindig személyes kapcsolat van a Te – az Isten és a Te – az ember között. Találkozás jön létre, barátság születik, új viszony alakul ki.

„Az Úr veled van” – ez a kegyelem. Isten közelsége a kegyelem. Ebben az értelemben a kegyelmet nem lehet megsokszorozni, nem lehet felhalmozni, de el lehet mélyíteni. A kegyelemre nem szolgálunk rá, nincs jogunk hozzá, nem tarthatunk rá igényt. Mivel a kegyelem szót nem tudjuk mással pótolni, megint hasonlathoz kell folyamodnunk, hogy a fogalmat hozzáférhetővé tegyük. Ha jó hasonlatot keresünk, mondjuk el gyermekünknek az irgalmas atya történetét, aki új életet ajándékozott „tékozló fiának.”

A „jó” gyermekek nagyon kellemesek. Engedelmesek, nem beszélnek, ha nem kérdezik őket, nem piszkítják be kezüket, ruhájukat, első szóra engedelmeskednek, röviden, — nem vallunk velük szégyent.

Ilyen gyermekünk, sajnos nekünk nincs, gondolják most Önök. A mieink ennek épp az ellentétei. Jól van ez így, mondanám Önöknek, ez azt mutatja, hogy gyermekeik egészségesek, és valószínűleg Önök is.

Azonkívül, valóban létfontosságú, hogy jó gyermekünk legyen? Ne legyen inkább rendes, jó ember? Jóra kész, igaz, erkölcsös magatartású? Úgy, ahogyan az a keresztény értékítéletnek megfelel, úgy ahogy az méltó a megkeresztelt emberhez?

Szerettem volna tudni, mi a véleményük erről a tízéveseknek, és megkértem negyedik osztályosaimat, írjanak rövid választ arra a kérdésre: „Mit gondolsz, miért vagy a világon?”

„Azt gondolom, azért vagyok a világon, hogy elvégezzem a feladatot, amit Isten rámbízott. Ő azonban ennél szabad választást ad nekünk.” (Pali)

„Azért vagyok a világon, hogy általam sokan tudjanak Jézusról, és higgyenek benne.” (Monika)

„Azért vagyunk a világon, hogy tegyük, ami jó és kedves. Igyekeznünk kell, hogy úgy cselekedjünk, ahogy Jézus akarja.” (Anti)

„Segítenünk kell, hogy a világ tovább fejlődjék. Ez akkor történik, ha kezdünk az életünkkel valamit.” (Isti)

„Életünkben tegyük meg az Isten akaratát. Segítsük azokat az embertársainkat, akik szegényebbek, mint mi, mert Jézus azt mondta: Amit közületek a legkisebbel tettetek, azt velem tettétek.” (Marci)

„Azért vagyunk a világon, hogy átadjuk az embereknek az örömhírt, és szeressük az embereket. Jussanak általunk a többiek több örömhöz az életben.” (Bence)

„Azért vagyunk a világon, hogy segítsünk az embereken. Egy kis világosságot és boldogságot vigyünk a világba. A Szentlélekkel tovább fejlesszük a világot. Őrizzük meg Jézus szeretetét.” (Piri)

Az utolsó mondat értelméről megkérdezve Piri így felel: „A mi szeretetünk által áradjon szét a világban Jézus szeretete.”

A válaszokból világosan kitűnik, hogy a gyermekeknek általánosságban mozgó, gyakran mégis igen találó elképzelésük van arról, mi a keresztény ember életfeladata, hogyan lehet és hogyan kell a kereszténységet az életben megvalósítani.

És ez a kérdés, a keresztény erkölcsösség kérdése foglalkoztat most bennünket.

A keresztény erkölcsösség ott valósul meg, ahol az ember viselkedésének Jézus Krisztus a kiindulópontja, ahol gondolkozásának, beszédének és cselekedeteinek mértékét az evangélium határozza meg. A probléma itt az, hogyan tudjuk a gyermeket erre rávezetni. Szorítsuk rá talán eszerint arra, hogy vitás esetben az Evangélium értelmében ő engedjen, félreálljon, engedelmeskedjék – és az Írás szerint – nyújtsa oda inkább az arca másik felét is, semmint hogy küzdjön? – Szabad-e a gyermeket már ilyen korán lemondásra és önmegtágadásra készíteni? Nem, semmiképpen sem!

Viselkedését Jézus Krisztushoz igazítani, ez a végcél, mondhatnánk a távoli cél. Hogy ezt megközelítse, a megkereszteltnek egész életén át fáradoznia kell, ez eszménykép marad, amelyért naponta meg kell küzdenie.

Az is lehetséges, hogy – megfelelő irányítás mellett – már a kisgyermeknél kezdeti próbálkozások mutatkoznak ilyen irányú fáradozásra.

Segítsük a gyermeket önérvényesítéshez

Az első lépést ehhez akkor teszik meg Önök ebbe az irányba, ha gyermeküket a maga létében elfogadják,

igent mondanak rá, helyet teremtenek az ő számára – és pedig nem csak egy játszó-, vagy alvó-sarkot –, hanem helyet adnak neki a szívükben. Evvel hozzásegítik ahhoz, hogy ő is elfogadja önmagát, és helytálljon. Olyan gyermek, aki becsempészett kakukkfiókának érzi magát, és úgy látja, hogy inkább csak útjukban van, semmint befogadnák, az hajlamos lesz rá, hogy saját jogát másoknak engedje át, látszólag panasz nélkül visszavonuljon, és saját létéért szinte bocsánatot kérjen. Nem mer semmilyen élettérre jogot formálni, mert nem érzi elég „értékesnek” magát, hiszen sohasem érezhette azt a megbecsülést, amit az elfogadottság jelent. Ugyanakkor magában gyötrődik, amikor látja, hogy mások játszva, magától értetődően, mintegy az ő számlájára, előre tolazkodnak. Ez egyben erős, de legtöbbször álcázott agresszivitást vált ki belőle. Az ilyen ember aligha lesz képes lemondásra, önátadásra. Csak oly mértékben tudja önmagát odaadni, elajándékozni (ez a szeretet!) amennyiben ő is ura önmagának.

Ne higgyük azt, hogy az él keresztény módjára, aki állandóan a háttérbe húzódik, és engedi, hogy kihasználják. Ennek gyakran csak gyöngeség és gyávaság az oka, ehhez viszont semmi köze sincsen a kereszténységnek. Szeretetet és lemondást csak annál találunk, aki elég erős ahhoz, hogy helyét megállja és megvédelmezze, de mégis le tud róla mondani a másik kedvéért.

Mindenekelőtt abban segítsenek a gyermeknek, hogy igazát megvédhesse, helytálljon és eredményt érjen el. Az önkéntes háttérbe vonulást csak tanulja meg később.

Adottságok és képességek kifejlesztése

Megbeszélték-e már valaha is gyermekük valódi én-jét? Elfogadták-e olyannak őt, amilyen a valóságban, olyannak, mint amilyen? Akkor határozott igent kellett mondaniuk gyermekük nemére, testvéreitől elütő tulajdonságaira, testi felépítésére, szellemi képességeire,

de annak hatáira, lényeges sajátosságaira, meglévő vagy hiányzó tehetségeire is.

A szülőknek – csalódások elkerülése végett – a valószínűs gyermeket kell számításba venniük és ennek megfelelően mondaniuk: „Neked lehet!” – és „Neked szabad”.

Nem lebecsülendő veszélyt jelent az úgynevezett eszménykép nevelés. A szülők elképzelnek egy eszményi gyermeket, és minden körülmények között olyanná akarják alakítani. Milyen meghamisítás és elidegenítés! Éppen az ellenkezője a feladat: Kiképezni adottságait, kifejleszteni azt, ami megvan benne, kibányászni és kibontakoztatni rejtett képességeit.

Ha ez nem történik meg, könnyen előfordulhat, hogy az illető egész életén át úgy érzi majd magát, mintha becsapták volna. Bizonyos tekintetben így is van. Olykor igen szenved, vagy azért, mert bántja, hogy félrevezették, vagy azért, mert a szebb jövő tervezgetése közben elmegy a ma lehetőségei mellett. Talán egész élete elmúlt, mielőtt még valójában élt volna. Elsatnyultak a képességei. Nem segített „továbbfejleszteni” a világot, mert nem tudott mit kezdeni a saját életével sem. Azért nem tudott másként cselekedni, mert a szülei úgy vélték, hogy lehet „csinálni belőle valamit”, és így meghamisították őt. Élete üres, eredménytelen maradt, mert nem tudta önmagát megvalósítani.

A helyes viselkedés alapformáinak begyakorlása

További lépés a keresztény erkölcs kialakítása irányában akkor adódik, amikor a gyermek szembe kerül a jó és rossz fogalmával. Itt mindenképp előtte egy igen elterjedt tévhitet találjuk magunkat szembe. A szülők azon fáradoznak, hogy gyermekeiknek a helyes magatartás alapjait megtanítsák. Ezen általában olyasvalamit értenek, ami nem annyira az erkölcsösség, mint inkább közhe-
lyek birodalmába tartozik.

Sokszor már a kicsi gyermeket belekényszerítik a társadalmi közhelyek világába. „Jóságnak” számít, hogy rendesen és illedelmesen viselkedik; „szépen kezét” nyújt; nem piszkálja az orrát; az asztalnál csendben ül; késsel és villával eszik...; „Rosszaságnak” számít: ha nem szobatiszta, pedig már elég nagyocská; ha védekezni merészel; előveszi, amit elzártak; nem mutat hajlandóságot arra, hogy az utcán vadidegen embereknek udvariasan köszönjön...

Ehhez hasonló tapasztalatok alakulnak ki a gyermekben a jóval és a rosszal kapcsolatban. Közben pedig még mindig csak az udvariasság és az illendőség parancsairól van szó. Sajnálatos módon, ezen a területen sok túlzással találkozunk. Az ilyen, fenyegetéssel súlyosbított erkölcsi nevelésnek túl nagy jelentőséget tulajdonítanak. E mögött sokszor csak a becsvágy rejtőzik: „A mi gyermekünk már ‚szobatiszta’...” – még kifejezőbb megfogalmazással: „Nehogy szégyent hozz a fejemre!”...„Hogy a maminak kelljen szégyenkeznie miattad!”

Nem vitás, hogy a gyermeknek meg kell tanulnia kérni és megköszönni, de nem mint üres formáságot, hanem fokozatosan értse meg mit is jelent kérni és megköszönni. Ugyanez érvényes az üdvözlés és jókívánságok terén. Itt gyakorlatunk elég kifejező, amikor „kezet adunk”, és „minden jót kívánunk”.

Ezért kell a gyermeket arra buzdítani, hogy ne csak a külsőséget utánozza (fegyelmezés!), hanem lássa meg szüleinél is a hozzátartozó *belső* beállítottságot is. A szülők tehát azon igyekezzenek, hogy őszinték legyenek. A gyermekeknek jó hallásuk van, eltekintve attól, hogy – tévedhetetlen becsületességükből kifolyólag – kiválóan tudnak ítélni. És ebben mi, felnőttek vagyunk a hibásak. Ha például vendégeik elbúcsúznak Önöktől, nem mondhatják: „Nagyon örültünk a látogatásnak, jöjjenek el rövidesen újra!” – és mikor az ajtó becsukódik: „Na, ezen is túl vagyunk! Remélem, most egy jó ideig nem fogjuk őket látni...”

A gyermekek az Önök túlzott kedélyállapotát, gon-

dolkodásának, beszédének és cselekvésének őszinte meg-
egyeztését kemény próbatételnek vetik alá. Legyenek raj-
ta, hogy meg tudják állni azt! Kétségtelenül adódhatnak
olyan helyzetek, amikor úgy érezzük, hogy pusztán sze-
retetből, tapintatból, olyasmit kell mondanunk, ami
nem fedi egészen a valóságot. Erről azonban a gyermek-
kel is nyíltan beszélhetünk.

Mérhetetlen jelentősége van a gyermek erkölcsi fej-
lődése szempontjából annak, ha magatartás-formáinkat
nem mint „előírt”, hanem mint „átélt” formákat kapja
meg. Adják át gyermekeiknek életük példáját, és bizto-
sak lehetnek benne, hogy ez meghozza a gyümölcsét.
A beérlelődés idejét viszont nem mi, emberek határoz-
hatjuk meg, ezért ne legyünk türelmetlenek.

Erkölcösség

Az erkölcösségre való nevelésnél többről van szó,
mint bevett társadalmi szokásokról, ez magát a lényegét
érinti. A megvalósítás alapjául a tudatos meggyőződés ki-
alakítása szolgál: — „Ennek így kell lennie és nem más-
képp!”. A gyermek így fokozatosan megtanulja, hogy
azt kell tennie, amit helyesnek ismert meg, továbbá hogy
van valami, amit így hívnak: erkölcsi kötelesség, és hogy
ennek eleget tegyünk, az gyakran erőfeszítést és önmeg-
tagadást jelent, de viszont ugyanakkor béke, boldogság
és öröm forrása is. Ismét néhány felelet harmadikosá-
immal való beszélgetésből:

*„A jót megtenni nehéz, de ha sikerül, akkor az ember
boldog.”*

*„És ha nem teszi meg, akkor furcsán érzi magát az
ember.”*

„A rossz lelkiismeret az, ami nyomasztó.”

*„Akkor sincs az embernek nyugta, és semminek sem
tud örülni.”*

*„Csak akkor lesz az ember újra boldog, ha mindent
újra jóvátesz, vagy ha az elmondja azt anyukának.”*

Miközben azon fáradozunk, hogy a gyermeket helyes

és jó magaviseletre vezessük, igen fontos feladat, hogy ezt a belső tapasztalatot, vagyis egyrészt a boldogságérzetet, másrészt a meg hasonlítás érzetét („az embernek nincs nyugta”) erősítsük és tudatosítsuk.

Emellett figyelő szemmel és szívvel ügyeljünk arra, hogyan bánunk a gyermekekkel. Néha célravezető, ha megkérdezzük a gyermeket, miért viselkedett így vagy úgy? Sokszor lehetnek olyan indítékai, amelyeket mi, felnőttek, nem tudunk rögtön megérteni. Ilyenkor próbáljuk csak meg, hogy beleképzeljük magunkat a gyermek helyzetébe, és vele együtt keressük meg a megfelelőbb vagy emberségesebb megoldást. Ne ítéljük meg a gyermek viselkedését a látszat alapján. Így nagyon igazságtalanok lehetünk hozzá. Lehet néha olyan hatása cselekedetüknek, amivel ők maguk sem számoltak, és a tejébe még meg is büntetik őket.

Ebből a tapasztalatból származik sok gyermeknek az a véleménye, hogy egy cselekedet annál rosszabb és annál elvetendőbb, minél súlyosabb a következménye, vagyis minél nagyobb az érte járó büntetés. Ennélfogva az olyan tett, amely TV-nézéstől való eltiltást von maga után, „súlyos bűn”. Pedig nem a következmény, hanem a cselekedet indítóoka számít. Óvatosan, megértően és finom érzékenységgel irányítsuk a gyermek erkölcsi alakulását és érlelődését.

Aránylag korán megérti a gyermek a parancsot: „Szeresd felebarátodat, mint saját magadat!” Hiszen már iskolás kora előtt megtanulta, hogy nem szabad az építőkockákat a másik fejéhez vágni, vagy a másik homokvárát szétrombolni. Tudja ezt, mert saját bőrén tapasztalta, hogy milyen fájdalmas és szomorú az, ha vele történik meg ugyanez.

Ugyanígy majdnem minden gyermek aránylag korán megérti a bibliai idézetet: „Amit nem akarsz, hogy veled tegyenek, te se csináld a másikkal!”

A belátás viszont még nem minden. Sokmindent belátunk, mégsem cselekszünk aszerint, mert valamilyen okból nem vagyunk rá képesek. Így gyakran ütközik

bennünk a jobb belátás saját gyöngeségünkkel, és ez utóbbi nem engedi meg, hogy jót cselekedjünk egyéni belátásunk szerint. Ez a helyzet, ez az életünk, ez játszódik le a pillanatnyi követelmény felismerése és a megvalósítás elmulasztása között.

Segítenünk kellene a gyermekeknek, hogy ezzel az ellentéttel éljenek, de ne adják át magukat lustán és közönyösen neki. Újra meg újra meg kell próbálkoznunk: legyen minden egyes napunk újabb nekifoháskodás és buzdítás számukra ahhoz, hogy meg tudjuk tenni a felismert jót. Fáradásunkhoz adjon kitartást, hogy a gyermekeknek *szükségük* van a mi tanácsunkra és a mi példaadásunkra.

Mindig újra fel kell ébreszteniük a kedvüket. A legkisebb előrehaladást is észre kell vennünk és el kell ismernünk. Önök is tudják, mennyi hibát követünk el mindnyájan nap nap után, éppen ezen a területen. Fáradhatatlanul bírálgatjuk a másik hibáit és oly sokszor nem vesszük észre a jót, amit sokkal fontosabb volna elismerni. A gyermekek néha meg is mondják: „Anyu, te mindig csak szidsz engem, és csak azt veszed észre, amit rosszul csinálok, mást nem veszel észre.” – Ne felejtsek el: – „Csak a szívünkkel látunk jól.”

És mi a helyzet Önöknél ilyen szempontból házastársi kapcsolatukban?

Nos hát: minden nap egy új kezdet!

Érettségre nevelés

Manapság sokat beszélnek az érett emberekről. Nem vitás, hogy a mai világban csak az érett, önálló gondolkodásra nevelt ember állja meg a helyét, csak ő tudja a saját emberségét és a másét megtartani és megvédeni. Ez az érettségre nevelés ma nem csak indokolt, hanem nagyobb szükség is van rá mint valaha. Az általános normákat ugyanis ma már nem tartják nagy általánosságban kötelezőnek, úgy mint egykor. Pluralisztikus világunkban egymásnak ellentmondó értékítéletek érvényesülnek.

Egyház és állam más és más értékmérce szerint minősít és cselekszik.

A mai világot általában áttekinthetetlennek és kiszámíthatatlannak tapasztaljuk, – ez különösen a fiatalokra érvényes. A talaj lábunk alatt csak egy ideig szilárd, majd meginog.

Ezért nevelésünket, és különösen a vallásos nevelést, úgy alakítsuk, hogy a gyermek idővel legyen képes a világban eligazodni, sőt tudjon önállóan kezdeményezni is.

Hogyan állunk ilyen szempontból a nevelésünkkel? Alkalmas-e arra, hogy önálló, vagyis kritikusan gondolkodó felelősségteljes embereket neveljen? Olyanokat, akik tudnak majd dönteni és cselekedni, akkor is, ha magukra vannak utalva?

A gyermeknek idejekorán el kell sajátítania és be kell gyakorolnia az ehhez szükséges képességeket. A család, az óvoda, az iskola s maga a hitoktatás is nyújtson olyan élményeket, amelyek lehetővé teszik, hogy a gyermek a mondott irányban begyakorolhassa magát.

Ezzel kapcsolatban a nevelés terén – a családon kezdve a legkülönbözőbb intézményekig – sok változtatásra lesz szükség. Mindenekelőtt társas viszonyon alapuló, demokratikus nevelési irányt kell kialakítani. Ebben a tekintély a nagyobb tapasztalatokra, érettebb meglátásokra fog inkább támaszkodni, mint a történetesen betöltött hivatalra. Ennek megfelelően az erkölcsi cselekvés normáinak elfogadási alapja is a helyes indokolást követő megértés lesz, nem pusztán a tekintélyérv, hatalmi szó. Aki felelőssége tudatában akar nevelni, nem érheti be csupán ilyenfajta megjegyzéssel: „Ez nem illik, ilyesmit nem szabad tenni.”

Ha mi, mint szülők és nevelők, nem tudunk sem indokolást, sem meggyőzést adni, akkor nem fognak minket komolyan venni, és nem fognak hinni nekünk. A vallás területére alkalmazva ez azt jelenti, hogy Önöknek helyt kell állniuk a keresztény világnézet és a keresztény élet szempontjából a gyermekeikkel való beszélgetésben és a nekik adott válaszokba. Aligha nyújthatnak ilyen-

kor a serdülőknek könyvből merített bölcsességet. Sokkal inkább a saját kutatásukat és küszködésüket, az állandó útkeresésüket kell a gyermekeikkel megosztaniok. Remélhetőleg elmondhatják: „Igen, erről elgondolkoztam!” – „Imádságos töprengés után végül is odajutottam...” vagy még konkrétebben: „Én elmegyek a vasárnapi szentmisére akkor is, ha éppen nem vagyok abban a hangulatban..., vagy ha a liturgia nem tetszik nekem.”

Remélhetőleg van feleletük és nem kell pusztán csak a hagyományra támaszkodniok. A hagyomány és a bevett társadalmi szokás bizonyos életkorban nem számít. Ha az ember ilyesmivel jön a fiataloknak, akkor „égnek áll tőle a hajuk”, és ezzel csak ellenkezést tudunk belőlük kiváltani. Az élő hit azonban mindig érdekes marad és arra ösztönöz, hogy maguk is próbálkozzanak vele.

Adódik még családon belül is néhány jó lehetőség a felnőtté érlelődés gyakorlására. Néhány praktikus utalás:

Igyekezzenek családjukban olyan légkört teremteni, hogy a serdülők azt mondhassák ki, amit ők gondolnak, nem pedig azt, amit *Őnök* szeretnének hallani Ez természetesen rendkívüli nagyvonalúságot s önfegyelmet követel. Esetleg el kell temetniük jogos reménységeket, de a segítség, amit *Őnök* ezzel a fiatalnak adnak, számottevő.

Szoktassuk rá a gyermekeket, hogy mindent kritikusan fogadjanak, és ne tűrjük, hogy megelégedjenek a puszta elisméltéssel, vagy gondokozás nélkül tegyenek mindent magukévá. A nagyobbaknak joguk van hozzá, hogy intézkedéseik megokolását kérik. De fordítva: gyermekük is indokolja meg tetteit, mulasztásait.

Ha problémával találják szembe magukat – legyen az a sajátjuk, vagy valamelyik ismerős, szomszéd családé –, engedjék meg a nagyobbaknak, hogy *Őnökkel* együtt, ők is fontolóra vehessék, melyik megoldás lenne a legmegfelelőbb. Beszéljék meg velük napi bosszúságait, az égető, időszerű kérdéseket, a TV-ben látott filmeket, és igyekezzenek megláttatni velük a dolgok hátterét, az összefüggéseket, a lényegét. Röviden: beszéljenek meg mindent a gyermekekkel. Legyenek nyíltak

és megértőek, készen arra, hogy maguk is új feleleteket és nézőpontokat fedezzenek fel, bizonyos körülmények között a gyermekekkel együtt, vagy éppen általuk.

Gyakorolják a helyes magatartást, próbáljanak elnézéssel és türelemmel közeledni hozzájuk, és őket, mint beszélgető partnereket komolyan venni. Mint szülők, tanítók és nevelők, sokszor észre sem vesszük, milyen tévedhetetleneknek gondoljuk magunkat, milyen nagyhangúak és uralkodó modorúak vagyunk. Ismerek tanítókat, akik tekintélynek tüntetik fel magukat, és minden áron bizonyítani akarják „erejüket”. Mintha az igazi erőnek, – amely az érett személyiség sajátja – szüksége volna ilyen bizonyításra a gyengékkel szemben.

Vannak apák, akik úgy érzik, hogy éreztetniük kell családjukkal „tekintélyüket”. De elsősorban azt akarják, hogy mindig nekik legyen igazuk. Vajon tudják-e, hogy ezzel a viselkedésükkel gyermekeiket idő előtt valósággal kiűtálják a családból?

„Olyan szülőket szeretnék, akikkel beszélgetni lehet. De anyámnak ehhez nincs ideje, apámmal pedig meg sem próbálom, mert őt nem lehet a saját álláspontjából kimozdítani. Mindig csak azt mondja: „Mikor én olyan idős voltam, mint te...” – akkor már elegendem van.” (Egy tizenöt éves leveléből.)

Attól is óvakodnunk kell, nehogy olyan magatartásra kényszerítsük őket, melynek helyességéről nem tudtuk meggyőzni őket. Ha pusztán viselkedés-formákra tanítjuk a gyermekeket, kitesszük magunkat annak a veszélynek, hogy ezeket előbb-utóbb mint tőlük idegen külsőséget levetik.

Nagykorú keresztényeket nevelni, magas követelményt jelent a nevelők számára. Meg kell vizsgálniok és ellenőrizniök minden cselekedetüket. Azon kell fáradozniok, hogy egyre elmélyültebbek, bensőségebbek legyenek. Ez nagyon fárasztó, de talán éppen itt adódik nagy lehetőség mindannyiunk számára, akik – szintén útközben – másoknak is utat akarunk mutatni.

Felszólítás az evangéliumi életre

Mondottuk már, aki Jézus Krisztust tekinti cselekedetei kiinduló pontjának, és hozzá szabja viselkedésének mértékét, az keresztény módjára, az evangélium szerint él. Ez a végcél. Lépésről lépésre tegyük a gyermeket erre képessé. Erős, bátor és erényes legyen, hogy ezt a feladatot világosan felismerje és eszerint éljen. Az ehhez szükséges alapélményt már ismerjük: „Isten itt van, Isten szeret téged, azt akarja, hogy boldog légy.” További feltétel, hogy a gyermek megismerje és megszeresse Jézust, és megérezze Isten kegyelmét. Már korán vezessük rá tehát a gyermeket, hogy eszerint a kérdés szerint éljen: „Uram, mit kívánsz, hogy cselekedjem?”

Megfelelő családi légkörben a gyermekben finom érzék fejlődik ki: megérzi, hogy mit kíván tőle az Isten. Hogy jó vezetés mellett milyen messzire eljuthat egy gyermek az általános iskola negyedik osztályának elvégzése után, és, hogy mi mindent képes megvalósítani, az kiviláglik a következő gyermek-válaszokból. „Mit kíván tőlem Jézus?” – erre a kérdésre kellett írásban felelniök a negyedik osztály végén tanítványaimnak. A feleletek egy része igen terjedelmes, így kissé meg rövidítve adom őket közre. Sajátságos, hogy némelyik gyermeknél a válaszok imával váltakoznak. Érdekes továbbá az a mód, ahogyan a gyermekek (egyeseket közülük időközben már megismertünk más válaszokból) Isten kegyelmét személyes életükben megérezték és aszerint iparkodtak élni. A válaszok hosszúsága ellenére is több gyermeket kívántam szóhoz juttatni.

„Isten azt kívánja, hogy igyekezzünk. Nem azt akarja, hogy azt mondjuk: Olyan jó akarok lenni, mint Jézus! Hiszen ő tudja, hogy mi annyit sohasem vagyunk képesek összehozni. De igyekeznünk kell. Meg kell próbálnunk, hogy hallgassunk rá, és próbáljuk megérteni őt... Isten nem kényszeríti az embereket, hogy hallgassanak rá. Meghagyja nekik az akaratukat. Eldöntetik, hogy a jó, vagy a rossz életutat választják-e... Isten segíteni akar az embereknek, de, ha ők elzárkóznak

előle, akkor nem tehet semmit. Isten nekem is segíteni akar, és én hallgatni akarok rá. Ehhez azonban a Szentlélekre van szükségem. Az imádkozásnál viszont ne kész imát hadarjunk el. Ez nem imádkozás, ez verklizés. Ha az ember minden este ugyanazt a mondókát végzi, akkor végül már semmire sem gondol közben... Isten azt akarja, hogy beszélgessünk vele, hogy teljesen nyíltan beszéljünk vele. Úgy beszélhetünk vele, mint egy nagyon jó baráttal. A gyónásnál is egészen őszintén beszéljünk a pappal. Ne azt mondjuk: rossz voltam, nyalakodtam. Egészen egyszerűen mondjunk el mindent úgy, ahogy történt. Isten azt akarja, hogy vasárnap meglátogassuk őt. ...Ha nem tudjuk, hogy ezt vagy azt megtegyük-e, kérdezzük meg Istentől. Valahogyan mindig megkapjuk rá a választ: esetleg valamelyik embertársunk vagy egy könyv, vagy valami egyéb által... Istennek minden gondunkat elmondhatjuk. Isten mindig segít!" (Pali)

„Isten azt kívánja tőlem, hogy sokszor kérjem tőle a Szentlelket. A Szentlélek nekem és minden társamnak erőt és bátorságot tud kölcsönözni, hogy úgy élhessek, ahogy azt Isten elvárja tőlem, és megtaláljam a hozzá vezető helyes utat. Azt is kívánja, hogy mi, emberek sokszorosan kifejlesszük azokat a képességeket, amelyeket nekünk adott. Engedd, kérlek, hogy sohase felejtsek el mindig és minden este imádkozni Hozzád. Add, hogy mindig Hozzád tartsam magam.” (Kálmán)

„Isten azt kívánja tőlem, hogy rendes ember legyek, ne csibész vagy betörő. Használjam fel az életemet. Ha Jézus titokban akar mondani nekem valamit, akkor teljesítsem a megbízatást. Csak így lehet az ember boldog. Ki kell tartani, akármilyen nehéz. Nem szabad meghátrálni soha az életben. Kérlek Jézus, tégy engem jó emberré. Keményen akarok dolgozni, és megteszek mindent, amit kívánsz. Olyan akarok lenni, mint egy apostol, add nekem a Szentlelket.” (Dénes)

„Isten azért ajándékozta nekem az életet, mert tudja, hogy kialakíthatok belőle valamit. A halál után számot kell adnom. De el is ronthatom az életemet, ha nem

maradok kapcsolatban Istennel és Jézussal. Keresztény vagyok, viszont Isten segítsége nélkül nem lehetek igazi keresztény.” (Ferenc)

„Isten különböző képességeket adott az embereknek. Ezeket jól fel kell használnunk, Istennel, Jézussal és a Szentlélekkel. Amit tenni akarunk, azt előzőleg mind fontoljuk meg jól Istennel, és tegyünk meg mindent a jó érdekében, ami hatalmunkban áll. Isten nem kívánja meg az oktanoktól, hogy milliókat keressenek, és aztán szétajándékozzák a szegények között. De a jósághoz, amit Isten kíván tőlünk, nem is pénz kell, hanem csak megértés és szeretet. A szeretetet Isten megmutatta nekünk, azáltal, hogy egyszülött fiát a földre küldte, Jézus pedig azáltal, hogy értünk szenvedett. Isten tudja, hogy mi emberek, ezt nem tudjuk megcsinálni, és nem is követeli tőlünk. De ezért nem hagyhatunk fel a jósággal. Nekem is világosságot kell a földre hoznom. Ugy, mint hogyha egy kis gyertya bevilágítaná a nagy sötétséget. Isten megadta a kezdetet a világnak, és ő megadja majd a befejezést is. De közben nekünk is segítenünk kell. Ehhez adott nekem Isten képességeket és szívet is.” (Piri)

„Minden keresztény tudja, hogy a halál után számadással tartozik Istennek. És minden keresztény, minden igazi keresztény szeretné, ha Isten így szólna hozzá: „Te jó, hű szolga! Menj be Urad örömébe!” Hogy az örök életet elérhessük, tudnunk kell, mit kíván tőlünk az Isten. Sok ember tudja, hogy Isten létezik, de megfeledeznek róla. Isten azt akarja, hogy mi mindig az ő barátai maradjunk, és sohase feledkezzünk meg róla. Arra fogok törekedni, hogy sohase felejtsem el Istent, és soha meg ne szakadjon közte és köztem a kötelék. Ehhez azonban Jézus lelkére van szükségünk. Ez a kötelék Isten és közötttem. Ha nem tudom, hogy mit kíván tőlem Isten, a Szentlélek biztosan segít. Isten azt kívánja tőlem, hogy ne bántsam meg embertársaimat, mert nem csak arról van szó, hogy ez nem helyes. Az ember, ha nincs barátja, öngyilkosságot követhet el, vagy lelkibeteg lesz. Jézus azt szeretné, ha nem hazudnánk az embertársak-

nak. Nagy tévedés származhatik ebből. Kérni akarom Istent, adjon erőt ahhoz, hogy kitartó legyek, és azt tegyem, amit Ő akar.” (Anti)

„Úgy kellene élnem, hogy bármikor kész legyek a halálra. Az ember ne gondoljon mindig csak magára, hanem értse meg embertársait, és tegyen jót velük. Lelket kaptam Tőled, ezt fel is kell használnom, nem szabad az időt elpazarolnom. Ellenkezőleg, amit kaptam, azt meg kell sokszoroznom. Minden vasárnap el kell mennem a templomba, és gyakrabban kell beszélnem Veled. Csak így lehet szoros és állandó kötelék közted és köztem. Uram, add nekem a Szentlelket, hogy ezt ne csak most írjam, hanem későbbi életemben is gondoljak erre, és eszerint éljek.” (Viktor)

Ez a gyermek sok osztálytársával együtt felfogta, hogy a helyes, az erkölcsös cselekvés végeredményben nem emberi megismerésre és rátermettségre vezethető vissza, hanem lényegében a Szentlélekkel leélt élet gyümölcse.

Karácsony

Ádvent — az az időszak, amikor a szülők gyermekeiket kitartóan jóságra biztatják, hivatkozva a „Jézuskára”, aki arra repül, és a gyermekek rosszalkodásait észreveszi. A gyermekek azután megpróbálnak jól viselkedni. Kívánságaikat megírják Jézuskának, a szülők pedig nagy fáradsággal igyekeznek megmagyarázni gyermekeiknek, hogy: „a Jézuskának nincs annyi pénze, hogy minden kívánságukat teljesítse”, hiszen a többi gyermeknek is kell valamit vinnie. Még jobban nő a kicsik izgalma, amikor az anya hol aranyhajszálat, hol mézeskalácsot talál. Semmi kétség, ezt a Jézuska vesztette el, és ez a bizonyítéka annak, hogy már erre járt.

Igy hajszolja bele a gyermeket a környezete valamilye hangulatos Jézuska várásba, bizonyos ünnepi feszültségbe, aminek a felnőttek szemszögéből nézve is megvan a maga varázsa. Milyen gyakran hallunk ilyen kijelentéseket: „A karácsony csak addig szép, amíg gyermekek vannak a családban, akik még hisznek a Jézuskában.” Ha így gondolkozunk, akkor nagyon szegények vagyunk.

Milyen jó volna, ha meggondolnánk, mit is jelent tulajdonképpen az ünnep, és mi a karácsonyi üzenet lényege. Bizony nem is olyan könnyű az ünnep lényegéig eljutni. Még tartjuk ugyan a jelképhez magunkat, de a jelentését már nem ismerjük. Beérjük a szokványos értelmezéssel, és elégedetten nézünk körül. Zöld koszorú, rajta négy gyertya — de reménység nélkül; tündöklő karácsonyfa — de melegség nélkül; ajándékkal teli asztal — de a jászolban fekvő Ajándék nélkül pedig abban maga Isten vált ajándékká az emberiség számára.

Majdnem minden keresztény családban megtaláljuk a jelképeket: karácsonyfát és jászolt. A fényes jövőről

üzennek nekünk, amifelé haladunk, de nem tudjuk a jelentésüket megfejtetni. Karácsony – ugyanúgy mint húsvét és pünkösd – annak a jövődőnek az ünnepe, ami már a jelenben beköszönt: mennyország, amely az Úr eljövételével kezdődött, és amelyben nem fogunk csatlakozni. Karácsony az Isten szeretetvallomása az emberiség felé. A jászolban fekvő gyermek ennek a szeretetnek legbeszédesebb bizonyítéka. Általa Isten eltörölhetetlen, vissza nem vonható szövetséget teremtett a világ és önmaga között.

Isten az emberek pártjára áll, és Jézus által azt mondja: Isten a megváltó! Micsoda örömhír!

„És az Ige testté lett” – így imádkozunk. Ha megkérdezi a gyermek, mit jelent ez, ezt mondják neki: Isten szavát adta az embereknek, ígéretet tett nekik. És Isten szava nem üres ígéret, – ahogyan a miénk gyakran az marad – hanem az ő szava testté válik, vagyis láthatóvá, hallhatóvá, tapinthatóvá lesz a jászolban fekvő gyermekben.

„Mi változott Krisztus születése óta?” – kérdezik az emberek, és meg is felelnek rá: – „Tulajdonképpen semmi. Éppúgy, mint azelőtt, ma is van háború, betegség, nyomor, üldöztetés, igazságtalanság és halál. A panasz, a nyomor és félelem nem csökkent a világban, inkább szaporodott.” És mégis, valami lényegesen megváltozott. Képpel próbáljuk szemléletessé tenni: Gondolják el, hogy mindnyájan ott ülünk a fogorvos várószobájában, dagadt arccal, fájdalomtól gyötörve. Akkor belép az orvos, körülnéz, megrázza a fejét, és így szól: „Menjenek el, semmi értelme nincs a várakozásnak, hiába várnak, nem kerülnek sorra! Nincs semmi esélyük!” A rendelő ajtaja bezárul. Vége. Nincs több remény!

A kiindulási helyzet most ugyanaz: Fájdalom, várakozás, aggódó reménykedés. És újra belép az orvos. Körülnéz, biztató bólintás, azután így szól: „Tudom, hogy nem jól érzik magukat, de nyugodjanak meg, mindeki sorra kerül. Lehet, hogy csak később, de mindnyájan boldogan, fájdalom mentesen fognak hazamenni.”

Nemde sok minden megváltozott? Most már nyitva marad az ajtó, van remény. A helyzet nem reménytelen. A szenvedő várakozók nem látják kilátástalannak a helyzetüket. Tudják, hogy megajándékozzák őket a gyógyulással, tudják, hogy eljön számukra a szabadulás.

Betlehem óta minden betegsége van orvosság, minden sötétségre világosság és minden szomorúságra örömerül. Az emberiség éjszakáját bevilágítja a hajnal fénye: „Az éjszaka közepe a nappal kezdete.”

De hogyan értethetjük meg ezt a gyermekekkel? Kétségtelenül nem könnyű feladat. Egy azonban bizonyos, minél többet tudunk mi magunk a karácsony lényegéből magunkévá tenni, annál inkább leszünk képesek rá, hogy a gyermekek számára megnyissuk az utat.

A kisebb gyermekeknél legjobb, ha a születésnapból indulunk ki. Ha Önök születésnapot ünnepelnek a családjukban, akkor a gyermek megérti ennek az ünnepnek a lényegét. Vannak kis ajándékok, (remélhetőleg kicsik!) és minden ajándék elmondja, ahelyett, aki adta: – „Szeretlek, és boldog vagyok, hogy vagy!” És a gyertyák a tortán azt mondják a születésnapját ünneplő gyermeknek: „A te eljöveteleddel fényesebbé, világosabbá, boldogabbá vált a családjunk.”

Ha gyermekeiknek vannak ilyen születésnapi tapasztalatai, akkor az Ádvent kezdetekor azt mondhatják nekik: – „Ádvent az az idő, amikor mi Jézus születésére készülünk. Te tudod, hogyan készülünk annak a születésnapjára, akit szeretünk. Ajándékokat készítünk a számára, és megtervezzük az ünnepséget. Ugyanígy készülünk Jézus születésnapjára is. Mindegyikünk kieszel számára valami ajándékot.”

Ez csodálatos lesz a gyermek számára, mert hozzá van szokva, hogy ajándékokat kap karácsonyra. Jézus számára is készíthetünk ajándékot? Bizony. Az anya esetleg elhatározhatja, hogy türelmesebb lesz a családjával. Az apa megkísérelheti, hogy legalább vasárnap időt szakít arra, hogy gyermekeivel játsszék. A gyermekek pedig önként elrakhatják játékaikat, anélkül, hogy

azt mondani kellene nekik, és felhagyhatnak az örökös vitatkozással és veszekedéssel. (Persze közben ne ringasuk hiú ábrándba magunkat: veszekedés nélkül az Ádvent sem fog elmúlni. A testvérek közti veszekedés a létért való küzdelem előjátéka, és önmagában véve egészséges dolog. Ne akarjuk tehát mindenáron dramatizálni.)

Ádvent folyamán esténként olykor elmondanak egy-egy történetet, amit a környezetükből vesznek, — talán egy családról, ahol szintén készülnek a karácsonyra, és elbeszélik, hogyan csinálják ők. Ez nemcsak vonzó, de hasonlíthatatlanul eredményesebb, mintha állandóan azon jajgatnának, hogy milyen kevés tapasztalható az ádventi készülődésből saját családjukban.

Szent estére pedig készítsünk tervet, oly ünnepi programot, amely az egész családnak megfelel. Ez sokkal fontosabb, mint porszívózni a legeldugottabb helyeken is.

Ha belépnek a szobába, ahol a karácsonyfa áll, mindenkinek tudnia kell, mi a teendője. A kicsiket vegyék a karjukra, és engedjék bámulni és csodálkozni őket. A fény, különösen a gyertyafény, minden gyermeket elbűvöl. Meg kell magyaráznunk, halkán és ünnepélyesen: „Jézus születésével világosság támadt, nemcsak egy családban, hanem az egész világon. Ezt jelképezi a fénytől tündöklő karácsonyfa. Mióta Jézus a világra jött, sohasem lehet többé teljes sötétség. Milyen öröm! Ez a karácsony!” A nagyobb gyermekeknek engedjük meg, hogy az ünnep fényének emelésére, verset mondjanak, valamilyen hangszeren játsszanak, vagy rövid, karácsonyi színdarabot adjanak elő. Viszont a gyermekekre különösen áll: — „Tartsunk mértéket az ünneplésben!”, vagyis az ünnep fontosabb részei évről évre ismétlődjenek.

Idejében fogjunk hozzá a tervezéshez, a szenteste megszervezéséhez, és ebbe vonjuk bele a család minden tagját. Az apa felolvashatná a karácsonyi evangéliumot és az anya összefoglalhatná a jászol és karácsony ünnepét egy imádsággal, amely újra kifejezhetné az ünnep értelmét, valahogy így: „Jóságos Isten, ma karácsony van,

szenteste. Jézus születését ünnepeljük. Benne Te jöttél el hozzánk. Most tudjuk, mennyire szeretsz minket, és hogy egyszer minden milyen jó lesz. Köszönjük ezt Neked, és ezentúl még jobban akarjuk szeretni egymást.”

Az ünnepi vacsora, a szépen megterített asztallal, a finom ételekkel hozzátartozik az ünnephez, ezt nem is kell külön hangsúlyozni.

Nem véletlen, hogy ilyen hosszasan foglalkoztam a karácsonnyal. Karácsony az az ünnep, amit majdnem minden családban megünnepelnek. Nem szabad azonban felhívítanunk a mondanivalóját azáltal, hogy nem gondolunk a jelentésére, amelynek a jegyében az ünnepet megüljük. Az ünneplés világítson rá az üdvösséget hozó eseményre, amelyre karácsonykor gondolunk. Éppen ettől zárnánk el magunkat akkor, ha csupán megállnánk a karácsonyfa és az ajándékot hozó Jézuska előtt.

Húsvét

Húsvétal is úgy leszünk, mint karácsonnyal: csak abban a mértékben tudjuk hozzáférhetővé tenni a gyermekek számára, amennyire mi is felfogunk belőle valamit.

Fontolgatásunkat talán a szenvedő Jézussal kellene kezdenünk. Mi történt tulajdonképpen az Olajfák Hegyén? Mi játszódott le a Golgotán? Jézus, az ember, akiben Isten jött el hozzánk, kimegy a legsötétebb éjszakába, ami ember számára elképzelhető. A magány, az elhagyatottság, a fájdalom, a félelem éjszakájába. Jézusban Isten már nem csak együttérez, hanem együtt szenved velünk: mindent magára vállal, ami az ember életében előadódhat. Amióta Isten Jézusban szenvedett, többé már egy szenvedő sincs egyedül, minden fájdalom áldott fájdalom, minden félelem kegyelemteljes félelem.

Az Olajfák Hegyén és a keresztfán Isten szeretete megrázó valósággá vált. Milyen vigasztaló! Ha valaki szenved, már nem szenved egyedül, és nem szenved kilátástalanul. Hiszen Jézus már előttünk szenvedett és meghalt, de volt ereje a szenvedés viseléséhez és feltá-

madt. Azóta tudjuk, hogy végülis nem a halál diadalmaszkodik, hanem az élet, nem az éjszaka, hanem a nappal, nem a gyűlölet, hanem a szeretet. És milyen sóvárogva vágytunk, mi emberek, erre az üzenetre. Isten ezt az üzenetet Jézus Krisztusban valóra váltotta és érthetővé tette számunkra a feltámadással.

Olvassuk el a feltámadásról szóló beszámolókat. Mit mondanak nekünk, éppen az egyes részletekben található ellentmondások? Mindig ugyanazt az egyet, a lenyűgözőt, a nagyszerűt, a megfoghatatlant: – Jézus él! Ő ugyanaz, és mégis egészen más – új!

A pillangó átváltozása érthető hasonlatnak kínálkozik. „Most vagyunk a báb állapotban” – mondotta egy fiú nálam a 4. osztályból –, „és a halál után pillangó lesz belőlünk.”

Ugyanaz és mégis egészen más – új!

Ezt az új életet, amit Jézus az ő barátainak megígért, meg is adja. Ezek az élet szavai, az örök élet szavai. De mi habozunk, nem tudjuk elhinni, mert, – úgy mondjuk – ez túl szép lenne.

Hogyan vezették rá az első keresztényeket a hitre? Ők sem voltak vele másképpen, mint mi. Nézzük csak Tamást! Egyet-mást eltanulhatunk tőle. Így például Krisztus annak mutatja meg magát, aki kész őt imádatl elfogadni; aki nem akar mindig maga a bölcsesség utolsó érve maradni; aki – régebben így mondtuk volna – hajlandó meghajolni.

Mit éltek át Jézus barátai? – kérdezzük tovább. „Megjelent nekik.” Szóval jelenés volt az az élmény, amelyből részük volt: egy meghatározhatatlan, kísérteties, valószínűleg kevésbé valóságos valami. Itt a szó megtéveszt minket. Pontosabban kell fogalmaznunk: megmutatta magát nekik, tapasztalhatóvá tette magát, találkozott velük.

Átélték-e már valaha életükben egy igazi találkozás boldogságát? Akkor talán sejtik, milyen lehetett a találkozás a Feltámadottal. Az ilyen találkozás megváltoztatja az embert. Bizonyos tekintetben minden találko-

zásnál ez történik. Ez a találkozás azonban új tudással ajándékozta meg énünket. Aki a feltámadottal találkozott, az már nem volt többé ugyanaz, mint annak előtte. Új megvilágításban látta önmagát, a világot, embertársait, és már csak egy valamire törekedett: a Feltámadottat hirdetni szóval és tettel, életben és halálban. A Feltámadott tanúit ez az élmény szinte megszállottá tette és „nem tudtak hallgatni arról, amit hallottak és láttak.” Arra unszolta őket, hogy a halált is legyőző Istennek ezt a megcáfolhatatlan üzenetét hirdessék szerte a világban, ahol élnek.

Még valamit írunk a margóra: Nem mindenkinek mutatta meg magát a feltámadott Úr. Milyen szempont szerint választotta ki a tanúit? Talán a vágyakozásuk, a szeretetük, a hajlandóságuk, az örömük nagysága szerint. Biztos, hogy aligha a tanultság, a társadalmi tekintély, méltóság, vagy a név tette őket méltóvá rá. Akkor biztosan más embereket kellett volna választania. „Az Úr a kicsiket választotta.” Végülis talán azért nem találkoztunk még vele, mert túl nagyok vagyunk?

Talán akkor tudnánk a húsvétot érzékelhetőbb és értetőbb módon megünnepelni a családukban, ha előzőleg jól átgondoltuk a Passiót és a húsvéti eseményeket. A gyermekek számára legyen húsvét a túlárado öröm ünnepe.

Próbálják meg együtt ünnepelni a nagyhetet a gyermekekkel, amennyire felfogóképességük ezt megengedi. Meséljenek nekik az Úr szenvedéseiről, de legfőképpen arról a nagy örömről, amit feltámadásával szerzett barátainak. Azóta tudjuk, hogy élni jó, mert végülis a halál semmit sem vehet el tőlünk.

Húsvét vasárnap próbáljuk meg ezt az örömet – amennyire csak lehet –, a gyermekek számára érzékelhetővé tenni. Esetleg a gyermekek is tehessenek valami o-daillő díszet a húsvéti asztalra. És mindenekelőtt készítse-nek húsvéti ünnepi vacsorát, amelynél az örömet látni, szagolni, tapintani és legfőképpen ízlelni lehet. A keresz-telői gyertyájuknak legyen helye az ünnepi asztalon, hi-

szen, mint megkereszteltek, mindnyájan Krisztushoz tartozunk és osztozunk dicsőséges, új életéből.

Engedjék nyugodtan, hogy a gyermekek tojásokat és nyúl-fészkeket keressenek. Ez nem árt. Főképp, ha tudják, hogy a nagyok a húsvéti nyúl meséjét azért találták ki, hogy a kicsik számára vidám meglepetést szerezzenek. Magyarázzák meg a gyermekeknek, hogy a tojás ősi szimbóluma az életnek.

Sétáljanak ki azután az ébredő természetbe, és bejárva erdőt-mezőt örömmel figyeljék a megújuló életet, és — ha ez lehetséges — mókázzanak el gyermekeikkel a réten. Öröm, életöröm a húsvéti napok nagy élménye, hiszen maga Jézus a mi örömünk biztosítója.

Pünkösöd

„Ez a kedves ünnep is megérkezett!” — más esetleg eszünkbe sem jut pünkösddel kapcsolatban. Ezzel az ünnepel bánunk a legmostohábban. Vajon miért? Talán az első Pünkösdről szóló evangélium lényegét sohasem tudtuk eléggé magunkévá tenni. Hallottuk belőle a tanítást, hogy a Szentlélek lángnyelvek alakjában az apostolokra szállt, és ők nyelveken tudtak beszélni — így emlékezünk erre vissza. Ennél tovább nem jutunk. Hogy más nyelveken tudtak beszélni, ez lehetséges, de odáig eljutni fáradságos és sok szorgalmat igényel.

Hogyan juthatunk el ennek az ünnepnek a lényegéhez? Talán tovább segít minket, ha olyan szólásmódokat keresünk, amelyekben a lélek, a szellem szó előfordul. Azt mondjuk valakiről, hogy lelketlen. Így szólunk egymáshoz: Te vagy a jó szellemem, te vagy a lelkem jobbik fele. Beszélünk lelkes, csupa lélek, széplelkű, szellemtelen, szellemes emberről. Szeretnénk, ha valaki a művünket a mi szellemünkben folytatná, stb.

Mikor Jézus köztünk való, látható jelenlétét visszavonta, ő is azt akarta, hogy valaki az ő művét az ő szellemében folytassa. Azt kívánta, hogy legyenek olyan emberek, akik az ő szellemében élnek és munkálkodnak

tovább. De ez csak úgy volt lehetséges, ha Jézus maga a lelkét, a „Szent Lelket” övéinek ajándékozta, velük megosztotta. Nekik, mint lélekkel eltelteknek, mint lelkesülteknek kellett hirdetniük a világban az új életet, Jézus szellemében.

Lelkének odaigérése volt egyúttal Jézus búcsúajándéka barátai számára. „Nem hagylak árván benneteket... Elküldöm nektek az igazság Lelkét... ő majd megtanít benneteket mindenre, és eszetekbe juttat mindent, amit mondtam nektek.” Jézusnak ez az ígérete nyomatékosan kifejezésre jut pünkösd ünnepében. Az Írás tűzről tudósít bennünket. Kétségkívül Isten lelke olyan, mint a tűz. A tűz *világosságot, erőt és meleget* áraszt. A világosság tisztaságot, erőt, bátorságot, meleget, szeretetet jelent.

A Lélek, úgy működik, mint a tűz, és arra ösztönzi az apostolokat, hogy a határokon és a saját lelkük határain is túl szembesítse őket a világgal. Ez a szembesítés nem folyhat le veszélytelenül. Itt nem véleménykülönbségről, hanem ellentétéről van szó, a Léleknek és e világnak mindenkori összeütközéséről. Ezzel a feszültséggel ugyanúgy szembetalálták magukat az első keresztyének, mint mi manapság. Viszont nekünk is ugyanebben a szellemben kell élnünk. És majd megkapjuk mi magunk is a Lelket, olyan mértékben, ahogyan vágyódunk utána, ahogy kívánjuk. A Lélek erejével mi is képesek leszünk tanúbizonyságot tenni Jézus Krisztusról, akinek nevét viseljük és életét utánoznunk kell. A Lélekkel kezdődött el az Istennek emberré válása, Betlehemben és végül most vele folytatódik ugyanez, bennünk és általunk. Ugyanennek a Léleknek az erejéből tudunk megemlékezni Jézus Krisztusról, mint az Ő igaz tanítványai.

El kell mondaniok a gyermekeknek, hogyan alakította át a Szentlélek az apostolokat; sötétségüket világossággá, csüggedtségüket erővé, kishitű, bátortalan szeretetüket nagy, merész, mindenre kész szeretetté változtatta. El kell mondaniok, hogy ez a Jézus szellemében való élet, mennyire elragadta, lefoglalta, de ugyanakkor

boldoggá is tette ezeket az embereket, és mennyi csodát, mennyi bámulatra méltó élményt hozott az életükbe. A gyermekeknek meg kell sejteniök, hogy a Szentlélekkel átélt élet kaland, izgató és elbűvölő, kockázatos, de az egyetlen mód, ahogy érdemes élni.

„Lehetséges ez még ma?” – fogják esetleg kérdezni. Igen. Minden attól függ, megleégszünk-e gyöngé, kis lelkünkkel, vagy kitárjuk magunkat a Szentléleknek, aki világosságot, bátorságot és szeretetet ajándékozik nekünk. Segítsék hozzá a gyermekeket ahhoz, hogy a Szentlelket, Jézus lelkét magukba fogadják.

Pünkösdkor, – karácsonytól és húsvéttól eltérően – nem igen tudunk családi ünnepet rendezni. Isten lelkének titka visszahúzódik a szimbolikus megközelítés elől. De azért, az ünnepi étkezés alkalmával mondhatunk egy pár szót, és ezzel a lényegre utalhatunk. Az asztali imánál – ünnepnapokon nagyobb figyelmet fordítsunk erre – a család minden tagja kérje ennek a Léleknek a segítségét. Szavainkban utalhatunk arra a jó alkalomra, hogy a jövőben is kérhetjük Jézust, nyissa meg lelkét számunkra: „Jöjj el Szentlélek!” és ezt ne csak a matematika dolgozat előtt tegyük. Hatóereje sokkal központibb, megfoghatatlanabb, jelentősebb: Képesít minket arra, hogy, mint keresztyények helytállhassunk. Vagyis, másképpen kifejezve: A Szentlélek segít majd minket, hogy szentté válhassunk, mert vannak emberek, akik életüket Istennek és embertársaiknak szentelik. Jézus Krisztus így élt, és nekünk legalábbis meg kell próbálnunk, hogy az ő szellemében éljünk.

Ha gyermekeikkel ilyen értelemben beszélnek, akkor a Szentlélek már nem lesz számukra a nagy ismeretlen, mert létezését működésén keresztül, észlelik és tapasztalják.

Szeretnék megint felajánlani Önöknek néhány feleletet negyedik osztályosaim válaszaiból. Pünkösdről volt szó, és szerettem volna tudni, hogy mire emlékeznek vissza abból, amit az elmúlt iskolaévekben a Szentlélekről és működéséről tanultak. Azért stílusgyakorlatot ad-

tam fel nekik azzal a feladattal, hogy néhány táblára írt mondat kezdetét fejezzék be: Szentlélek, te vagy... te tudsz... te tetted... te fogod... te leszel...

A következőkben közlök néhány mondatot. Én azt hiszem, ezek arra mutatnak, hogy a gyermekek a lényegeset jól felfogták.

„Szentlélek, te láthatatlan vagy ugyan, mégis érezzük erődet.” (Emese)

„...te vagy a rádió-összeköttetés Jézus és én között. Te erősítheted és irányíthatod lelkünket.” (Gyuri)

„...te segíteni akarsz nekünk abban, hogy életfeladatunkat betöltsük. Kérlek, ne engedd, hogy a kötelék, mely Jézushoz fűz, valaha is elszakadjon.” (Gyula)

„Szentlélek, te megváltoztattad az apostolokat és sok embert, kérlek, változtass meg minket is.” (Tamás)

„...te szeretnéd megértetni az emberekkel, hogy segítségért hozzád és Jézushoz forduljanak.” (Zsófia)

„...sokszor emlékeztetsz minket arra, hogy imádkozunk, és érezteted velünk, hogy mi kell tennünk.” (Edit)

„...te vagy az összeköttetés Jézus és közöttünk. Kérlek, sohase hagyj el minket.” (Ili)

„...azt akarod, hogy minden ember higgyen Istenben és Jézusban, mert úgy boldogok leszünk.” (Mihály)

„...megvan rá a hatalmad, hogy megóvjál minket a gonosztól, és a helyes útra vezessél.” (Tünde)

Kérlek, édes Istenem, szüntesd meg a háborút!

Ahogy nem sokkal a közel-keleti háború kitörése után beléptem a második osztályba, és megkérdeztem a gyermekeket, mit mondjunk ma reggel Istennek, az első javaslat ez volt: „Kérlek, édes Istenem, szüntesd meg a háborút!” Egy fontos kérdés, ami éber gyermekszívből fakadt. Ezt a kérést bizonyosan megelőzte egy beszélgetés, ami a családi körben erről a tragikus háborúról folyt. A gyermeket ez a maga módján erősen megragadta, és most az általa ismert legmagasabb „fellebbviteli hatósághoz”, a mindenható Istenhez fordul, hogy az „hatalmi szóval” avatkozzék be. Ezt ismerjük. Ki ne kívánta volna már közülnk sokszor, hogy Isten mutassa meg hatalmát, és ezt vagy azt a bajt szüntesse meg. Mivel azonban semmi ilyen nem történik, egyesek arra a következtetésre jutnak, hogy Isten alszik, hiszen, tekintve a szörnyűséges tetteket és égbekiáltó igazságtalanságokat, egy Isten, – amennyiben valóban létezik – ezt nem nézhetné tétlenül.

Azt hiszem itt valami nincs rendben Istenről alkotott elképzelésünkkel. Nem csoda! Nem azt tanultuk-e, hogy Isten mindenható? Ez számunkra azt jelentette, hogy mindent megtehet, amit csak akar. Isten – így képzeljük – korlátlan hatalommal és uralommal rendelkezik. Emellett azonban nem vettük figyelembe, hogy Isten ennek a hatalomnak jórészét nekünk adta át, amikor embereket teremtett. Igen, teremtmények vagyunk, ő azonban *szabad akarat*tal ajándékozott meg minket, és így tudunk igent vagy nemet mondani, rendet teremteni vagy pusztulást előidézni, világot felépíteni, de önhatalmúlag el is pusztítani azt. Nem változott-e át Isten mindenhatósága az ember szabadságát nézve csaknem tehetetlenséggé? Mi, az Ő teremtményei, hatalmassá vagy erőtlenné és hatástalanná tehetjük Isten alkotóerejét.

Ezért érthető, hogy az ember csak úgy állhat helyt

a világban, ha mindenestől átadja magát Istennek, készen arra, hogy mindenben szerinte igazodjék, és elkötelezze magát Isten akaratának útmutatásai szerint. Csak ezzel a hozzáállással tudja az ember gyümölcsözően, egészségesen együttépíteni Istennel a világot. Gondoljanak a gyermekválaszra: „Mi, emberek a Szentlélek segítségével fogjuk a világot továbbfejleszteni.” Ez akkor valósul meg, ha az ember személyes kapcsolatot keres Istennel és úgy él, hogy állandó beszéd-kapcsolatban van Vele.

Az ima legyen élettéljes beszélgetés

Bizonyára érzik, hogy itt többről van szó, mint reggeli és esti imáról, amit napról napra lélektelenül ledarálunk, fogmosás és kávézás között „letudunk”, és este félálomban elmorzsolunk. Az imádsághoz erőre, készenlétre és nyílt szívre van szükségünk. Az imádkozás kapcsolat, ezért különösen kezdeti szakában – fáradságos. Kapcsolatot fenntartani, ez hűséget és kitartást követel, boldoggá tesz, de igénybe veszi erőinket. Nem csoda, hogy sok olyan ember van, aki szeretne kapcsolatot teremteni, de mégsem lesz rá képes, mert bármennyire is szeretné átélni egy baráti kapcsolat boldogságát, az ezzel járó terheket nem akarja, vagy nem tudja magára venni.

Istennel való kapcsolatunkra – minket embereket tekintve -- ugyanazok a feltételek érvényesek, mint két társ közötti kapcsolatra, akik egymáshoz tartoznak, és elhatározták, hogy együtt fognak élni.

Az imádság hűség-nyilvánítás, Isten számára megnyíló magatartás. Ez azt jelenti, hogy szabaddá, üressé teszszük magunkat Isten számára, hogy teljesen Ő töltsön el bennünket. Csak ha ilyen módon közeledünk az Istenhez, akkor tudja személyesen valóságában feltárni magát előttünk: így tud előttünk megnyilatkozni, így tud minket vezetni.

Az ima legyen találkozás

Itt kezdődik el Istennel való életünk, amikor a vele való érintkezésből merítjük tapasztalatunkat, imádságunk pedig a monológból, a saját magunkkal folytatott beszélgetésből kezd dialógussá, párbeszéddé alakulni. Később egész életen át tartó beszélgetés válik majd belőle. Az imádkozás akkor majd azt jelenti, hogy egészen átengedjük magunkat Istennek, és reá hagyatkozunk. Ne gondoljuk azonban azt, hogy ez a lelkiállapot ölbetett kezű semmittevő várakozás. Éppen ellenkezőleg: benne összefolyik önmagunk elengedése az összeszedettséggel. Vezetetni engedem magamat és ugyanakkor „magam veszem kezembe az életemet”, és így hihetetlenül dinamikussá, sűrűvé és gazdaggá teszem azt.

De ne csüggedjünk eleinte. Kezdetben az imádkozás mindenekelőtt várakozás, figyelem és készenlétben állás. S akkor tapasztalni kezdik, hogy beszél az Isten, és hogy hogyan beszél, s hogy épp Önökhöz beszél. Isten az emberekkel való érintkezés során egészen finom megérzéssel — így fogalmaznám ezt meg a legszívesebben — minden egyes emberrel külön egyesül. Éppen ebben rejlik nagyságának bizonyítéka, hogy az ember szintjén, és mértéke szerint találkozik az emberrel. Felkészültünk-e már erre az élményre? Az Istennel való beszédes kapcsolat sok tekintetben a házassághoz hasonlítható, ahol két ember közeledik egymáshoz: felfedezik egymást, végül is valójában egymásra találnek. Azt akarják, hogy életük mindjobban összeforrjon, hogy találkozásuk mind mélyebben egyesítse, s ezáltal mind boldogabbá tegye őket.

Minden új találkozás szavakkal és cselekedetekkel megy végbe. Minden beszélgetéssel jobban megismerik és megszeretik egymást. A beszélgetések eloszlatják a kölcsönös félreértéseket és egyetértést teremtenek. Szükséges, hogy újra és újra kibeszélgessék magukat, amíg eljutnak a szeretetnek arra az érett formájára, amikor a társ már élő, szótalán válásszá válik.

E végső, szótalán összehangolódást sok fáradságos

és jó beszélgetésnek kellett megelőznie. Lépésről lépésre közelítették és ismerték meg egymást, cserélték ki nézeteiket.

Nem tudom, hogy van-e sok ilyen, legmélyebb értelemben sikerült házasság? Vagy sokan az egygyéválásnak ezt a boldogító mélységét azért nem találják meg, mert az odavezető út túl nehéz?

Az Istennel való érintkezéssel sincs ez másképpen. Amíg csak el nem érjük a találkozás végső, legmagasabb fokát, addig újra meg újra a szavakhoz kell visszatérnünk, mint az Istennel való érintkezésünk eszközához. Közben az Istennel való ilyen beszélgetés dolga már nem is értelmi képességünkön vagy a nyelvi megformáláson múlik. Az ember egész valója vesz részt benne, és kap hozzá meghívást.

A gyermek és az imádság

Hogyan készítsük fel rá a gyermeket, hogy majd így tudjon imádkozni? Mivel kezdjük? Más vonatkozásban már elmondottuk, hogy a gyermeki élet az együttéléssel kezdődik. A gyermeki ima kezdetben az együttimádkozás. Élmenyének előkészítői az imádkozó szülők.

Álljanak oda kisgyermekük ágyacskájához, kulcsolják össze kezüket, szedjék össze magukat, és beszéljenek Istennek gyermekükről. Valahogy így: „Jó Istenem, köszönjük Neked Erzsébetünket. Boldogok vagyunk, hogy ő a miénk. Segíts minket, hogy jó embert neveljünk belőle.” Eleinte a gyermek még nem érti ezt. Nem baj! Lasanként majd megérzi, hogy kell léteznie ott valakinek – és jónak, hatalmasnak kell lennie –, mert anya beszél vele, kéri őt és hálálkodik neki.

Apa nem imádkozik!

Remélhetőleg a gyermek megtapasztalja majd azt is, hogy az apja imádkozik. Ha nem, akkor elkezd gondolkodni rajta, és minél közelebb áll az apjához, annál in-

kább arra a következtetésre jut, hogy az imádság csak az anyáknak és a kis gyermekeknek való. De az is lehet, hogy annyira előrehaladt már a vallás birodalmában, hogy gyermeki gondolatvilágában Isten áll az első helyen. Akkor azután nagy gondot és bánatot okoz neki, ha az apa ettől az Istentől, akihez mindenkinek beszélni kellene, szemmel láthatóan távol tartja magát.

Mit gondolhatott az a kis másodosztályos, aki az ebédnél ezzel a kérdéssel lepte meg az apját: — „Mondd, apa, imádkozol te egyáltalán?” — „Micsoda kérdéseid vannak!” — jelentette ki az apa, a kérdést megkerülve.

De a gyermek nem hagyta annyiban. „Én még sohasem láttalak imádkozni. Te nem imádkozol?”

„Törődj a magad dolgával! Hogy én mit csinálok és mit nem, az senkire sem tartozik!” — vágott vissza mogorván az apa. Mi játszódik majd le az asztali beszélgetés után a gyermekben? Mennyi kérdés és gond, mennyi aggodás és bizonytalanság tör majd rá! Ha módjukban áll, kíméljék meg gyermeküket az ilyen összeütközésektől. Ezek megingatják az apjába és anyjába vetett bizalmát, még akkor is, ha a kitérő választ szeretetteljesebb formában kapja meg.

A gyermek felnő és még sok kételyt és megrázkódást kell elviselnie. Kérdés, képes lesz-e rá, ha szülei nem tudtak erős alapot adni neki? Hová menjen? Melyikükre emlékezzék majd vissza, ha rágondol, hogy apja és anyja olyan alapvetően fontos kérdésben, mint Isten léte, annyira eltérően vélekedtek? Nem lesz-e tájékozatlanság és nyugtalan keresés ennek a következménye? Lehet, hogy az ilyen gyermek túl korán elfordul a szüleitől. Nem lesznek irányadóak a számára, mert ők sem tudják mihez tartani magukat. Így hát megpróbál a maga útján járni, mielőtt még képes lehetne rá.

Abban a pillanatban, amikor a férfi és a nő apává és anyává válik, újra meg kell beszélniük Istenre vonatkozó felfogásukat. Próbálják ezt világosan meghatározni annak érdekében, hogy gyermeküket jó úton indíthassák el. Az elindításnak egyik módja az, hogy a szülők imádkoznak,

és a gyermeknek nyitva áll a lehetőség, hogy belekapcsolódjék abba. Egyszer majd eljön az az idő, amikor megpróbál egyedül imádkozni. A védett, szeretett gyermek első imádsága hálaima lesz.

Ima a kisgyermekkorban, és az iskolás kor előtt

Alkalmam volt a gyermeki ima fejlődését az egyik baráti család gyermekénél megfigyelni. Isti körülbelül két és fél éves volt. Anyja éppen lefektette őt, és hallotta, hogy beszélget. Odaesett, és látta, a kisfiú ül az ágyában és kezét összekulcsolva azt mondogatja: „Köszönöm, köszönöm!” Megkérdezte tőle, mit köszön. „Köszönöm a jó mamit, a jó papit, a finom húslevest és köszönöm a macit.” – És következett egy litánia a köszönetre méltó dolgokról. A szülők ösztönzésére ettől a pillanattól kezdve megköszönt a kicsi még napközben is mindent, ami örömet szerzett neki.

A „dac-korszak” alatt – ez elég erőteljesen zajlott le – sokszor nem volt hajlandó imádkozni. „Mondjunk még valami szépet a Jóistennek?” – kérdi az anya. „Nem, nem akarom!”

Az anya okosan viselkedik, tudja, hogy nem dacoskodásról van szó, hanem arról az időszakról, amelyben a gyermek első alkalommal válik el környezetétől és találja meg önmagát. Tudja, hogy a pillanatnyi bosszúságot okozó gyermek nem a tekintély ellen lázad, és nem is dacol. Csak elkapta, megigézte a szó: „Akarom, akarom.” És azt, hogy ő akarni tud, úgy tudja legjobban átérezni, ha szembehelyezkedik környezete akaratával. Ezért ennek a korszaknak a kedvenc szava: Nem!

Kedves Szülők, amennyire csak lehet, maradjanak nyugodtak és higgadtak, ha gyermekük ebbe a fejlődési szakaszba jut, és ne feledjék, hogy ez csak egy fejlődési szakasz, tehát átmeneti állapot.

Sok fantáziával és „humorral” hozzá ki gyermekükből ebben az életkorban is a lehető legtöbbet. Iparkodjanak kerülni minden kényszert, legfőképpen a vallás

területén. Szóval Isti nem akar imádkozni. Az anya az ágy mellé áll, összeteszi a kezét, és megmagyarázza Istennek ezt a magatartást. — „Édes Istenem, Isti ma nem akar Veled beszélni. Azért én teszem helyette. Köszönet mindenért! Óvjad a mi fiunkat, mi nagyon szeretjük őt!”

Ez a befejező mondat, éppen az úgynevezett dacos gyermek szempontjából rendkívül fontos, mert ő sokszor attól fél, hogy viselkedése miatt elveszítheti a szülői szeretetet és támogatást. Ebben az időszakban a gyermek különösen *fenntartás nélküli* szeretetet igényel. Ez a szeretet az egyedüli mása az isteni szeretetnek, mert önzetlenül szeret, nem vár el semmit a szeretett lénytől. Az ellenszolgáltatás nélküli szeretet a legtökéletesebb, mert nem számító, nem erőszakos, és nem követel feltételeket. A megérdemelt szeretetet sokszor tapasztalja a gyermek: „...ha ma jó leszel,... ha addig, amíg a vendégek itt lesznek, rendesen viseled magad”... Ez kiérdemelt szeretet, a gyermek azért magától értetődőnek tartja, mint ami benne van a napirendben. Isti most az ágyban fekszik, és roppantul csodálkozik az anyja reagálásán: az őt helyettesítő imán. A következő estén ő kéri: — „Mami, megint te imádkozzál.” Nyilvánvaló, hogy a befejező mondatot szeretné újra hallani. És ezt mindig újra hallania is kell.

A dac-korszak a végéhez közeledik, — mint minden korszak —, és most már újra gyakrabban kell a Jóistennek valamit elmesélni. Igen, időnként útbaigazítást is kér tőle és ilyenkor, eredeti módon, az Istentől várt választ mély hangon ő adja meg magának. Érdekes, hogy ez a válasz nem mindig a legegyszerűbb és a legkényelmesebb, mint ahogy az ember ezt várná.

Egy napon — Isti beteg — az anyának el kellene menni vásárolni. A gyermek nincs szokva ahhoz, hogy egyedül maradjon. Az anya óvatosan megpróbálja őt ennek a szükségességéről meggyőzni. — „Isti, mit csináljunk, maminak kenyérért és vajért kell mennie. Nem vihet magával, mert beteg vagy. Okos fiú leszel, és egyedül maradsz?”

„Nem tudom.” – feleli a kicsi, és egy idő múltán: – „Először meg kell kérdezzem a Jóistent.” – Bemegy a gyerekszobába, és anyja hallja, hogy beszél: „Édes Istenem, mit gondolsz, mit csináljunk, maradjak egyedül?” „Igen, persze, persze” – teszi hozzá mély hangon. Azután újra megjelenik. „Nos?” – kérdezi az anyja.

„Mehetsz”, – mondja a kicsi. „A Jóisten azt mondta, hogy egyedül maradunk.”

Ezután olyan időszak következik, amikor felfedezi, hogy szereti a rímet. Egyszerre örömet leli abban, hogy verses imákat mondjon el. Nem voltak mindig értékesek azok az imák, amiket fel akart mondani. A többi gyermektől tanulta őket. Természetesen a régi, jó „kis Jézuska” is közöttük volt. Vallási szempontból azért nem történt hiba, ártalmassá ez csak akkor válik, ha a gyermek első imái lesznek ilyen versikék, és a felmondásnál a gyermek megmarad ezeknél a szóvirágoknál, nem tudva, hogy Istennel úgy kell beszélgetni, ahogy azt a „szíve diktálja.”

Isti most öt és fél éves, és régen felfedezte, hogy Istennel bármikor lehet beszélgetni, hogy már reggel: – „jó reggelt, megint itt vagyok”-kal lehet kezdeni, és este újra hozzá lehet fordulni. De napközben is annyi alkalmat talál rá, hogy Istennel beszélgessen, hogy maga az anyja is csodálkozik rajta. Isten az ő számára hatalmas, de ugyanakkor egészen közeli is, akivel örömeiről, reményeiről, de aggodásairól és félelmeiről is beszélhet.

Legutóbb hallotta az anyja, hogy így beszélt: „Tudod, most már örülök, hogy Kincsecske (a másfél éves kis gondozott gyerek) újra nálunk van. Úgy szeretem őt. És ő is örül, ha engem viszontlát.”

Égész kis élete Isten felé tör, kitárulkozik előtte. Élő kapcsolat épül ki, ami fejlődésképes, mert nem szorítkozik meghatározott szövegre vagy bizonyos alkalmakra.

Az ima, mint pozitív érzéskapcsolat

Különösen mély benyomást tesz a gyermekekre az ima, ha – mondjuk születésnapján, miközben a tortán égnek a gyertyák – az édesapja imádkozik érte, a gyermekéért. Ha megköszöni Istennek, hogy van ez a lánya, ez a fia, és kéri Istent, segítsen neki és az édesanyának, hogy a gyermeket helyesen neveljék, úgy hogy becsületes ember váljék belőle. Az ilyen ima, ahol az ember saját maga az ima tárgya – méghozzá ilyen ünnepélyes pillanatban – mélyen bevésődik a gyermek lelkébe.

Ugyanígy hat az ima, amikor a gyermek édesanyjának ölében ül. Ez pozitív érzéskapcsolat. A kisgyermek boldogságérzete, hogy vállalták, kívánták, szerették, oltalmazták, összekapcsolódik Isten gondolatával. Így az Isten és minden, ami összefügg vele, pozitív élmény-tartalmat kap nála. Az ilyen érzelmi összekapcsolódás egész életére kitörölhetetlen marad, és arra ösztönzi a gyermeket, hogy keresse a találkozást Istennel.

Ilyen esetben az iskolai hitoktatás már előkészített talajra talál. A kisgyermekkor és iskolás kor előtti időt jól felhasználták, a további vezetés törés nélkül folytatható.

A kérőima problémája, vagyis egy fontos felfedezés

Problémát okoz – ezt még nem gondoltuk végig – a kérőima. Jól tudják, hogy a gyermekek mi minden lehető és lehetetlen dolgot kérnek. Ezzel kapcsolatban sok nyitott kérdés és csalódás merül fel. Kell a felvilágosító jó szó. Éppen ebben a fontos dologban a felnőttek sokszor adósak maradnak a gyermeknek a megfelelő válasszal. Gondoljanak csak erre a kérésre: „Jó Isten, szüntesd meg a háborút!” Cseppet sem könnyű a gyermeknek belátni, hogy Isten a háborúnál például „semmit sem tehet”. Legjobb, ha ennél a nehéz kérdésnél az ő életükből vett példával próbáljuk megvilágítani a dolgot. Esetleg mesélhetnek neki egy tüzesetről, ami azért

következett be, mert a gyermekek igen fontos dologban engedetlenek voltak, és gyufával játszottak. A szülők előre látták a veszélyt, ezért szigorúan megtiltották, hogy tűzzel játszanak. A gyermekek nem engedelmeskedtek, és ennek szörnyű szerencsétlenség lett a következménye; sok fájdalom és bánat, esetleg még a szomszédok számára is.

Megpróbáltam a második osztályban a háború és a „mindenható Isten” problémájával megbírkózni. A tanító és a tanulók közti beszélgetést adom itt közre:

„Mit mondunk ma Istennek?”

„Kérlek, szüntesd meg a háborút!”

„Megteheti Ő ezt?”

Mindnyájuk egybehangzó válasza: „Igen.”

„És mégis azt kell mondanom, hogy nem teheti meg.”

„A gyermekek tiltakoznak: – „Dehogy nem, Isten mindent megtehet.”

Elsimítom az izgalom hullámain: „Gyerekek, kik csinálják a háborút?”

„Az emberek.”

„És ha harcolni akarnak, és nem hajlandók abbahagyni?”

„Akkor Isten kényszerítse rá őket!”

„Akkor Isten zúzzon össze mindenkit, aki háborút akar viselni!”

(Hogy mi mindent szeretnénk mi előírni az Istennek, mi felnőttek sem beszélünk sokszor másképpen. – „Az Úristennek oda kellene csapnia!” – követeljük, és vigasztul hozzáfűzzük: „Isten malmai lassan örölnek.”)

„Látjátok, ez az, amit Ő nem tesz. Senkit sem zúzz össze. Megmondja az embereknek, hogy mit kell tenniük, de meghagyja a szabadságukat. Cselekedhetnek helyesen vagy helytelenül, lehetnek jók, de rosszak is. Ha az emberek nem tartják magukat Isten akaratához, akkor mindig szomorú dolgok történnek. És ilyenkor Isten nem sokat tehet, mert szabad kezet adott az embereknek. De valamit talán tehet...?”

A következő válasz felfedezés volt, úgy jött, mint egy lelkes felismerés („Aha-élmény” a modern lélektan szavával. A ford. megj.)

„Eszükbe juttathat olyan gondolatot, hogy abba-hagyják!”

„Igy van, Péternek igaza van, ezt megteheti.”

„És ezt fogjuk tőle sokszor kérni. Tehát, hogyan imádkozzunk?”

A következő imádságot a gyermekek fogalmazták meg: „Kérünk, Jóisten, fordítsd a harcolók gondolatát a békére, de jó erősen!” – fűzte hozzá Péter.

Ezen az órán nagy felfedezést tettünk. Rájöttünk, hogy Isten olyan mértékben kíván működni bennünk, amennyire mi, emberek gondolatainkban, beszédünkben és cselekedeteinkben ehhez helyet adunk neki és amennyire mi az ő útmutatása és *Lelke* előtt megnyílunk. Fontos felfedezés!

A kérő imával kapcsolatban egy akadályt így megoldottunk. De van itt még egy másik is. Ha például valaki, akit nagyon szeretünk, beteg, és mi gyakran és nagyon áhítatosan kérjük az Istent, hogy gyógyítsa meg, vajon meg fogja-e tenni?

Ez a probléma is tisztázható valamennyire. Vegyük szemügyre az emberek magatartását, mondjuk olyan szerető szülők esetében, akik gyermekük boldogságát kívánják. (Vallásos alapélmény, mint a beszélgetés alapja.)

Tartsuk mindvégig szem előtt, hogyan viselkednek a szülők gyermekeikkel szemben, amikor kérnek tőlük valamit, és így próbáljuk óvatosan elvezetni a gyermeket a következő belátásra:

A szülők szeretik gyermekeiket – Isten még sokkal jobban szereti gyermekeit.

A szülők gyermekük boldogságát kívánják – Isten ezt még inkább kívánja.

A szülők okosabbak gyermekeiknél – Isten sokkal okosabb minden embernél.

Miközben ezt így végiggondoltuk – másodosztályosaim és én – az egyik fiú felállt, és így vélekedett: „Ha

Isten ennyire szeret minket, és sokkal okosabb nálunk, akkor mondjuk neki egyszerűen: „Tégy úgy, ahogyan jónak látod, mert Te biztosan jól fogod csinálni.” (Ervin)

Ezek alapvető meglátások, és rájuk olyan hit épül, amelyet nem fog az első vihar elsodorni, mert szilárdak az alapjai. Az imával kapcsolatos elmélkedésünket zárjuk le megint a negyedik osztályosok szavaival. Nem hosszú imákat akarok Önöknek bemutatni. Ezek kérések és közbenjáró könyörgések, amelyeket a gyermekek a húsvéti iskolai misén imádkoztak. Minden tanuló előzőleg felírta a saját kérését, és a misén elmondhatta. Idézek közülük néhányat, mert éppen rövidegüknél fogva jól tükrözik a gyermekek gondolkodását és azt a módot, ahogyan az élet és az emberek problémáiról Istennel beszélgetnek.

„Jézus, segítsd a vietnámi sebesülteket és menekülteket, és légy irgalmas azokhoz, akik elestek a háborúban, és most számot kell adniuk cselekedeteikről.” (Anti)

„Uram, ne engedd, hogy valaha is elfelejtsem, hogy meghívtál engem a vasárnapi misére.” (Ádám)

„Segítsd azokat az embereket, akik nem hisznek Benned, de érzik, hogy létezik egy hatalmas Valaki. Add, hogy megtalálják a hitüket.” (Mihály)

„Uram, kérlek, add nekünk a Te Lelkedet, hogy tegnap megtett jófeltételeinket meg is tartsuk.” (Gellért)

„Jézus, könyörgünk minden emberért, akik már elvesztették barátságodat, ami nekünk még megvan, de talán egyszer elveszítjük.” (Bence)

„Uram, boldogok vagyunk, hogy feltámadtál! Ez a mi szabadulásunk és megváltásunk. Kérünk, segíts minket, hogy mindig higgyünk feltámadásodban.” (Máté)

„Édes Istenem, kérlek, segíts azokon az embereken, akik szomorúak, éheznek, vagy betegek. Add nekik a Te lelkedet, hogy tudják: nincsenek egyedül.” (Piri)

„Uram, vezess mindenkit az osztályunkból – ha már elváltunk – a jó és helyes útra, amely Hozzád vezet.” (Irén)

„Jó Isten, segíts, hogy rólad és tetteidről soha meg ne feledkezzünk, és akaratod szerint éljünk.” (Isti)

„Jézus, adj nekem annyi Szentlelket, amennyire szükségem van ahhoz, hogy életemet tökéletessé tehessem.” (Tamás)

„Édes Istenem, engedd, hogy további életemben is Rád gondoljak, és Téged dicsérjelek.” (Márton)

„Kérlek, jó Istenem, segíts, hogy a köztünk lévő kötelék soha el ne szakadjon és kísérv engem az élet dzsungelén keresztül egész tehozzád.” (Pali)

A régi hitoktatás

„Igen, azelőtt még tanult az ember valamit a hittanórákon. Kérdezzen csak meg ma egy gyermeket, még a hat alapigazságot sem tudja. Ehelyett rajzolnak, játszanak, ritmikus dalokat énekelnek.” Ilyen, és ehhez hasonló véleményt gyakran hall az ember manapság, az idősebb generáció tagjaitól, akik saját hittanóráikat a maival összehasonlítják. Egyben megállapítják, hogy régebben tekintélyes mennyiségű katekizmus-kérdésre világosan megfogalmazott választ tudtak adni, és hogy a mai helyzettel ellentétben egész sor imádságot tudtak kívülről. Valóban óriási eredmény! De a tudásnak túlzott hangsúlyozása mögött nagy tévedés rejlik. Tudás = hit, vélt azonosság, amely a valóságban nem állja meg a helyét. A hit ui. több, mint a hittételek ismerete, parancsolatok szerint élni több, mint a parancsolatokat betűszerint ismerni; imádkozni több, mint kívülről betanult szövegeket ismételgetni.

Az sem előnyös, ha a Szentírás különösen fontosnak tartott részeit évről évre újra „megragják”, míg végül egyik sem tudja már a gyermekek szívét átmelegíteni. Emlékezzenek csak vissza. Minden iskolaév ugyanazzal a tananyaggal kezdődött: teremtés, Ádám és Éva a paradicsomban, kiűzetés, áteredő bűn, Káin és Ábel, özönvíz.

Már az első osztályban ezzel kezdték. Némelyik ember számára a bibliai történetek előadásának ez a módja késleltette a hithez való hozzájutást, mert nem voltak képesek a Szentírás sokszor nehezen érthető részeit megérteni, amelyeket a hitoktató úgy adott elő, mint rendkívül izgalmas történeteket.

Sokak számára az „almafa”, „Ádám bordája” vagy a „bezárt Paradicsom kapu”, csapdává és a hit akadályává vált. Minden egyébnek inkább nevezhetnénk ezt, semmint fejlődésképes igehirdetésnek.

Amellett, most visszatekintve, sok minden sokkal károsabbnak tűnik, mint amilyennek a maga idejében mutatkozott. Abban az időben nem hatottak ezek a dolgok olyan hiányosan, hiszen általában megvolt a keresztény hit, mint közös alap. Szülői ház, iskola, társadalom, mind ezen az alapon állt. A keresztény világnézet és életmód fontosabb kérdéseiben mind messzeemenően egy véleményen voltak.

A válaszok, amelyeket az egyház nyújtott, az emberek túlnyomó többsége számára világosak és kötelezőek voltak. Csak keveseknek jutott eszébe, hogy utána kérdezzenek. Abban a világban a gyermekeknek csak át kellett venniök a hagyományt, és ki kellett tartaniok mellette.

Ma már a gyermekek bizonyos esetekben gondolkodóba esnek. Megtörténhet, hogy a keresztény családból származó elsőosztályos csodálkozva állapítja meg, mi szerint osztálytársai közül sokan nem járnak vasárnap misére. Miért ő, és azok miért nem? Probléma problémára halmozódik, főleg a gyermek számára. Azért ma a gyermeknek saját véleményre, saját meggyőződésre kell eljutnia, amely esetleg mások véleményével ellentétben áll. Képessé kell őt tenni rá, hogy kitartson meggyőződése mellett, és aszerint rendezze be az életét akkor is, ha másoknak egészen más a véleményük.

Ebben a megváltozott helyzetben minden területen meg kell változtatnunk egész nevelési módszerünket. Ez különösen érinti a hitoktatást. Az anyag kiválasztása, a cél, az oktatás módja, sőt maguk a hittankönyvek is ezt a megváltozott szemléletet tükrözik.

Azelőtt a hitoktatás központjában az evangélium és a parancsolatok álltak és keveset foglalkoztunk azokkal a gyermekekkel, a fiatalokkal, akikhez szoltunk. Viszont az olyan igehirdetés, amely nem veszi komolyan az em-

bert a maga adottságával, kénytelen-kelletlen az üres semmibe fut. Isten mindig úgy beszélt az emberekhez, hogy megérthessék Őt. Gondoljunk csak rá, hogy Jézus a kortársait a maguk értelmi níveljén közelítette meg. Ugyanez az elgondolás vezeti a mai hitoktatást is.

Azelőtt teológiai elmélkedéseket adtak „egész kenyér” módjára táplálékul a gyermekeknek.. Megemészteni persze nem tudták, és azután csodálkoztak rajta, hogy későbbi életükben nem mutatkozott meg a kívánt eredmény. Ma megkíséreljük, hogy magából a tanulóból induljunk ki, a módszert és a célt hozzá igazítjuk. Ez a módszer több eredményt ígér, mert így a kinyilatkoztatás előkészítve és felaprózva jut el a gyermekhez, és ezáltal emészthetővé válik. A „táplálék” így nemcsak elviselhető, hanem jóleső lesz, mert az „elkészítés” jóvoltából az ember képes lesz saját szervezetébe, mintegy annak részeként beépíteni. Végeredményben önmaga részévé válik, amit befogadott. Más szavakkal: az így közölt evangéliumi örömhír teljes befogadásra talál a gyermek személyiségében, és ezáltal megvan a lehetősége annak, hogy az életében is szerephez és jelentőséghez jut. A gyermekek színvonaláról való kiindulás, – életkorukból adódó kérdéseik, felfogóképességük, érdeklődési körük szerint – csökkenti a szakadékot a hitoktatás és az élet között.

Egy iskolai hitoktatásra járó gyermek iskolás éve alatt kb. 700 hittanórából részesül. Milyen lehetőség és milyen feladat a hitoktató számára! Ha a hitoktató ügyes, és a szülők vallási szempontból érdekeltek, akkor a hitoktatás jó ösztönzést adhat a gyermek további életéhez. Biztatást, serkentést, „hajtóerőt” nyújthat az Istennel való élethez.

A hitoktatók és a szülők együttműködése

Bizonyos, hogy még sok minden cseppfolyós állapotban van. Nem vagyunk mindennel elégedettek. Néhány korábbi elképzelés állhatatosan tartja magát, néhány új

dolgot még nem gondoltunk át eléggé. Ami a vallási nevelést illeti, a fordulat és az átalakulás állapotában vagyunk. Mindnyájunknak – hitoktatóknak és szülőknek – együtt kell működnünk, hogy megtaláljuk a nevelésnek azt a módját, amely hozzásegíti a gyermeket ahhoz, hogy korának és érettségének megfelelő szinten megvalósítsa a keresztény hitéletet. Emellett a résztvevők gyakori tapasztalatcseréje lesz hivatott arra, hogy együttes kutatásukkal előmozdítsák és siettesék a hitoktatásnak olyan új módozatait, amelyek segítségével a lehető legnagyobb sikert érhetik el a gyermekeknél.

A hitoktatóknak mindenekelőtt nem szabad megelégedniük az egyszer már megtalált és kedvezőnek bizonyult megfogalmazásokkal vagy módszerekkel. Mindig új felfedezéseket kell tenniük. Ez rendkívül fárasztó. Régebben a hitoktató egy életen át alkalmazhatta, – minden változtatás nélkül – az egyszer már bevált, jól átgondolt óratervét. Ma – ha felelősségteljesen akarunk tanítani – minden hittanórát, a pillanatnyi helyzetnek megfelelően, újra meg kell tervezni és hangsúlyozni. A hitoktató ma nem teheti meg, hogy „továbbmegy az anyagban”; a tanulóival való élő kapcsolat érezteti meg vele, hogy milyen kérdéseket tegyen fel, és milyen problémákat oldjon meg. Az óraterv, azelőtt pusztán tanterv, manapság a hitoktatónak – tekintetbe véve a reális adottságokat és lehetőségeket – sokkal nagyobb szabadságot engedélyez az egyéni kezdeményezéshez. Az ilyen eljárás magas erkölcsi elhivatottságot és jó pedagógiai érzéket kíván.

Megértés, együttműködés és érdeklődés a szülők részéről, mindez bátorítást, serkentést és segítséget jelent a hitoktatónak. A véleménykülönbségeket az alapján egyforma felfogásuk között, – hiszen a keresztény szülők és hitoktatók ilyenek – a közös megbeszélés alkalmával tisztázni lehet.

A mai katekézis hangsúlyos mozzanatai

A katekézis lényeges elemét a bibliai történetek alkotják. Ezeket a tanulók életkora, érdeklődése és felfogóképessége szerint kell kiválasztani. A gyermek számára lehetőséget kell nyújtani, hogy azonosíthassa magát a történet szereplőivel.

Igy például a 4. osztályos gyermek azonosíthatná magát Ábrahámmal – képzelje el, hogy ő is hallja Isten felszólítását, és keresse ennek megfelelően válaszát. A legkülönbözőbb módon törekedjünk arra, hogy a gyermekekkel közösen dolgozzuk fel az elbeszélés nyújtotta meglátásokat és felfogásokat.

Meditatív rajzolás

Jobban magukévá tudják tenni a fiatalabb tanulók a tudnivalókat, ha lerajzolják. Az ilyen rajzolásnál tudatosan nem rajzolunk elő nekik a táblára. A gyermek azt a belső képet vesse papírra, ami az elbeszélés alatt kialakul benne. Ezalatt elmélkedni kezd, újra fogalmazza magának a Szentírást, és újonnan jeleníti meg az ő képében. Ily módon jobban magáévá teszi és feldolgozza.

Semmi esetre sem szabad az ilyen rajzolásnál a gyermeket zavarni, pórázon vezetni, vagy rajzát javíttatni. Önként, mindjárt a benyomás hatása alatt rajzoljon.

Az effajta gyermeki megformálás elveszti a jelentőségét akkor, amikor a gyermek a realisztikus korszakba lép, és rajzaival a valóságot akarja visszaadni.

Az első, második, legkésőbb a harmadik osztály a legmegfelelőbb az elmélkedő rajzolás számára. Mint szülők vagy hitoktatók, óvakodjunk attól, hogy ezeket a gyermek-rajzokat a magunk mértéke szerint ítéljük meg, ez félrevezetne bennünket. Engedjük, hogy a gyermek elmagyarázza, mit akart a rajzzal kifejezni, és igyekezznek „olyanok lenni, mint a gyermekek”: a valóságtól elvonatkoztatva, inkább belülről lássanak.

Hitoktatási játék

Másik módja annak, hogy a gyermeket mélyebb megértéshez vezessük, a hitoktatási játék. Aki ezt nem ismeri, hamis elképzése lesz róla. Játékot hall, és játszadózást ért alatta. „Gyermek-játék”, mondjuk lenézően. Pedig a gyermek minden játéka többet rejt magában, mint mi, felnőttek hinnénk. Gondoljunk csak a kicsik szerepjátására. Ez a híd a valósághoz. A gyermeket alkotóvá teszi, és ugyanakkor hozzásegíti ahhoz, hogy az élményeit feldolgozza. A játékban a sötét hatalmakat uralma alá hajtja, játszva válik jártassá az élet dolgaiban. A játék az élet előiskolája. Ma már tudjuk, hogy azoknak a gyermekeknek, akik nem játszhattak – mindegy, hogy milyen oknál fogva – rossz lesz a munkához való viszonyuk. A játékban ennél fogva sokkal több van, mint azt első pillanatra gondolnánk.

Ez a helyzet a hitoktatási játékkal is. Itt is szerepet vállal a gyermek. Sokkal inkább az ő szerepe lesz, mint gondolnánk. Hogyha szerét ejthetjük, vegyen részt benne az egész osztály. Akkor az „az időben” történeteket itt és most élik át. Ezáltal felfoghatóvá, megragadhatóvá, jelenvalóvá válik. A gyermek most már nemcsak hallgatója, nézője, hanem szereplője lesz a történetnek. Így magasfokú azonosulás és ezáltal elsajátítás válik lehetővé. Alapjában véve ez nem új dolog, gondoljunk csak a régi betlehemes- és passiójátékokra.

A katekizmus-játék feltétlenül spontán legyen. Ne készítsük fel rá a gyermekeket, főleg ne nézőközönség számára.

Ima és ének a hitoktatásban

Különös jelentősége lesz a hittanórán az imádságnak és éneklésnek. Ahogyan azelőtt magától értetődő volt, hogy az órát imával kezdték és végezték, ma inkább azon van a hangsúly, hogy az imát a hitoktató ajánlata vagy felszólítására, mint feleletet formálják meg.

Ezeket az imában adott feleleteket, — hogy a gyermekek együttműködése biztosított legyen — nagyon különbözőképpen kell kialakítani. Így az ima jellege és szövege igen változatos lesz. Ezen a területen a gyermekek alkotó képességét fokozottan igénybe kell venni, nehogy megrekedjenek annál, amit előre megadtak, „megrágták” a számára.

Sajátos módja a gyermeki meditációnak, ha a gyermekek egy dalt, amit szívesen énekelnek, taglejtésekkel kísérhetnek. Így a dal megtestesül, imává lesz, a gyermeki közlés kifejezőeszközekévé válik, ami különösen az első és a második osztályosok észjárásának felel meg.

Krisztusról szóló igehirdetés a hitoktatásban

A hitoktatás az általános iskolában az Evangélium legfontosabb részeit tanítja és magyarázza. Segíteni akar a gyermeknek, hogy a kereszttségben kapott Krisztus kapcsolatot tudatosan elfogadja, és életével valóra váltsa. A hitoktatás megtanítja a gyermeket arra, hogy Jézus Krisztust jobban megismerje, megszeresse és megtanuljon élni az Ő akarata szerint. Igen fontos kérdése ez a katekézisnek, és így gondolom, Önöket, mint szülőket érdekelni fogja, hogyan is végezzük. Ezért most a vallásoktatás számos ága közül a Jézus Krisztusról szóló igehirdetéssel kívánok behatóbban foglalkozni. Ugyanakkor különböző gyermek-dolgozatok és feleletek segítségével szeretném megmutatni Önöknek, hogyan látja egy gyermek alapfokon Jézus Krisztust, mit gondol róla, és mit ért meg a vele kapcsolatos igazságokból.

Az első osztályos gyermek számára középponti jelentőségű a Krisztus-katekézis, amelyben a gyermek Jézust, mint segítőt és gyógyítót ismeri meg. Ezeken az órákon az Úr, mint emberbarát tűnik fel: lecsillapítja a viharos tenger hullámain, meggyógyítja a bénákat, visszaadja a vakok szemevilágát, megszorítja a kenyeret. Ezekben az órákban a gyermek megérzi, hogy Jézusban Isten szeretete és hatalma jött el az emberekhez. Olyan

üzenetet kap, ami a biztonság utáni vágyával találkozik: itt van valaki — Jézus —, aki erősebb, mint a vihar és az éjszaka, hatalmasabb mint a betegség és halál, minden embert szeret, és mindenkit meg tud gyógyítani. Fontos, hogy a hitoktató ezeknek a jelképeknek az eszkatologikus (végső időkre mutató) jelentését kidomborítsa: ...végül minden jóra fordul. Jézus megmutatta, hogy minden jóra tud fordítani. Vége jó, minden jó!

A passió és a húsvéti katekézis — tapasztalat szerint — az első osztályosok vallási élményének a tetőpontja, a Jézus szenvedéséről és feltámadásáról szóló hitoktatás. Ha a hitoktató ért hozzá, hogyan kell bemutatni a gyermekeknek Jézust, mint aki hűséges, és mind halálig kitart a szeretetben, akkor előfordulhat, hogy a gyermekek öröme a lelkesedésig fokozódik. Megtörtént nálam az első osztályban, hogy a tanulók annál a résznél, ahol a Feltámadott újra barátai között van, önkénytelenül tapsban törtek ki.

Az ilyen hatás világossá teszi, hogy a feltámadásban mennyire beteljesedik a legfontosabb: az ember legmélyebb vágya az élet után való vágyakozás. ..., „Ő az elsőszülött a halottak között” — és ez a vágyakozás már ott szunnyad a gyermekben is.

A Szentírásnak a Feltámadotról szóló tanításában a gyermek felszabadulást érez. Most már tudja, hogy Isten oltalmába veszi őt, nála biztonságban lehet, mert Isten az erősebb. Ha egy gyermek ilyen módon éli át a megváltást, feleslegessé válik a Megváltás tanának elméleti fejtegetése. A második osztályban az első gyónással és az első áldozással kapcsolatban külön hangsúlyt kap mindez, erről majd másutt beszélünk még.

A gyermek a 3. és 4. osztályban a középső és érettebb gyermekkorba jut. Ez a kor alkalmas arra, hogy a gyermek számára Jézus személyét világosabban körülhatároljuk, és jobban megértessük a lényegét, mert a gyermek már kinőtt a mese-korszakból.

A 3. osztályban általában az ószövetségi Mózes-sel kezdünk, Isten választott népének vezérével, aki elvezet

Jézus Krisztushoz, Isten mostani népének vezéréhez. A gyermekeket arra buzdítjuk, hogy tekintsenek fel Jézus Krisztusra, és járjanak vele. Tapasztalják meg, hogy Ő földi életünkön keresztül új életre vezet el minket. Hogyan látja tehát egy harmadik osztályos Jézust? Mit jelent Ő ilyen korú gyermek számára? Erre a kérdésre szerettem volna választ kapni a gyermekektől. Az egyenes kérdés nem bizonyul célravezetőnek, ezért Péter apostol pünkösti prédikációját választottam kiindulópontnak. A gyermekek azt a feladatot kapták, hogy Péter szerepében most ők prédikáljanak Isten választott népének Jézusról. Az előkészületre tíz perc állott rendelkezésükre.

*„Jeruzsálemi Emberek! Higgyetek Jézusban. Ő mindig velünk van, csak nem látjuk. Krisztus mennybemene-
telével Jézus minden ember számára láthatatlanná vált. Most itt állunk előttetek az Ő nevében, és azt mondjuk
nektek: Jézus feltámadt!” (Erzsébet)*

*„Ti, Hölgyek és Urak! Ide figyeljete! Jézus feltá-
madt! Mindig veletek lesz akkor is, ha nem látjátok. Nem
szabad azt hinni, hogy halott. Irántatok való szeretet-
ből meghalt, és újra feltámadt. Ne higgyétek, hogy egye-
dül vagytok, ha elhagyatottnak érzitek magatokat. Hi-
szen Jézus veletek van. Ha valamire szükségetek van, kér-
jétek csak a Szentlelket, hogy segítsen. Jézus a legfőbb
és a leghatalmasabb, higgyetek benne.” (Monika)*

*„Jeruzsálem népe! Jézus, Isten fia feltámadt! Mi is fel-
fogunk támadni. Jézus szenvedett érettünk és meghalt a
keresztfán. Ő Jahve küldötte. Az utolsó napon ő látható-
an újra megjelenik. Az égben örök életet készít elő szá-
munkra. Jézus most is velünk van, de nem látjuk, mert
szemünk nem képes érzékelni Őt... Ha majd feltáma-
dunk, jobb testet kapunk. Akkor sebezhetetlenek le-
szünk, és minden jó lesz.” (Gyuri)*

*„Férfiak és Nők! Hadd mondjam meg nektek: Jézus
feltámadt. Meghalt érettünk, és most újra él. Mindig
velünk van, de láthatatlan. Ezért menjete a templom-
ba, és imádkozzatok az ő Atyjához és a mi Atyánkhoz,
és szeressétek egymást.” (Tünde)*

„Emberek, ide figyeljete! Jézus feltámadt. El fogja küldeni nektek a Szentlelket. Ő jelenti a tüzet. Erőt, bátorságot és szeretetet ad nektek. De ne higgyétek, hogy Jézus halott. Ő örökké tovább él. Csak most nem látható (!) Ezért, ha nagyon magányosnak érzitek magotokat, ne higgyétek, hogy egyedül vagytok! Isten veletek van, nem hagy egyedül titeket.” (Ili)

„Jeruzsálem népe! Figyeljete ide! Mi Jézus megbízottai vagyunk. Isten kiválasztott minket arra, hogy megvigyük nektek az örömhírt. Sokan közületek, írástudók és főpapok, azt kívánták, hogy megöljék, ahelyett, hogy, mint Isten fiát tiszteltétek volna őt. Ti, még ti is tőle kaptátok tudástokat, és mégis azt követeltétek, hogy meg kell halnia. Fellázítottátok ellene az embereket. Virágvasárnap diadalmenetet rendeztetek számára, Nagypénteken pedig ezt gúnymenetté változtattátok. Feltámadása óta Ő ismét közöttünk van. Láthatatlanul ugyan, de valóságosan! Most elküldte hozzánk az ő Lelkét. Csak kérnetek kell, és Ő nektek is megbocsát, és élni fogtok mindörökké.” (Gellért)

„Emberek, figyeljete rám! Az írástudók és farizeusok megfeszítették Jézust! Pedig ott voltatok, amikor őt kenyérből és két halból több ezer kenyeret és több száz halat csinált. Sok csodát tett, de ti megöltétek őt, mert nem felelt meg nektek. De Ő újra él. Egyszer megint el fog jönni, és újjáteremti a földet és az eget. Akkor ismét látni fogjátok mindnyájan Őt.” (Enikő)

„Izrael népe! Öröndöset, fontos hírt hozok nektek: mindazok, akik hisznek Jézus feltámadásában, örökké fognak élni. Jézus feltámadásával azt bizonyítja nekünk, hogy a halállal nincs mindennek vége. Aki hisz benne, azt halála után befogadja az Ő országába. És ott boldogok lesznek, mert ott már nincs többé gyűlölet, sem fájdalom.” (Pali)

„Jeruzsálem népe! Isten segített ősapáitoknak, hogy megmeneküljenek Egyiptomból. Most segíteni fog nektek, hogy nagy bűneitekből kiszabaduljatok. Ha a szent kenyeret eszitek, örökké fogtok élni. Ha Jézus feltá-

madt, ti is fel fogtok támadni. Örüljetek a végső Napnak! Egyáltalán tudjátok-e, hogy Jézus minden embert szeret, nem csak a keresztényeket, hanem a pogányokat is? Ha fájdalmatok van, forduljatok Jézushoz, Ő a leghatalmasabb és a legfőbb.” (Bence)

Ezek a „gyermek-prédikációk” jó képet rajzolnak a kilenc-tíz évesek gondolatvilágáról. Krisztust, mint a „feltámadott Urat” ismerik, – mint ilyen Ő a hatalmas; felismerik benne a „jelenlévő Urat” – mint ilyen Ő a közelünkben maradt, akkor is, ha nem látjuk Őt (fontos felismerés!), úgy is gondolnak rá, mint az „eljövendő Úrra”; – aki a végső, korlátlan üdvösséget biztosítja számunkra.

A negyedik osztályban végül is hozzá kell látni a helyes, jó magatartás, a keresztény erkölcsösség kialakításához. A vallásoktatás ebben az osztályban igyekszik a gyermeket felhívni az evangélium szerinti életre, és őt – már amennyire ez ebben a korban lehetséges – Jézus szerint alakítani. A gyermek most már van annyira, hogy ezt a követelményt értelmileg felfogja, és bizonyos mértékig cselekedeteivel valóra is váltja.

A következő beszélgetést, amelyet negyedik osztály vége felé járó tanulóktól jegyeztem fel, erre enged következtetni:

Hitoktató: Minden embernek van életfeladata, mit értetek ezen?

Marci: Az életfeladat olyan feladat, amelyet az ember egész életére kap; nem olyan, mint a házi feladat, amelyet egyik napról a másikra kell elkészíteni.

Isti: Az életfeladat a halálig tart. Azután számot kell adni róla.

Bandi: Ez az életfeladat nem minden ember számára egyforma.

Laci: Különböző az emberek tehetsége szerint.

Ili: Mindenki hozza ki életéből a legjobbat, a Szentlélek segítségével.

- Hitoktató:* Igy van. Ez az életfeladat minden ember számára más. Van azonban egy olyan életfeladat, amely mindnyájunkra egyformán kötelező.
- Gellért:* Kereszténynek lenni!!
- József:* Igen, ez minden keresztény számára életfeladat.
- Tamás:* Keresztények...?
- Hitoktató:* A keresztények Jézus Krisztustól kapták a nevüket, és úgy kell élniük, mint ahogyan Ő élt.
- Márton:* Legalább egy kicsit.
- Gellért:* Meg kell próbálnia.
- Edit:* Én úgy gondolom, hogy a kereszténynek kicsit hasonlítania kell Krisztushoz.
- Bence:* „Nekünk meg kell tartanunk Jézus szeretetét” – így mondta Piri. Épp ez a keresztények életfeladata. Ezáltal legyenek jel a többi ember számára.
- Hitoktató:* De Jézus azt mondta: „Arról ismernek majd meg benneteket, hogy szeretitek egymást.”
- Pali:* „Szeressétek egymást, ahogy én szerettelek benneteket.” – Ő így mondotta.
- Marci:* Ha az emberek keresztényt látnak, abból meg kell tudniuk, hogyan éljenek.
- Enikő:* A keresztény ember legyen olyan a többiek számára, mint egy közlekedési tábla.
- Hitoktató:* Jó, én inkább úgy mondanám: irányjelző tábla.
- Monika:* Tudom már, olyan jel, amely eligazítja az embereket.
- Sanyi:* Ami megmutatja, mi a helyes.
- Hitoktató:* Úgy van. Isten minden keresztényben újra el akar jönni az emberekhez, és boldoggá akarja tenni őket. Ha megpróbálunk úgy élni, ahogyan Ő élt, akkor általunk egy kicsit szebb és boldogabb lesz

a világ. Képzeljétek el gyerekek, ha mindenki komolyan venné ezt az életfeladatot?

Zoltán: Akkor sok szomorú dolog nem történne meg.

Piri: Azt hiszem, hogy akkor kicsit már mennyország volna a földön.

Ha most visszapillantva átgondoljuk, mi a helyzete az általános iskolai hitoktatásban a Krisztusról szóló igehirdetésnek, megállapíthatjuk, hogy a négy iskolaév folyamán a gyermek személyes kapcsolatba kerül Jézus Krisztussal. Képes lesz bizonyos örömmel és bizakodással élni. A gyermek megsejti, mennyi újat, felszabadítót, boldogítót nyújt az embernek az, hogy keresztény.

Véleményem szerint éppen ebben rejlik a vallásoktatás kiemelkedő feladata: utat nyit az örömhöz és a reménységhez. Így nézve, a hitoktatás a gyermeki élet igazi gazdagodását jelenti.

Az általános iskola vége felé a gyermek mindjobban felfogja keresztény voltának közösségi vonatkozásait (tanuló-beszélgetések!), és már van értelme, hogy elindítsuk a Jézus szellemében való életre.

Egy azonban bizonyos: Ha a szülők és a hitoktató nem törekszik ugyanilyen mértékben ebbe az irányba, akkor a gyermekektől sem várhatjuk el azt. Saját Krisztus felé tartó utunk, és készséges nyitottságunk, hogy találkozzunk vele, éppen ezért döntő fontosságú, a hitoktatás gyümölcsözővé válása szempontjából.

Hansemann írja: „Aki egyszer egzisztenciálisan találkozott Krisztussal, többé nem tud teljesen elszakadni tőle.” Mindenesetre legalábbis megkísérelünk mindent, hogy gyermekeinket előkészítsük erre a találkozásra. A hitoktatás valóban hathatósan hozzájárulhat ehhez.

Mi az, hogy bűn?

Ki ne ismerné közülünk a mondást: „Mit gyónjak? Nem öltem, nem loptam, nem csaltam...” Ebben az értelemben a gyónás csupán „javítóintézet” volna betörők és hasonszőrűek számára, de semmit sem jelentene az ún. „becsületes emberek” számára, akik „senkinek sem ártanak” (!!).

Nincs itt valami alapvető hiba a bűn szemlélete körül? Kérdezzük csak meg egyszer magunktól; mi az, hogy bűn? Nyilvánvalóan gyilkosság, erőszak, csalás, betörés... De aligha állíthatja komolyan valaki, hogy ő büntelen életet él, csak azért, mert ilyesfajta bűncselekményekkel nem szolgálhat. Viszont állandóan, percről percre tapasztalhatjuk mindnyájan – ha elég éberek vagyunk –, hogy a bűn ott van életünkben. Mindig ott jelentkezik, ahol *zavart okozunk* valamilyen kapcsolatban. Szeretném tudatosan megkerülni ezt a meghatározást: „Bűnt az követ el, aki megszegi Isten valamelyik parancsolatát.” Hiszen így csaknem azt is mondhatnánk: „Nem viselkedtem ugyan helyesen, de erre az esetre nem vonatkozik semmiféle parancsolat, tehát nincs bűnöm.” Túl könnyen hajlunk rá, hogy ahol bűnről van szó, ott előbb megkérdezzük van-e parancsolat, és beérjük ennek a törvénynek betartásával a külső jogszerűség szerint. Aki tehát így „hűséges a törvényhez”, az azt kérdezi: – „Meddig mehetek el?” és ezzel beleesik a minimalizmusba, vagyis egészen szűkre szabja lelki igényeit.

Lehet-e külső jogszerűséggel és ilyen szűkreszabott igényekkel egyáltalán megvalósítani a keresztyénységet? E mögött nincs-e inkább számító magatartás?: „Parancsolataidat, Uram, megtartottam, „fontos dologban” nem szegtem meg, nem hozhatsz fel ellenem semmit.” Így próbálja az ember Istennel szemben bebiztosítani magát.

Önmagunknak bebiztosítása mindig hasznos, mert ha van méltányosság, akkor ily beállítottság mellett nagyobb baj nem érheti az embert – véli szívének titkos rejtekében.

Úgy sem szabad viselkednünk, mintha a bűn valami személytelen dolog volna. A „fekete folt” a fehér mellén... Emlékezzenek csak vissza, mit mondtunk a kegyelemről: jó kapcsolat, közelség, sikerült találkozás, a szeretet ajándéka. A bűn ennek az ellentéte: megzavart vagy egyenesen szétrombolt kapcsolat, eltávolodás, elidegenedés, mellésikerült vagy megghiúsult találkozás, zárlat, a szeretet megtagadása.

A bűn elkövetése olyan cselekmény, amely mindenkor érinti nemcsak magát a bűnöst, hanem környezetét, kortársait és Istent is. Nincs olyan bűn, amiről azt állíthatnánk, hogy csak a bűnöst érinti. A bűnnek és a kegyelemnek mindig közösségi jellege van. Akár felajánljuk, akár kivonjuk magunkat, gondolataink és szavaink, cselekedeteink és mulasztásaink hullámokat keltenek, amelyek felemelhetik, vagy lehúzzhatják a másikat.

Üdvös kapcsolatokat teremtünk, ha szeretünk; megzavart kapcsolatot teremtünk, ha elzárkózunk, elvonjuk magunkat; így válhatunk a másik számára kegyelemmé vagy bűnné. Ki állíthatja ezek után, hogy ő bűn nélkül való?

Ha viszont bűnösök vagyunk, akkor állandóan, újból és újból megtérésre van szükségünk. Naponta a legkülönbözőbb módon kell ennek végbemennie. A bűnbánat szentségében a megtérés belső érzületét az ember nyilvánosságra hozza, megpecsételi. A gyónás lezárás és egyben kezdet, találkozás a megbocsátó Úrral a szentségben, kegyelem. A megtérésnek különböző útjai és módjai vannak. A szentségi út az Istentől adott legnagyobb kegyelem útja.

Alkalmas-e a második osztályos gyermek a gyónásra?

Az elmúlt években – mivel egyházmegyénkben erre alkalom nyílt – a plébánosokkal egyetértve és a szülők-

kel való megbeszélés alkalmával, érdekes véleményeket gyűjtöttem össze a második vagy negyedik osztályban való gyónással kapcsolatban. A második osztályosoknak azt mondtam, hogy választhatnak a gyónás és a közös bűnbánat között, anélkül hogy előzőleg bármilyen irányban is befolyásoltam volna őket. Nos hát, évek óta az osztályok fele mindig a gyónás mellett döntött. Mindazonáltal a gyermekek választása előtt és azután is tudatosan elálltam attól, hogy „gyónásra tanítsam” őket. Viszont a bűnbánatra való nevelést nagyon is a figyelem középpontjába állítottam úgy, hogy az elsőáldozás évében a közös bűnbánat, vagy a gyónás a bűnbánat szellemének tudatosabbá tétele és felfokozása, valódi újabb „jó felé fordulás” (megtérés) lehessen.

Érdekesek voltak az indoklások azok részéről, akik a gyónás mellett döntöttek. Magyarázatul hozzá kell fűznöm, hogy én a gyermekeknek – nehogy befolyásolhassák egymást – teljesen meglepetésszerűen, anélkül, hogy előzőleg egyszer is beszéltünk volna róla, papírlapokat adtam, ezzel a kérdéssel: „Ird fel, mit akarsz inkább, közös bűnbánati ájtatosságot vagy gyónást: választhatsz!” Arra kértem a gyermekeket, hogy – ha lehet – indokolják meg választásukat. Egy részük írásban adta meg az indokolást, mások csendben a fülembe súgták, egészen kis százalékuk egyszerűen azt írta, vagy mondta: „Mert nekem így jobb.” Itt közlöm azoktól a megokolást, akik a gyónást választották:

„Minden rosszat el szeretnék mondani, hogy kijöjjön belőlem.” (Ki akarja önteni szívét?)

„El akarom a papnak mondani, milyen vagyok, mert azt hiszem, utána újra jó lehetek.”

„A gyónás komolyabb (!), mint a közös bűnbánat. Azt hiszem, több megbocsátás van benne.”

„Azt hiszem, ha gyónok, Jézus inkább van jelen.”

„Mert hallani akarom a megbocsájtást.”

„Azt hiszem, gyónás után boldogabb vagyok, mint a közös bűnbánat után.”

Hozzá kell tennem, hogy a gyermekek korára való

tekintettel a gyónásnak nem a szentségi jellegéről beszéltem nekik. Indoklásait akkor ítéljük meg leghelyesebben, ha belső érzésből fakadásnak ismerjük fel azokat. A többi válaszok értelem szerint egyeznek azokkal, amelyeket fent már idéztem.

A közös bűnbánat mellett a következő érveket hozták fel:

„Nem merek gyónni.”

„Nem tudom, mit mondjak el a papnak.”

Az indokolások érdekesek, és újra megmutatják nekünk, hogyan gondolkoznak a gyermekek. Feltéve, hogy nem kényszerítették őket valamilyen irányba, és nem befolyásolták célzatosan a gondolkozásmódjukat. A szülőkkel már előzőleg megállapodtunk abban, hogy a gyermekek előtt, nem szállunk síkra, sem az egyik, sem a másik megoldás mellett. Csodálkozásomra minden egyes gyermek megmaradt eredeti elhatározása mellett, és nem engedték eltéríteni magukat barátnőjük, vagy barátjuk más felfogása által. Meg kell jegyezni, hogy mind a gyónás, mind a közös bűnbánat valamennyi gyermek számára ünneppé vált. Vagy, ahogyan egyikük megfogalmazta: „Most megint volt egyszer mennyországom.”

Ez a módszerem, hogy a gyermekek maguk választhatnak, az én körülményeim között (katolikus magániskolában) lehetséges és ajánlatos volt. Amellett mindig előnyös, hogy már a kisebbkorú gyermekeket is bizonyos helyzetekben választás elé állítjuk. Az persze nem lehetséges, hogy általánosságban így járjunk el.

Ami az első gyónást és az első áldozást illeti, a hitoktatóknak maguknak kell döntenüik. Természetesen, az első gyónás legkedvezőbb időpontját mindenekelőtt pedagógiai szempontok szerint kell megválasztani. Pillanatnyilag Ausztriában újra érvényes az irányelv: A gyónás az elsőáldozás évében legyen, ennek az időpontját a hitoktatók maguk dönthetik el. Ennél az a legfontosabb, hogy a hitoktató, az egybefonódás elvét feladva, a gyónást és az elsőáldozást időben elválassza, nehogy a kettőnek kedvezőtlen összekapcsolása „Áldozás

előtt gyónni kell!”, mindjárt belejártsszon az előkészítésbe. Ezzel alapvetően kiesik az a lehetőség, hogy magukat a gyermekeket állítjuk döntés elé. Ez annyit jelent: a szülőknek és a hitoktatóknak mindenekelőtt alapos ráneveléssel kell előkészíteniük őket a bűnbánatra. Ez több és fontosabb, mint hogy „gyónni tanuljanak”. Aki megtanulta, hogy a hétköznapiakon, az emberekkel való érintkezésben helyrehozza a rosszat, aki megtanulta, hogy életét Isten felé irányítsa és aszerint éljen, az tud gyónni, mert az megtanulta a megtérést, a töredelmes bűnbánat gyakorlását.

Semmi bűnlajstromot!

Semmire sem jutunk, ha a kis másodosztályosoknak bűnlajstromot nyomunk a kezükbe, és felszólítjuk őket, hogy keressék ki az elkövetett bűnöket és gyónásukhoz tanulják be azokat. Ez az eljárás csak idegessé, izgatottá és bizonyos körülmények között aggályoskodóvá teszi őket. Ugyanakkor az ilyen bűnlajstrom akadályozza a figyelmet a valós élettel szemben. A gyermeknek a *saját* bűneit kell elmondania, nem pedig szövirágok mögé eldugnia saját életét. Minden normális, egészséges, jó beszélőképeségű gyermek, hét-nyolc éves korában elvileg képes arra, hogy elmondja, milyen a magatartása otthon (szülők, testvérek irányában), a templomban (Istennel kapcsolatban), az iskolában (a kötelességteljesítés terén), és a játszótéren.

Elegendő, ha a gyermek egyik vagy másik helyzetet felfogja, mert hiszen a szülők – akiknek hathatós együttműködése nélkül nincs értelmes gyónás – felnyitották szemüket, hogy észrevegyék magatartásuk helytelen voltát.

Majdnem minden gyermek képes rá – ha alkalom adtán rámutatunk, mikor viselkedik helytelenül, – hogy magától elmondja, „hogyan is volt az a dolog”. Természetesen az ilyen elbeszélés kifejezésben és beállításban

egészen őszinte és eredeti lesz. A gyónást hallgató papot jobban kifárasztja, és több időt vesz igénybe, mint egy rövid, szabatos, de teljesen személytelen, általános bűnvallomás.

A gyermek bizonyos esetekben „történeteket” fog elmondani. Ezeket türelmesen végighallgatni és megértéssel fogadni, a gyermek sikeres gyónásának előfeltétele.

Ha a pap — aki megszokott egy bizonyos rendszert a gyónó gyermeknél, így szól: „Ne mondj nekem meséket, hanem mondd el a bűneidet!” —, akkor túl sokat követel a gyermektől, és a gyónás lehetetlenné válik.

Valljuk be őszintén: mit nyerünk vele, ha a gyermek a gyóntatószékbe lépve, folyékonyan, habozás nélkül, felmondja a betanult mondókával együtt bűneinek lajstromát. Gyónt-e így a gyermek valóban? Vajon ezzel végbement-e a megtérés, létrejött-e a bűnbánat, bizonyos új belátás és az az elhatározás, hogy megváltoztatja a magatartását? Azt hiszem, — nem.

A tapasztalat azt mutatja, hogy ezeknek a gyermekeknek, ha kicsit idősebbek lesznek, már nagyon furcsának tűnik fel a mondókájuk. Egyszerre úgy érzik, mintha a gyónásnak kevés köze volna a való élethez. És azután lemondanak arról, hogy változtassanak életükön, és újra kezdjék. Sokan „hűségesen” kitartanak a betanult forma mellett és 50 éves korukban ugyanúgy gyónnak, mint nyolcéves korukban: „Utolsó gyónásom óta, mely ...a következő bűnöket követtem el: szórakozottan imádkoztam, hazudtam... és ít. Teljes szívemből bánom, hogy Téged, Istenemet megbántottalak...”

A helyes, gyermekhez alkalmazkodó gyónás előkészítésénél a gyermek teljességgel képes lesz a gyónásra. Gyermek számára egyébként a gyónás annyit jelent, hogy fölismeri: ez vagy az nem volt helyes; igyekszik képességei szerint mindent jóvátenni az embereknel; (szülőknél, testvéreknél, iskolatársaknál) és Istennél azáltal, hogy bocsánatot kér, és elhatározza, hogy megváltozik, megjavul. Végül pedig a gyónás azt jelenti, hogy a maga „történetét”, vagyis magatartásának a tör-

ténetét elmondja Jézus képviselőjének, a papnak, és tőle meghallja, hogy most már megint minden rendben van.

A gyónás – ajándék

A gyónásra való képesség még nem minden. A gyermek *akarjon* is gyónni, vagyis szívesen menjen gyónni. Ezzel érintettük a gyónáshoz való helyes belső hozzáállást. Nagy jelentősége lesz a gyermek további bűnbánata szempontjából annak, hogy milyen volt az első tapasztalata. Jelentse a gyónás a felszabadulás örömét, a megkönnyebbülés ajándékát. Az viszont csak úgy következhet be, ha helyesen magyaráztuk meg a gyermeknek a gyónást: általa Jézus hív minket magához, hogy új életet kezdjünk, és a régit elhagyjuk. Úgy tűnik, ezt a szempontot nem hangsúlyozzuk ki eléggé. Pedig Jézusnak ez az ajánlata nagyon is megegyezik a mi emberi természetünkkel. Nem írunk-e mindnyájan szívesen új lapra? Önök jól tudják, mekkora lelkesedéssel kezdenek el a gyermekek egy-egy új füzetet és hogy elszáll az öröm, ha az egyik oldalt elrontják. Rendszerint ezzel kezdődik náluk a hanyagság.

Micsoda lehetőségeket nyújt nekünk embereknek a gyónás: eltávolodást és elszakadást a múlttól, újrakezdést, minden alkalommal az új élet ajándékát! Kedvező lehetőség. Isten közeledik felénk, felénk tárja szeretetét – nem jelent semmi kényszerűséget, sem erőszakot, hanem az üdvösség ajánlatát, lehetőségét. Természetesen mindez fáradságos valami. Minden megtérés, minden jóvátétel elsősorban önlegyőzés, erőfeszítés – tisztítóűz, de ugyanakkor új öröm, béke egyesülés önmagunkkal, embertársainkkal és Istennel – valósággal mennyország.

Kifejezetten a szülőkre és a hitoktatókra vonatkozik, ami most következik:

Ha egy gyermek, valamilyen oknál fogva komolyan kijelenti, hogy nem akar gyónni, nem szabad erőszakolni. Ilyen esetben valami nincs rendben. Óvatosan ki kell kutatni az okot, és anélkül hogy erőszakot alkalmaz-

nánk, valami kiutat kell mutatnunk. Végül is vannak a megbocsátásnak egyéb, (nem szentségi) formái is, különösen gyermek számára. Néha egy-egy oktan megjegyzés elzárhatja a gyermek elől a gyónáshoz vezető zavar-talan eljutást.

A gyónásra történő előkészítésnél a főhangsúlyt arra kell helyeznünk, hogy a gyermek örömmel készüljön a gyónásra, és utána örüljön neki, hogy meggyónt. Ennek az az előfeltétele, hogy a bűnbánat szentségét mi magunk is úgy tekintsük, mint Jézustól barátai számára adott feltámadási ajándékot. Ővéi számára kínálja fel, azért, hogy megtérésük után egyre inkább képesek legyenek a tőle adott új és üdvös életből résztvenni.

A gyermek és a bűn

Vétkezhet-e egy gyermek? Ezt a kérdést azelőtt könnyen megválaszolták. Minden további nélkül bűnösnek találtak még iskolába sem járó gyermekeket is. Ebből a szempontból a dac-korszakban lévő gyermek dühkitörése ugyanolyan súlyos bűnnek számított, mint a kora-gyermekkorai maszturbáció és minden egyéb, ami még a gyermekkorban adódik.

A gyermek-pszichológia felfedezései viszont óvatosságra intenek minket. Ma már tudjuk, hogy egyes gyermeki magatartások egyes életszakaszokkal (például a dac-korszakkal) függnek össze, tehát megfelelő szerepük van a fejlődésben. Tudjuk továbbá, hogy amit mi hibaként állapítunk meg, a személyiség-zavar birodalmába tartozik és semmi köze sincs a bűnhöz.

A gyermeki magatartás mindig válasz, reakció a környezetre. Ha magatartás-zavart észlelünk egy gyermeknél, legyen az előretörő támadás (agresszió) vagy visszakanyarodás a múltba (regresszió), a gyökerét mindig a gyermek környezetében, vagyis nem magában a gyermekben kell keresni. Gyakran a szülők viselkedéseinek megváltozása vonja maga után a gyermek megváltozott viselkedését. A szülők megértő magatartása viszont meg-

szünteti a gyermek zavart viselkedését, és így az magától rendbe jön. Marad-e még egyáltalán lehetőség így a bűnre a gyermek életében? Alapvetően ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy a bűn elkövetésének lehetősége az ember tudatának a fejlettségétől függ. De az alakulóban levőt a valóságban nem mérhetjük le, nem számíthatjuk ki előre. Nehéz azért itt életkort megadni hiszen minden ember más-más fokát éri el a tudatnak, és pedig különböző időben. Egy azonban bizonyos: gyermek nem követhet el súlyos bűnt.

Az úgynevezett bocsánatos bűnre pedig akkor kerülhet sor, amikor a gyermek képessé lesz rá, hogy helytelen magatartását kapcsolatba hozza Istennel. Vagyis amikor már képes valami kötelességet erkölcsi követelményként felfogni. Ez viszont újra egészen szorosan az ember tudatának fejlettségi fokával kapcsolódik össze.

A szülők és a nevelők feladata az, hogy a gyermeket ráébresszék a maga öntudatára, és ezáltal felelősségteljesen tudjon viselkedni. Legyen a szülő gyermekeinek „jogi képviselője”. Mondják el, és mutassák meg nekik életükkel, mi a helyes, mi a jó. Szóval és cselekedettel tudják majd felébreszteni és előmozdítani a gyermeknél, hogy tudjon megkülönböztetni. Rávezetik őket a helyesre és a helytelenre – dicsérve, buzdítva, dorgálva – de mindig Isten kívánságát szem előtt tartva. A keresztény emberformálásnak lényeges kérdése, hogy ezt megmagyarázzuk a gyermeknek, és képessé tegyük rá, hogy megértse és ehhez tartsa magát.

A gyermek lelkiismerete csak így fejlődik majd helyes irányba az idők folyamán. Az „én-fölötti” kezdetből elindulva végül is élő lelkiismeretté válhat. Az indítást ehhez gyermekkorban a legközelebbi környezet, elsősorban a család adja majd meg.

Mindehhez lényegesen hozzátartozik az, hogy hogyan viselkedik a gyermekkel szemben a nevelő, egy személyiségzavar folyamán. Lássunk erre egy gyakorlati példát.

Vasárnap délután van. A szülők és a két gyermek „Ne ne vessz korán!” társasjátékkal szórakoznak. A hat éves

Zsuzsi közel áll a nyereshez. Ekkor az utolsó figuráját kiüti az apja.

Óvatos volt, rögtön hozzáfűzte bocsánatkérően: „Ez bizony rosszul esik a papinak, nem szívesen teszi, de a játék, az játék.” Fogja Zsuzsi figuráját, és visszateszi a kiindulóponttra. Zsuzsi szájaszéle megremeg.

„Nehogy megint bögni kezdjél” – szól rá a bátyja. Erre a kicsi dührohamot kap, összekapja a játékot és mindenestől, vadul, a földre dobja. Ordít és üvölt, úgy viselkedik, mint egy örült.

(A szülők már többször megpróbálták óvatosan rávezetni a gyermeket a vesztés lehetőségére. Zsuzsi ebben a tekintetben nehéz eset. Nagy érvényesülési igénye van, mindig és minden tekintetben győztes akar lenni, noha a szülők pedagógiai szempontból ügyesen viselkednek.)

Most mi történjen?

Az apa szótlanul feláll, és a szobájába megy, az anya kimegy a konyhába, és munkához lát.

A fivér szájkodol: „Most megint mindent elrontottál a bögéseddel!” Ráadásul még néhány kedves, „becéző” szóval illeti hűgát.

Végül Zsuzsi halkán sírdogálva az ágy támlájára borul.

Most rajta áll, hogy a kapcsolatzavart helyrehozza. Ez nem könnyű. A gyermek átélhetett már ilyesmit más családtagokkal kapcsolatban.

Valószínűleg jelen lehetett, amikor apja és anyja egy-egy nézeteltérés után kibékült egymással, ahogy a fivér bocsánatot kért, ahogy az anya beismerte a gyermekekkel szemben egy-egy hibáját.

Most Zsuzsinak kell kezdeményeznie. Éreznie kell, hogy viselkedésével elrontott valamit: a jó hangulatot, a békét, a vidám légkört. A megzavart kapcsolatot most az ő kezdeményezésével kell helyrehozni. Valószínűleg szükség lesz itt az anya indítására, javaslatára.

A mi esetünkben az anya, egy idő után, így szól: „Zsuzsi, rakd össze a játékokat.”

Lesújtva végzi el a gyermek a fárasztó munkát. A különböző játék-alkatrészek az egész szobában szét vannak

szóródva. A családtagok csendben vannak. Ez a vihar utáni nyugalom.

Nem sokkal a vacsora előtt így szól az anya (érzi, hogy most már eljött ennek az ideje) Zsuzsihoz fordulva: „Ez szomorú vasárnap délután lett mindnyájunk számára. Zsuzsi, hozd megint rendbe a dolgot!” A gyermek érzi a maga elszigeteltségét – minden – minden viszonyulás-zavar bűn, ezért elszigeteltséget és egyben gyötrelmet jelent az egészséges ember számára. Tudja viszont, hogy a másik oldalon megvan a hajlandóság a megbocsátásra. Ez a tudat megkönnyíti a „békebontó” számára, hogy változtasson a dolgon, próbáljon mindent helyrehozni, bűnbánatot tartson.

Végül is Zsuzsi sírva simul anyjához: „Kérlek, mami, légy megint jó!”

Egy idő múlva Zsuzsi ott áll a papa szobájának az ajtajában: „Menj csak!” int neki bátorítólag az anyja.

„Papa, kérlek, bocsáss meg!” Ekkor az apa karjába veszi síró kislányát, letörli könnyeit, és így szól: – „Most már minden rendben van.”

Legyen úgy most minden, ahogyan eredetileg kellett volna lennie. Később előfordulnak majd ennél súlyosabb dolgok is, de a bocsánatkéréssel és a megbocsátással minden alkalommal *befejezettnek* kell tekinteni az ügyet. Utána már nem szabad „előhozakodni” vele. Így a család magatartását mintaképpen alkalmazhatjuk Istennel kapcsolatban. Istennel szemben a mi emberi bűnbánatunk három lépésben valósul meg:

Épegészséges kiinduló-helyzet = békében vagyunk;

Kapcsolat-zavar = megbomlik az egység, szétválunk;

Visszaáll a kiinduló helyzet = újra békében vagyunk, mert *minden* jóra fordult.

Hogyan hozzák tehát kapcsolatba a keresztény szülők ezt a „Ne ne vess korán!” játékot Istennel?

Mindenesetre meg kell említeni az esti imában, mert ami napközben érintette az embert, azt mindig bele kell foglalnunk az imádságba, persze nem vádaskodás formájában, sem nem úgy, mint Isten megsértését vagy

megszomorítását. Az esti imába az anya esetleg beleszőheti: „Jó Isten, kérlek, bocsásd meg a mi Zsuzsinknak az esetet a játékkal kapcsolatban.

Most már sajnálja, és megpróbál mindent jóvá tenni. Kérlek, segíts neki, hogy megtanuljon veszíteni is. És segíts mindnyájunknak, hogy az életet kölcsönösen szebbé tegyük egymás számára.”

A bánatima, ahogy régebben tanultuk, nem volt kedvező, mert a gyermekek vétkeit dramatizálta: eltúlozta, és úgy mutatta, mint Isten megváltását: „...és oly sokat vétkeztem, ...és ezzel Téged megbántottalak... teljes szívemből szánom és bánom, fogadom, hogy többé nem vétkezem és a bűnre vezető alkalmat elkerülöm...”

Ez az imádság merőben túlzott követelés volt a gyermekkel szemben. Ha úgy állítjuk be gyerekek előtt a dolgot, mintha a bűn ilyen gyakran és ilyen súlyos formában következne be, ez szörnyű megterhelés volna számukra, egyben ezzel elzárnánk előttük a bűn helyes megítélésének az útját. Az ilyen gyermek azt hinné, az a kötelessége, hogy teljesen büntelen legyen. De ugyanakkor éreznie kell azt is, hogy az sohasem lesz lehetséges. Így azután vagy aggályoskodóvá válnék, aki csak arra gondol, hogy magát tisztán megőrizze, vagy pedig hozzá szoknék a bűnhöz úgy, hogy igazi vétkeit már nem ismerné fel és már nem tudna megtisztulni.

A következő bűnbánó ima, melyet az egyik második osztály tanulóival dolgoztam ki, megfelel a „gyermek és a bűn” tárgyilagos szemléletének és a gyermek gondolkodásmódjának.

„Jó Jézus, Te szeretsz engem, és azt kívánod, hogy jó legyek.

Sokszor nem olyan voltam, ahogyan Te kívánod.

Most nagyon sajnálom ezt, kérlek, bocsáss meg!

Igyekezni fogok, hogy összeszedjem magam, és Neked és az embereknek örömet szerezzek.”

Szentáldozás — mi az?

Kenyér és bor színe alatt Jézus közöttünk maradt. Így gondoskodott rólunk emberekről, akiknek ennünk és innunk kell ahhoz, hogy életben maradhassunk. Az étel és az ital életszükséglet számunkra. Krisztus önmagát ajándékozta nekünk, mint ételt és italt. Ezért beszélünk szent eledelről, az Úr asztaláról, az élet kenyérééről. Ha viszont gyermekhez szólunk, akkor nem állhatunk meg ennél a szemléletnél. Valamiféle szent eledel aligha lesz érdekes a gyermek számára, hacsak nem nagyon ízletes. Az eukarisztikus kenyér több, mint csak étel. Olyan kenyér, amelyben maga az Úr maradt közöttünk. Ő az, aki eledelként önmagát ajándékozta nekünk.

Ismerjük a mondást más vonatkozásban: „Olyan jó hozzám, mint egy falat kenyér.” Mit értünk ezalatt? Itt van valaki, aki a másik számára életfontosságú, akinek a létezése a másik számára a „mindennapi kenyér”, a táplálék, amely elteti.

Mint keresztények, különlegesen is hivatást kaptunk erre. Jézus Krisztus pedig, akinek a nevét viseljük, a legteljesebb mértékben megvalósította, hogy „kenyér legyen” számunkra. Táplálékunk lett, amely „megmarad az örök életre”, és életben tart bennünket túl a halálon is.

A misét együtt ünnepelni, az áldozást magunkhoz venni, ezek szerint annyit jelent, mint Jézus Krisztussal, a megdicsőült Úrral a kenyér színe alatt egyesülni, eggyé válni. Táplálék az és egyben egyesülés. Egyesülés Krisztussal és mindazokkal, akik vele és általa eggyé válnak.

Minden találkozásban átalakító erő van, és arra irányul, hogy magához idomítson, hasonlóvá tegyen, és egyre inkább egyesítsen minket. Ezért az eukarisztia megünneplése mindig átalakulva indíthatna útnak minket. Nem úgy, hogy mindjárt tudatára is ébrednénk ennek: az átalakulás és az érlelődés folyamat, amely időbe állítva játszódik le, és rejtve marad a megfigyelés és

a türelmetlen beavatkozás elől. Hogy milyen mértékben következik be, ez azoktól függ, akik találkoznak. Nemde a mi kitárulkozásunk és készségünk döntő tényező lesz ebben?

Hogyan beszéljünk a gyermekhez?

Különböző elindulási mód nyílik ahhoz, hogy megértessük a gyermekkel a szentmise értelmét. Az eukarisztia hálaadás. Résztvesznek benne mindnyájan, akik Jézus Krisztushoz tartoznak. Megköszönik Istennek mindazt a jót, amit állandóan kapnak tőle, és különösen Jézust.

A szentmiseáldozat Isten népének ünnepi gyülekezete, tudatosan összekapcsolódik Jézussal és egymással. Ugyanaz történik itt, mint az utolsó vacsora alkalomával: „...kín szenvedésének estéjén...” Így teljesítik a keresztyének Jézus rendelését: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.” Ezzel Jézus azt akarta mondani: — „Gyűljetek mindig újra össze, egyesüljétek az én emlékezetem megünneplésére, és én a kenyér és bor színében közöttetek leszek.”

Igy ünnepeljük meg minden szentmisében Jézus emlékezetét. De nem úgy, ahogyan egy emberre emlékezünk, aki távol van. Akiről ezen az emlékűnnepen megemlékezünk, az jelen van.

Halálát és feltámadását mindig újra ünnepeljük: minden vásár- és ünnepnapon, mert soha nem ünnepelhetjük eléggé, és mert ez szükségszerűen mindig új boldogsággal tölt el bennünket.

Próbáljuk lehetőleg minél több szempontból felkészíteni a gyermeket az eukarisztia megértésére és megünneplésére. Szívesen vagy nem szívesen megy-e vásárra templomba a gyermek, ez nem utolsó sorban attól függ, meghívottnak érzi-e magát, és hogy legalább itt-ott részt vehet-e a szertartásban. A gyermek-liturgia területén némi változtatásra lenne még szükség, ha nem akarjuk, hogy Isten népének kicsinyei számára a vasárnapi

mise egyet jelentsen az unalommal. Az elsőáldozás vonzóerőt kölcsönöz a vasárnapi misének. A második osztályos gyermek addigra már megismerte és megszerette Jézust annyira, hogy szívesen volna vele együtt közösségben. Az áldozás ebben a korban a gyermek számára azzal a Jézussal való „együttlétet” jelenti (a gyermekek fogalmazása szerint), aki jelen van a kenyérben. Ha a gyermekek ebben a legvalódibb megközelítésben jutnak el annak a megértéséhez, mit jelent az áldozás, akkor azt is megbeszélhetjük velük, hogy mit mondhatnának ilyenkor Jézusnak. Az előkészítés módja, valamint a gyermekek érettsége alakítja majd ezeket a személyes imádságokat.

A múlt évben, valamivel az ünnep előtt, megkértem elsőáldozó gyermekeimet, hogy írják le, mit akarnak mondani Jézusnak:

„Jézusom, szeretlek! Köszönöm, Neked, hogy oly közel engedsz minket magadhoz. Segíts nekem, hogy jó legyek. Köszönöm, hogy ilyen boldoggá tettél minket által, hogy meghaltál a keresztfán, és újra feltámadtál.” (Ibolya)

„Jézus, kérlek, segíts nekem, hogy mindig egészen közel lehessenek együtt veled. Te vagy a legnagyobb király. Sohasem akarok elválni Tőled.” (Évi)

„Köszönöm Neked, hogy bennem vagy. Te vagy a leghatalmasabb a világon. Boldog vagyok, hogy a világon vagy.” (Júlia)

„Jézus, köszönöm, hogy magadhoz engedsz minket. Azt is köszönöm, hogy ezen a szép világon élhetünk. Jézus, kérlek, segíts, hogy minden emberhez jó lehessenek. Arra is kérlek, segíts minden szegénynek, hogy ők is találjanak valakit, aki szereti őket.” (Irma)

„Uram, követni akarlak, kérlek, segíts nekem. Én a Te jó gyermeked szeretnék maradni. Kérlek add nekem ehhez a Te lelkedet.” (Ferenc)

„Jézus, köszönöm Neked, hogy eljöttél hozzánk a világba, és hogy már annyi örömet szereztél nekem. Kérlek, segíts, hogy jó lehessenek. Segíts, hogy másokon segít-

hessek. És még egy egészen picike kérésem van, ne engeddd, hogy a pokolba rohanjak.” (Gizella)

„Jézus, most egészen közel vagyok Hozzád. Tudom, hogy minden embert szeretsz, engem is. Egészen közel vagyok Hozzád, ezért megkérek, tedd, hogy az emberek ne háborúskodjanak többé, hanem szeressék egymást.” (Vilmos)

„Jézus, követni és szeretni akarlak Téged. Szeretném, ha egyszer minden ember egészen boldog volna.” (Erzsébet)

„Szeretnék kedvesebbé válni és szorgalmas lenni. Köszönöm Neked, hogy megmutattad az embereknek, hogy egyszer ők is fel fognak támadni.” (Márta)

„Boldog vagyok, hogy ilyen közel vagy hozzám. Kérek, segíts nekem, hogy a többi emberhez nagyon kedves lehessenek.” (Tibor)

„Jézus, nagyon szeretlek, Te vagy a leghatalmasabb Úr. Te át tudsz változtatni, boldog vagyok, hogy a világon vagy.” (Szabolcs)

„Köszönöm, Jézus, hogy ma eljöttél hozzám. Te vagy az én legjobb barátom, és én mindig veled akarok tartani. Segíts nekem, hogy semmi rossz ne jusson eszembe. Ha valami rosszat teszek, húzzál ki belőle. A Te Gyulád, aki nagyon szeret Téged.”

„Jézus, már annyira örültem Neked, és most itt vagy. Mondd, hogy mindig szeretni foglak Téged. Tudod, most majd minden vasárnap magamhoz veszek Téged. Mondd, hogy egyszer szabad lesz Hozzád mennem. Nagyon szeretlek Téged.” (Anna, egy vallási szempontból közömbös családból.)

Az elsőáldozási mise megrendezése fejezze ki eredeti módon a gyermekek beállítottságát. Ennek a misének a gyermekek évi munkájából kell kialakulnia, és minden egyes gyermeknek részt kell vennie belsőleg, ha lehet külsőleg is rajta.

Ennélfogva az elsőáldozás ünnepének egy alkalomra kidolgozott megtervezését nem alkalmazhatjuk évről-évre változtatás nélkül. Az énekek és imák kiválasztásá-

nál a döntő tényező ne valamilyen kedvelt megszokás, hanem maga a gyermek legyen. Lehetőleg minden ünneplő gyermek ismerje a mise felépítését. Épp ezért az elsőáldozók száma ne legyen túl nagy, mert különben az egyes gyermekek egyénisége eltűnik a névtelen tömegben. Legalább ennél az ünnepélyes misénél nem szabadna ennek előfordulnia.

A gyermek úgy élje át ezt a napot, hogy bevették az egyházközség tagjai közé. Ne a fáradságos előkészítési idő befejezését jelentse, hanem a felszólítást arra, hogy Krisztussal egyesülten éljen embertársaiért, sőt jelentse ennek az életnek kezdetét.

Lehet, hogy azelőtt könnyebb volt a gyermekeket valóságosan nevelni. De nekünk ma kell szembenéznünk ezzel a feladattal, és legjobb tudásunk szerint megoldanunk azt.

Ezért arra kérem Önöket, maradjanak mindig nyíltak és rugalmasak. Ez az előfeltétele annak, hogy vezetni tudják a gyermekeket útjukon. Mindenekfelett azonban őrizték meg derűs bizalmukat annak tudatában, hogy Isten a mi korunkban is, rajtunk keresztül is, a gyermekekben is, folytatja az üdvösség művét. Még ha úgy tűnik is néha, hogy a bizonytalanság és zűrzavar mindjobban eluralkodik a világban.

Bárhogyan alakuljon is a jövő, minket végsősoron nem érinthet, mert Isten szeretete rendületlenül velünk lesz Jézus Krisztus által. Ő maga mondta nekünk: „Veletek vagyok mindennap...”

Élő hitet, mindig megújuló reménységet és soha el nem fáradó szeretetet kíván Mindnyájuknak

Nemetschek Monika

AZ OPUS MYSTICI CORPORIS (BÉCS) KIADVÁNYAIBÓL:

KIS KÖNYVEM JÉZUSRÓL

Bécs, 1972. 16 lap, 17 képpel, vászonkötés.

E hatszínnyomású könyvecske röviden, szép színes képekben beszél a 2-3 éves gyermekekhez Jézusról.

G. COURTOIS: A LEGSZEBB TÖRTÉNET

Bécs, 1978. 4. kiadás, 192 lap.

Courtois 13 nyelven megjelent nagysikerű képeskönyve nemes egyszerűséggel s mai nyelven mondja el a „legszebb történetet”, Jézus életét. (5-8 éves gyermekeknek)

Anne de VRIES: FIATALOK BIBLIÁJA

Bécs, 1974, 256 lap (Színes egészvásznon kötésben).

Az ószövetségi és újszövetségi Szentírás történeteit beszéli el érdekesítően a szerző az ifjúságnak. Modern, színes képekkel.

E. GROSS: MISEKÖNYVEM

Bécs, 1978, Reinhard Hermann képeivel, 63 lap.

Derűs, élénk, a gyermek fantáziájához illő képeskönyvecskénk nemcsak a szentmise világába vezet be kis olvasóját, hanem tudatosítja benne, hogy az egyház testvéri közösség.

H. LAIBLE: AZ ELSŐ ÉVEK...

Bécs, 1971. Második kiadás, 136 lap.

Laible „értékes szempontokat és tanácsokat nyújt a lelkipásztorkodó papságnak és a szülőknek, akik a Zsinat tanítása értelmében „gyermekek elsőszámú lelkipásztorai”, a 6 éven aluli gyermekek vallási neveléséhez.

E. PETRIK: GYERMEKEIMMEL

Indítások iskolás gyermekek vallási neveléséhez.

Bécs, 1974, 124 lap.

A szakavatott pedagógus és tapasztalt édesanya szól e könyvben szülőkhez és lelkipásztorokhoz iskolás gyermekek neveléséről.

J. LOEW: ELMÉLKEDÉSEK JÉZUS KRISZTUSRÓL

Lelkigyakorlat a Vatikánban. Bécs, 1975, 175 lap.

Ki Jézus Krisztus? Erre az örökké időszerű kérdésre keres választ szerzőnk, a Szentírás és a mai élet nagy ismerője, a „dokkmunkáspap” e lelkigyakorlatos könyvében.

KIADVÁNYAINK KAPHATÓK AUSZTRIÁBAN:
Habel Josef Buchverlag, A-1010 Wien I., Stephansplatz 6.
Bécsi Magyar Könyvesbolt, A-1010 Wien I., Domgasse 8.
BÁRMELYIK KÜLFÖLDI KÖNYVKERESKEDÉSBEN
megrendelhetők főbizományosunk címének megadásával:
Auslieferung HEROLD, A-1081 Wien, Postfach 321.

Dr. MONIKA NEMETSCHÉK

1933-ban született, tanári és hit-tanári képesítést nyert, a bölcselet doktora. 11 évi tanári működése után pedagógiai, pszichológiai és teológiai egyetemi tanulmányokat folytat Grazban és Salzburgban. Egy ideig tanár és nevelő nehezen nevelhető fiatalok intézetében. 1969 óta a valláspedagógia tanára az egyházmegyei Pedagógiai és Valláspedagógiai Akadémián, majd 1976 óta a valláspszichológia tanára az egyházmegyei filozófiai-teológiai főiskolán. 1975-ben jelent

meg jelen műve, amely négy kiadást ért meg. Második könyve 1978-ban jelent meg: „Zur Hoffnung befreit” címen, szintén a Tyrolia kiadásában. Több tanulmányt is írt szakfolyóiratokban.

KÖNYVÜNKBEN a szerző azt a problémát bogyatja, amelynek vizsgálatára életét tette rá: Vajon egyengethetjük-e, és hogyan, gyermekeink útját az Istennel teljes élethez? Erre a kérdésre keresi a választ számos előadókörútján Ausztriában és így szerzett eddig is nevet hazája határain túl is. Természetes stílusban, és – osztrák kiadójának jellemzése szerint – bájjal és tehetséggel tudja gondolatait, alapos tanulmányai és széleskörű tapasztalatai alapján, belopni hallgatói szívébe. — Könyvének főbb fejezetei: Miért neveljük még ma is vallásosan gyermekeinket? — Itt-ott egy „kis mennyország” — Tehetség az élethez — Ezeregy kérdés — „Jó” gyermekek? — A hitoktatás problémája stb.